

PLANINSKI VESTNIK

Glasilo
Planinske zveze
Slovenije

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

110. LETO / JUNIJ 2005 / 700 SIT

6

Matterhorn

140 let prvega pristopa

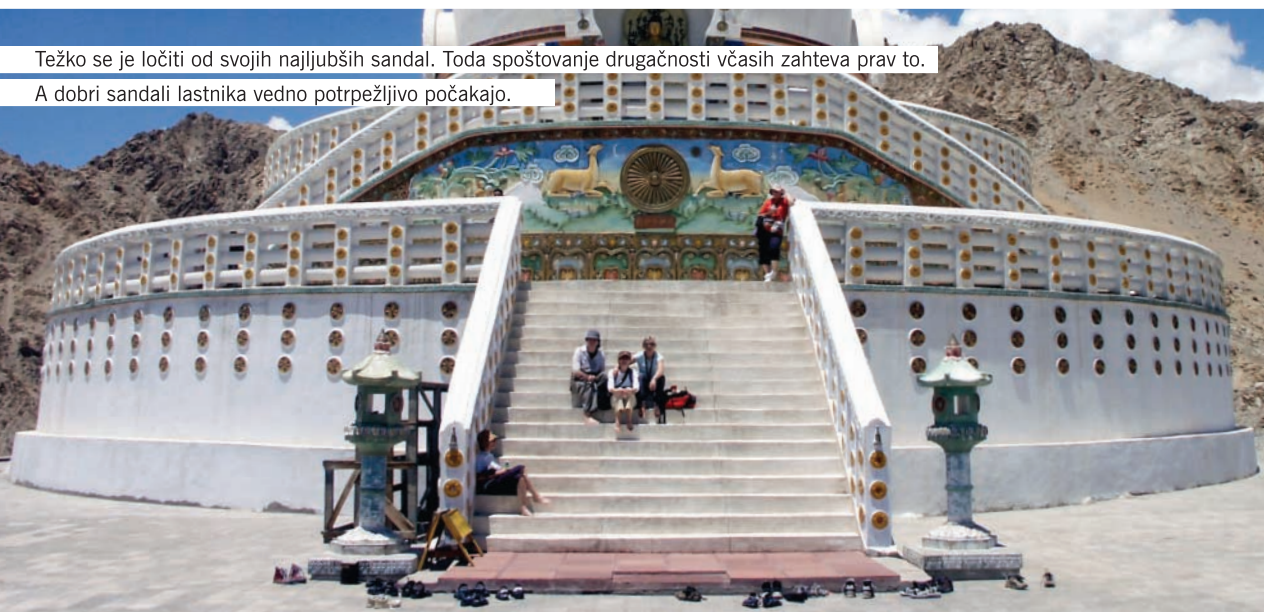
Redna letna skupščina PZS

9 770350 434008

Teško se je ločiti od svojih najljubših sandal. Toda spoštovanje drugačnosti včasih zahteva prav to.

A dobri sandali lastnika vedno potrpežljivo počakajo.

PRIVOŠČITE SVOJIM NOGAM NAJBOLJŠE!

TRAIL WRAPTOR™

Tretja generacija revolucionarnega modela tekaških sandal, primernih tudi za daljšo hojo:

- patentiran sistem pritrjevanja WrapTOR™ za odlično prilaganje stopala,
- dobro podloženo jermenje,
- protibakterijska obdelava steljke,
- blažilni vložek Shoc Pad™,
- anatomsko oblikovano ležišče stopala,
- trpežen profiliran podplat Traction Rubber™.

IZVIRNI ŠPORTNI SANDALI.
PRIHODNOSTI OBTUVE ZA PROSTI ČAS.

TERRA FI®

/ MOŠKI IN ŽENSKI MODEL

Sandali za vsakdanjo rabo in potovanja, obogateni s številnimi tehnološkimi rešitvami:

- patentiran sistem pritrjevanja za dober oprijem stopala,
- protibakterijska obdelava steljke,
- blažilni vložek Shoc Pad™,
- podplat iz nedrsilive gume Spider Rubber®.

W PRETTY RUGGED® NYLON CROSS TERRA

Ženski nogi prilagojeni sandali za vsakdanjo rabo in potovanja.

- patentiran sistem pritrjevanja za dober oprijem stopala,
- protibakterijska obdelava steljke,
- blažilni vložek Shoc Pad™,
- nedrsljiv podplat River Rubber™.

Zelo lahki sandali – eden najpriljubljenejših Tevinih modelov:

- patentiran sistem pritrjevanja za dober oprijem stopala,
- protibakterijska obdelava steljke,
- blažilni vložek Shoc Pad™,
- nedrsljiv podplat River Rubber™.

PRODAJNA MESTA TEVA

Ljubljana: ANNAPURNA - K2 ANNAPURNA WAY HERVIS [City Park, Vič] IGLU SPORT [BTC, Petkovškovo nabr., Tržaška] POHODNIK PROMONTANA TOMAS SPORT [BTC, City Park, Čopova, Mestni trg]	Domžale: ELEGANCE PROMONTANA SPORT 2000 TOMAS SPORT HERVIS TOMAS SPORT IGLU SPORT	Kobariid: SPORTLAND Nova Gorica: TOMAS SPORT Postojna: TOMAS SPORT Sežana: TOMAS SPORT Koper: HERVIS SPORT 2000 TOMAS SPORT HERVIS	Slovenj Gradec: TOMAS SPORT Ravne na Koroškem: SPORT 2000 Maribor: HERVIS IGLU SPORT TOMAS SPORT TOMAS SPORT HERVIS
Vrhnik: KARA	Lesce: KOALA SPORT Bled: PROMONTANA PROMONTANA TOMAS SPORT Kranjska Gora: KEJŽAR Bovec: ALP KOMERC Srpenica: CANYON 4	Krško: TOMAS SPORT HERVIS Celje: TOMAS SPORT HERVIS Velenje: TOMAS SPORT HERVIS TOMAS SPORT	Ptuj: TOMAS SPORT Murska Sob.: TOMAS SPORT Trbovlje: BOGO ŠPORT GOLTES TOMAS SPORT TOMAS SPORT Novo mesto: TOMAS SPORT Metlika: SPORT 2000

Ekskluzivni zastopnik in distributer blagovne znamke TEVA v Sloveniji je podjetje LOGOS TREND, d. o. o. / www.logos-trend.si/TEVA

tel.: 01 / 83 11 665 / logos.trend@k2.net

Izdajatelj in založnik:
 Planinska zveza Slovenije
 ISSN 0350-4344

Izhaja enkrat na mesec,
 julija kot dvojna številka.
 Planinski vestnik objavlja izvirne
 prispevke, ki še niso bili objavljeni
 nikjer drugje.

105. letnik

Naslov uredništva:
PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
 Uredništvo Planinskega vestnika
 Dvoržakova ulica 9, p.p. 214
 SI-1001 Ljubljana
 telefon: 01 434 56 86, faks: 01 434 56 91
 e-pošta: pv@pzs.si
 http://www.planinskivestnik.com

Odgovorni urednik: Vladimir Habjan

Uredniški odbor:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič - Svetel,
 Andrej Mašera, Mateja Pate,
 Emil Pevec (tehnični urednik),
 Andrej Stritar (namestnik odgovornega
 urednika), Tone Škarja, Slavica Tovšak
 Lektoriranje: Mojca Volkar

Grafična priprava: Studio CTP, d. o. o.
 Tisk: DELO tiskarna, d. d.
 Naklada: 5150 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
 natisnjene in po elektronskem mediju na naslov
 uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih
 prispevkov ne vračamo. Številka transakcij-
 skega računa PZS je 05100-8010489572, odprt
 pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 6.950 SIT,
 50 EUR za tujino, posamezna številka 700 SIT.
 Članarina PZS za člane A vključuje naročnino.
 Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu
 številke. Ob spremembi naslova nave-
 dite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne
 odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.
 Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje ured-
 ništva. Kopiranje revije ali posameznih delov
 brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. Ured-
 ništvo si pridržuje pravico do objave ali neob-
 jave, krajsanja, povzemanja ali delnega objav-
 ljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
 uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti
 sofinancirata ministrstvo za šolstvo, znanost
 in šport in Fundacija za financiranje športnih
 organizacij v Republiki Sloveniji.

Fotografija na naslovnici:
 Težavna pot na Matterhorn
 Boris Strmšek

ZA KOGA PIŠEMO?

Nedavno sem prebral, da so se v Retjah, pri Sv. Florijanu v Loškem potoku, zbrali k maši planinci iz tamkajšnjih krajev - v zahvalo za srečne poti v minulem letu in s priprišnjo za varren korak na poteh, ki so pred njimi. Pa mi je prišlo na misel: za te kraje slišimo samo, kadar pošteno pritisne mraz, da pa so tam tudi planinci, le malokdo pomisli. Resnici na ljubo, tudi nam, ustvarjalcem Planinskega vestnika, niso vsak dan v mislih. A vendar so tamkajšnji ljudje prav tako veseli lepe besede o gorah, zagotovo drug drugemu pokažejo, če v naši reviji kaj piše o njihovi dolini in samotnih hostah tam naokoli. In enako velja za številne kraje po naši deželi, prav v vsakem kotičku so ljudje, ki imajo radi gore - in seveda tudi tisto, kar piše o njih. Zavedamo se, kako pomembno je, da ne spregledamo nikogar, da pri pisanju in objavljanju nimamo na očeh »plašnic«, da zaobjamemo čim širši krog bralcev, ljubiteljev narave. Posebno zato, ker zapisana beseda, v nasprotju z izgovorjeno, ostane. Za dolgo. Neprava beseda lahko zaboli, užali, morda samo dolgočasi, iskriva in prodorna pa razveseli, daje zanos, budi hrepenenje, spodbuja - in obuja spomine. Obujen spomin pa je znova klic na pot, v gore, v svet večne lepote, v svet dušnega miru. Raznovrstnost ljubiteljev gora se kaže tudi v uredniškem odboru - enemu so pri duši navpične plošče, drugemu bele ledeniške gore, tretjemu so blizu mirne, zelene oaze naših gora - eden raje sledi natančnim opisom, drugi podoživlja občutke iz skalnega kraljestva, tretji se rad nasmeje ob prigodah z gora. In tako naprej. Pisci, ki nam pošiljajo prispevke, so prav taki, nič drugačni niso bralci. In potem je vse to treba dati na tehtnico - in to tako, da se le-ta ne bo prevesila v nobeno smer, morda le od časa do časa malce zanihala. Ni lahko. A vendarle - bolj se pisec vživi v bralca, bliže bo svojim pisanjem njegovim občutkom. Seveda je pisanje tudi ustvarjanje, a ni samo sebi namen. Pisec in bralec namreč vedno ustvarjata nevidno vez, ki se stika na papirju. Kaj je lepšega kot slišati: »To ste pa dobro napisali, prav tako je bilo, ko smo bili mi tam.« Ali pa: »Sem prebral, tako dobro ste napisali, da sem kar moral iti. Hvala vam za tako lepo povabilo.« In kako so bralci šele veseli, ko se tudi sami vidijo v reviji, neposredno - v novicah, pogovorih, poročilih - in ne nazadnje v prispevkih, ki jih napišejo. Z vseh koncev naše domovine prihajajo. Prebiramo, prelagamo, odlagamo, iščemo prostor, popravljamo ... in razmišljamo, kdo bo kaj bral, česa je preveč in o čem že dolgo nismo pisali. Da ne bi spregledali kakšne teme, pozabili kakšnega konca Slovenije ali spravili koga v slabo voljo zaradi nezanimivega pisanja. Pa se vendar primeri, da vsebina ni čisto taka, kot bi jo bralec pričakoval. Ni namerno. Je le izraz prelaganja uteži na uredniški tehtnici.

Marjan Bradeško

AKTUALNA TEMA 4-18

Matterhorn - »the most noble cliff of Europe« (John Ruskin)6

Andrej Mašera

Njegovo veličanstvo Matterhorn14

Andrej Zorman

Monte Cervino, 4478 m18

Janez Gril

PLANINSTVO 19-50

Redna letna skupščina Planinske zveze Slovenije19

Vladimir Habjan

Kulturni pomen Triglava v sodobni slovenski družbi22

Boštjan Šaver

Kje so moje rožice?26

Nada Kostanjevic

Čez Hudi prask in na Zaspani hribar31

Manja Rajh

Na Lemež33

Jana Remic

Heleni v spomin in zahvalo36

Nace Ban

Iz stene v steno38

Tine Mihelič

S te poti ni več umika40

Mitja Košir

Vzpon na Großglockner42

Nejc Bobovnik

Gore v Ladaku45

Stanka Jelenc

IZLET 51-59

Prijateljstvo dveh samotark51

Irena Benedik

Kepa, 2139 m54

Vladimir Habjan

Ferrata Brigata Tridentina v Selli56

Drago Metljak

Ferrata Brigata Tridentina – info58

Andrej Mašera

ŽIVLJENJE GORA 60-62

Jak60

Marjeta Keršič - Svetel

ALPINIZEM 63-66

Amfiteater63

Ivan Vreček

Nebeška lestev65

Severni raz Visoke Bele špice

Stane Poljak

NAŠA SMER 67-70

Platke in Jocin greben s Snežinko67

Marta Krejan

NOVICE IZ VERTIKALE 70-71

Napisi naših gora71

PISMA BRALCEV 72

LITERATURA 72-74

NOVICE IN OBVESTILA 74-80

Kako poznamo naše gore81

Andrej Stritar

6

 Boris Strmšek

Matterhorn – »the most noble cliff of Europe« (John Ruskin)

14. julija 1865 ob 13.40 uri. Sedem mož je stalo na ozkem, izpostavljenem grebenu, na vrhu Matterhorna. Prvič, odkar svet stoji, je človeška noga stopila na teme mitske gore, najbolj prestižnega in zaželenega cilja tistega obdobja. Na čelu skupine je bil odlični angleški alpinist Edward Whymper, ob njem slavni gorski vodnik iz Chamonixa Michel Croz ...

19

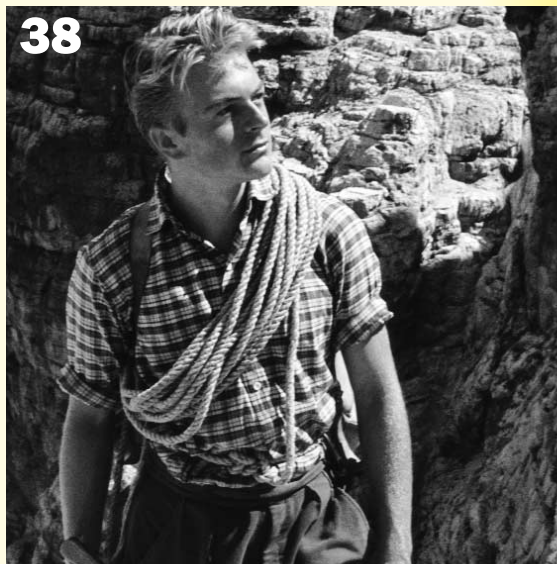
Redna letna skupščina Planinske zveze Slovenije

Lepo sončno soboto, 21. maja 2005, je v dvorani Kulturnega doma Podpeč potekala redna letna skupščina Planinske zveze Slovenije. Uvodni pozdrav je imel kot je to običaj predsednik PZS Franci Ekar, navzoče pa je pozdravil tudi župan občine Brezovica Drago Stanovnik.

Iz stene v steno

Tine Mihelič: Klic gora, Sidarta 2005

V zgodovini »osvajanja nekoristnega« v slovenskih gorah ima Čopov steber častno mesto. Bil je sanjska tura generacij plezalcev in je to še danes. Spominjam se starega vpisa ene prvih ponavljalskih navez v knjigi vzponov v Aljaževem domu. V njej sta se fanta samo podpisala in pridala oznako »Jožovca«. Vsi smo vedeli, za kaj gre.

38

Matterhorn –

»the most noble cliff of Europe« (*John Ruskin*)

140. obletnica prvega uspešnega vzpona

✍ Andrej Mašera

14. julija 1865 ob 13.40 uri. Sedem mož je stalo na ozkem, izpostavljenem grebenu, na vrhu Matterhorna. Prvič, odkar svet stoji, je človeška noga stopila na teme mitske gore, najbolj prestižnega in zaželenega cilja tistega obdobja. Na čelu skupine je bil odlični angleški alpinist Edward Whymper, ob njem slavni gorski vodnik iz Chamonixa Michel Croz. Poleg njiju še lord Francis Douglas, Charles Hudson in mladi, neizkušeni Robert Douglas Hadow ter oče in sin, oba z imenom Peter Taugwalder, iz Zermatta. Veseli in razigrani so občudovali širen razgled, ki je v čistem sončnem dnevu segal neskončno daleč. Whymperja pa je bolj zanimal pogled navzdol vzdolž Levjega grebena (Liongrat, Cresta del Leone), na katerem je še daleč spodaj uzrl skupino svojega največjega tekmeča Jeana Antoina Carrela. »Pa sem le prvi,« je bržkone pomislil v tistem slovesnem trenutku, »prav mu bodi, Carrelu, z mano bi šel, pa bi tudi on užival slast zmage!« Ker ni bil prepričan, da jih je Carrel opazil na vrhu, sta s Crozom začela kričati in valiti kamenje v globino. Takrat se je Carrel ozrl navzgor in se ustavil ... Na videz mirno je sprejel poraz; kljub neugnani želji italijanska zastava pač ne bo prva zaplapolala na sijajnem vrhu. Carrelova skupina se je obrnila in se še isti dan varno vrnila v Breuil.

Zmagovalci se niso prav dolgo zadrževali na vrhu, saj jih je čakal še dolg in nevaren sestop. Navezali so se na vrv, prvi je sestopal Croz in previdno pazil na vsak korak negotovega in preplašenega Hadowa, za njima so bili po vrsti navezani Hudson, Douglas, oba Taugwalderja in na koncu Whymper. Ob pol treh popoldne so sestopili do najtežjega mesta, kjer se vršno snežišče prevali v strme skale nad grozljivim prepodom severne stene. Naenkrat je Hadowu zdrsnilo, treščil je v Croza, ga porinil s stojišča in že sta drsela v globino. Whymper je še zaslišal obupni Crozov krik v smrtni grozi, nato pa je vrv spodnesla še Hudsona in Douglasa in se skrajno napela. Trenutek pozneje se je med Douglasom in starim Taugwalderjem od silnega natega pretrgala. Štirje nesrečneži so brez besed vse hitreje drseli po strmih pobočju, krilili z rokami in se zaman skušali ustaviti, nato pa so drug za drugim odleteli čez rob v strahotni 1200-metrski prepad severne stene Matterhor-

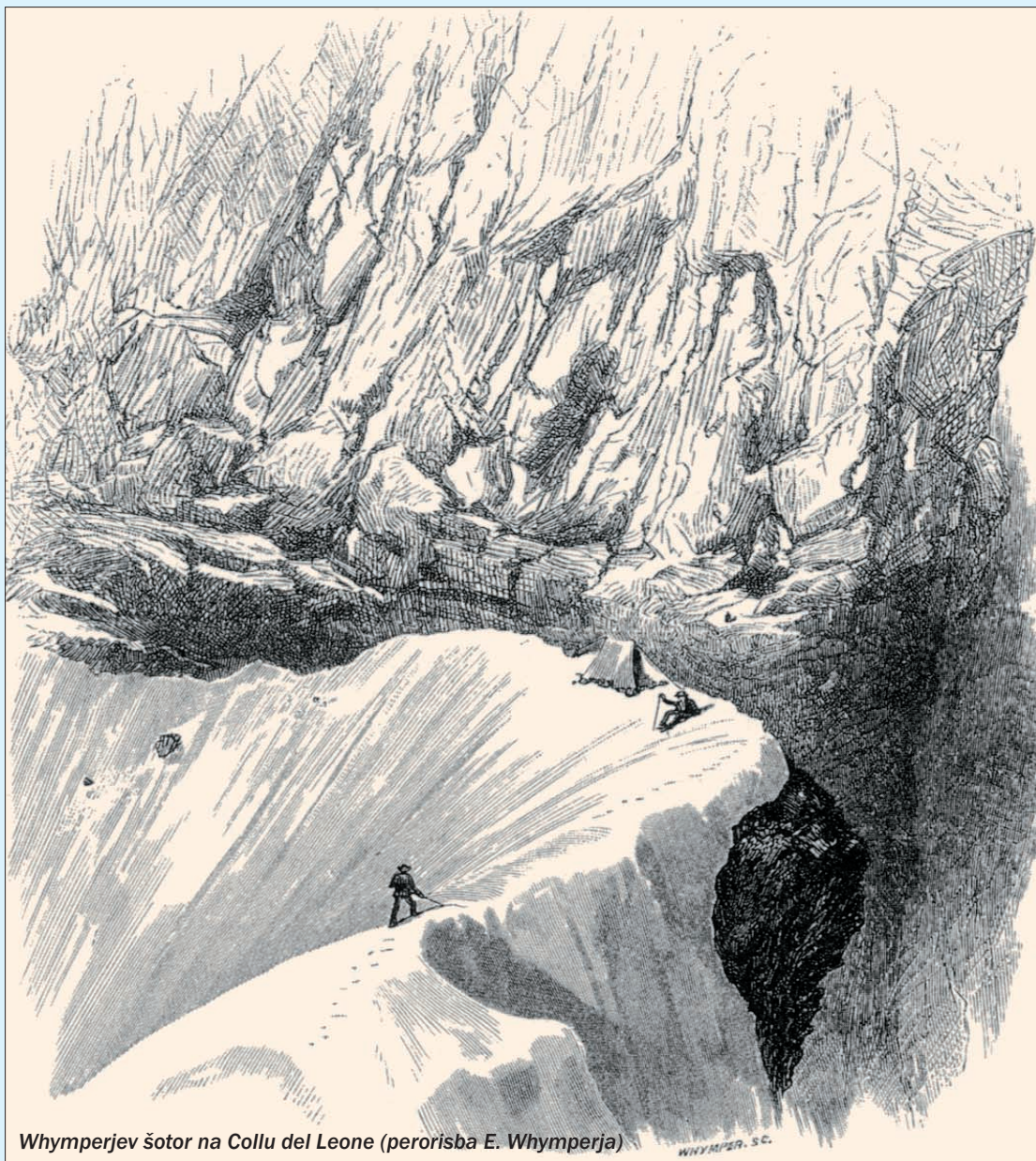
na. Nekaj sekund se je še slišalo ropotanje padajočega kamenja, nato pa je vse utihnilo. Zgroženo trojico preživelih je ovila mrtvaška tišina ...

Gora

Poleg Mount Everesta je Matterhorn bržkone najbolj znana gora na svetu. Zanj vedo tudi tisti, ki jim je sicer gornišstvo španska vas, poznajo ga ljubitelji švicarske čokolade in bonbonov Ricola, obiskovalci raznih disneylandov, njegova enkratna podoba se pojavlja v reklamah in v neštetih koledarjih, na razglednicah, znamkah. Skratka, Matterhorn simbolno predstavlja goro, saj že otroci na svojih očarljivih risbah rišejo gore kot vitke piramide z ošiljenim vrhom, zelo podobne našemu lepotcu. Za prave gornike pa je Matterhorn prvovrsten, sanjski vrh in verjetno ga ni, ki si ne bi vsaj potihno, na dnu srca, zaželel povzpeti nanj.

Posebno od daleč ima Matterhorn res enkratno videz: pravilna, vitka in osamljena skalnata piramida s štirimi grebeni in štirimi stenami je neverjetno simetrična, zlasti s severovzhoda, s švicarske strani. Od tam vidimo visoko, mračno severno steno, nad katero se vršna glava skoraj navihano koketno nagiba nazaj, vznožja sten pa prekrivajo bleščeči ledeniki, ki se niže zgubljujejo v zelenih travnikih. Tudi z italijanske strani je pogled na Monte Cervino (tako se mu reče po italijansko) osupljivo privlačen: mogočna piramida ni tako vitka, ampak je bolj košata, stene pa močnejše razgibane, razbrazdane s številnimi stebri in globokimi grapami. Matterhorn je najbolj odljuden, a skrivnostno lep z zahoda, kjer črne stene s strmimi, zasneženimi ozebniki prepadajo na razbite ledenike ob vznožju. Ne, gora nima nobene lepote napake – Matterhorn je prvovrsten alpski »fant od fare«!

Od Matterhornovih grebenov je najbolj znan severovzhodni, Hörnligrat, po katerem se je Whymper s tovariši povzpel na vrh in po katerem se tudi danes najlažje spleza nanj. Z italijanske strani je najpomembnejši jugozahodni greben Cresta del Leone, zahtevnejši od Hörnligrata; po njem je na Matterhorn tri dni za Whymperjem prišel tudi Jean Antoine Carrel. Severozahodni Zmuttgrat je še težji; premagal

Whymperjev šotor na Collu del Leone (perorisba E. Whymperja)

ga je znameniti angleški alpinist A. F. Mummery. Jugovzhodni greben Furggen pa je najtežji in so ga v celoti preplezali šele v 20. stoletju.

Z alpinističnega stališča je seveda najpomembnejša severna stena, ki se dviga nad skrajno strmim snežiščem, više pa se vboči v nekakšno velikansko zajedo; na njeni desni, v smeri Zmuttskega grebena, se pne močno previsni tako imenovani Nos (Naso del Zmutt). Steno sta

leta 1931 kot enega »zadnjih problemov Alp« preplezala brata Schmid iz Münchna. V severni steni pa je še vrsta zelo težavnih smeri (posebno čez Nos); v njej je leta 1965 z uspešnim zimskim solo vzponom po novi smeri končal svojo izjemno alpinistično kariero slavni Walter Bonatti.

Kot smo že omenili, se ob vznožju Matterhorna razprostirajo širni ledeniki: pod vzhodno

Edward Whymper leta 1865

steno Furggletscher, pod severno Matterhorn-gletscher, Zmuttgletscher se ovija okoli vznožja istoimenskega grebena, pod zahodno steno pa leži obsežni Tiefenmattengletscher.

Whymper in Carrel

Edward Whymper in Jean Antoine Carrel sta imeni, ki sta neločljivo povezani z osvojitvijo Matterhorna. Bila sta si različna in podobna hkrati, bila sta tekmeča, a sta se vendarle iskreno spoštovala, se privlačila in hkrati odbijala. Če bi bila usoda »pravična« in bi se okoliščine ter dogodki zvrstili malo drugače, bi morala priti na vrh skupaj, kot prijatelja in enakovredno sposobna alpinista. A žal – ni bilo tako!

Edward Whymper se je rodil leta 1840 v Londonu v skromni družini graverja. Tudi sam se je izučil tega poklica, hkrati pa je bil tudi nadarjen risar. Zato ga je knjižni izdajatelj Longman leta 1860 poslal na potovanje v Alpe, da bi mu izdelal čim več lepih risb alpskih vršacev. Takrat še ni opravil kakega posebnega vzpona, ampak je zbiral prve vtise, ki so ga za vedno zavezali goram. Ker je bil zelo odločen in ambiciozen mladenič, je sklenil, da bo takoj, brez kakršnih koli zadržkov in občutkov manjvrednosti, segel po najboljšem. V tistem obdobju sta bila od znanih alpskih velikanov neosvojena samo še Weisshorn in Matterhorn; ker se je leto zatem na Weisshorn povzpel John Tyndall, je Whymperju pač ostal Matterhorn. A pot do nje je bila še dolga in trnova.

Whymper je leta 1861 opravil prvi angleški vzpon na Mont Pelvoux v Dauphinéji. Takoj je pokazal lastnosti izvrstnega plezalca in neverjetno vzdržljivega hodca. Tistega leta se je tudi prvič spoprijel z Matterhornom. Leta 1864 se je prvi povzpel na najvišji vrh v Oisansu, štiritisočak Barre des Écrins, 4101 m, in še istega leta tudi na Brèche de la Meije, Col de Triolet, Mont Dolent, Aig. d'Trélatête in Aig. d'Argentière; prečil je tudi sedlo Moming. Leta 1865 je pred zmago na Matterhornu prvi splezal na Grand Cornier, opravil tretji vzpon na štiritisočak Dent Blanche, 4356 m, potem pa opravil še dva podviga, ki ju je treba še malo bolj osvetliti.

24. junija 1865 je prišel na vrsto vzpon na takrat še neosvojeni vrh mogočnega štiritisočaka Grandes Jorasses, 4208 m, v skupini Mont Blanca. Gora nima šibke točke in tudi običajni pristop iz doline Val Ferret je še danes eden najzahtevnejših v Alpah. Brez dvoma – grande course! Whymperja so spremljali najljubši vodniki Michel Croz iz Chamonixa, Christian Almer iz Grindelwalda v Berner Oberlandu ter Franz Biner iz Zermatta. In kakšno turo so opravili!

V Alpe po gorsko svežino

Organizirani vzponi na Velikane Alp - Mont Blanc, Monte Rosa, Matterhorn ...

Startali so iz Courmayeurja ob pol dveh zjutraj, se povzpeli čez vznožne morene in nato nadaljevali pot po strmih ledeniku s seraki do skal, ki danes nosijo značilno ime Reposoir. Tam so si privoščili krajši postanek. Po skalnatem rebbru, ki danes nosi Whymperjevo ime, so nekaj čez poldne splezali na drugi najvišji vršič Grandes Jorasses, ki se seveda imenuje Pointe Whymper, 4184 m. Ker se je Whymper odločil za ta vzpon predvsem zato, da bi si ogledal pobočja Aiguille Verte, ki jo je imel že dlje časa na muhi, in ker jih je malo preganjal čas, so se odrekli nezahtevnemu polurnemu vzponu do najvišje točke in se z nočjo vrnili v Courmayeur. Kakšen dosežek, če upoštevamo, da so šele iskali najprimernejše prehode in da danes startamo na to goro iz višje ležečega Plampincieuxa ter prespimo v prijazni koči Bocalatte - Piolti na višini 2804 m. Pa je tura še vedno zaguljena, nevarna in nečloveško dolga.

Pet dni zatem se je Whymper lotil še Aiguille Verte, 4122 m. Z Almerjem in Binerjem (Croz je bil tisti dan že zmenjen za drugo turo) se je povzpел na odlično in zelo zahtevno goro z ledenika Talèfre po ledenem ozebniku, ki je potem dobil ime po njem. Izrazito kombinirana ledna in skalna smer je do danes ohranila sloves težavne in nevarne ture. Croz je potem čez nekaj dni z večjo skupino imenitnih angleških alpinistov potegnil na to goro še težavnejšo, a varnejšo smer po grebenu Moine. Ta je danes skoraj bolj v veljavi, ker so razmere v Whymperjevem ozebniku pogosto zelo neugodne.

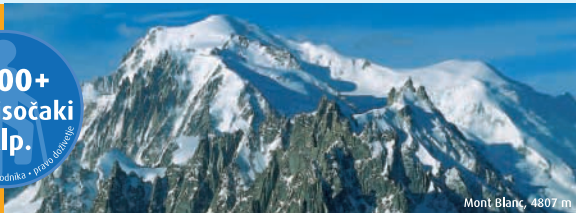
Po takih vzponih je bil Whymper fizično in psihično več kot dobro pripravljen za Matterhorn. Kar zadeva njegovo osebnost, pa je bil dokaj hladen, vase zaprt človek, za katerega so bili značilni suh realizem, stroga determiniranost volje in stvarno ocenjevanje dogodkov. Njegove značajske poteze se najbolje zrcalijo v njegovem pisanju, ki skuša čim bolj objektivno, brez ču-

Jean Antoine Carrel

stvenih digresij in emocionalnih izlivov, orisati dogajanja in jih natančno analizirati. Kljub temu njegov pisateljski slog nikakor ni pust ali celo dolgočasen.

Njegov gorniški tekmeč Jean Antoine Carrel se je rodil leta 1829 v Beuilu v zatrepu doline Valtournanche, tako da mu je Gran Becca (tako so domačini rekli Matterhornu) gledal v zibel. Po poklicu je bil zidar, vendar se je več ukvarjal s krivolovom in tihotapstvom. Bojeval se je tudi v spopadih za zedinjenje Italije; tako si je pridobil vzdevek Il Bersagliere. Ponosni sin svoje tatkrat še zakotne doline je bil velik italijanski patriot, danes bi rekli, da je bil celo nacionalist. Če-

Mont Blanc, 4807 m

04 57 80 662 • 051 39 37 37

www.life-trek.com

LIFE TREK
zavrti svet

Gustave Dorré: Tragedija na Matterhornu (litografija)

prav so njegovi sovaščani sodili, da se Gran Becca ne da preplezati, in so se ga bali, saj jih je še ponoči vznemirjal s hrupom padajočega kamena in ledu, je bil Bersagliere prepričan, da ni tako. Še več, trdno je sklenil, da mora gora pasti v naročje italijanskemu državljanu, se pravi njemu! Na živce so mu šli tuji turisti, predvsem Angleži, ki so mu bili v alpinističnem pogledu največja konkurenca. Bil je odličen, vendar nekoliko neodločen plezalec, kar zadeva osebnost, pa zelo zadržan, introvertiran in redkobeseden človek, na neki način precej podoben Whymperju. Vendar pa je bil v nasprotju z njim tudi zelo nezaupljiv in to je bil verjetno poglavitni razlog, da ni delil z njim opoja skupne zmage na vrhu Matterhorna. Že od leta 1857 je po malem naskakoval Matterhorn, in to izključno po Cresti del Leone. Pri tem ga je močno spodbujal tamkajšnji duhovnik Aimé Gorret, ki se mu je občasno tudi pridružil. Tako sta skupaj z nekim drugim, starejšim Jeanom Jacquesom Carrelom splezala na vzpetino Testa del Leone in si od blizu ogledala greben. Oba Carrela sta malo pozneje splezala po grebenu do skalnega stolpa Gran Torre; vse to je potrdilo Bersaglierovo mnenje, da se na Matterhorn da splezati.

Toda – v mirno dolino so začeli prihajati angleški »vsiljivci«. Posebno nevaren je bil John Tyndall, znani fizik, ki je delal skupaj s Faradayem, izkazal pa se je tudi za drznega in spretnega alpinista. Leta 1861 mu je uspel odličen prvi vzpon na prelepi in zelo zahtevni Weisshorn, leto zatem pa se je po Cresti del Leone povzpел do izrazite vodoravne rame tik pod vršno glavo, ki odtlej nosi ime Pic Tyndall. Skupina okoli Aiméja Gorreta je postala zelo živčna, a brez potrebe. Tyndall je nenadno zgubil zanimanje za Matterhorn; nanj se je spomnil šele leta 1868, ko je opravil prvo prečenje gore (po Cresti del Leone gor in po grebenu Hörnli dol).

Dogodki bodo pokazali, da je imel Whymperjev prvi prihod v Breuil leta 1861 za Carrela, Gorreta in njuno družčino veliko bolj daljnosežne posledice.

Tekmovanje za vrh

Ko je Whymper prišel v Breuil, mu je bilo kmalu jasno, da ga je edino Carrel sposoben

enakopravno spremljati na Matterhorn. Ker je bil popolnoma neobremenjen z nacional(istič)nimi pomisleki, ga je na vse mogoče načine »snubil« in celo prosil za sodelovanje. Tudi Carrel je spoznal, da je Whymper odličen plezalec in da bo s svojo odločnostjo in hladnokrvnostjo močno povečal možnost uspeha, pa vendarle se je nekako izmikal, čeprav sta trikrat plezala tudi v skupni navezi. V letih 1861-1865 je Whymper opravil kar osem poskusov, vse po zahtevnem grebenu Cresta del Leone. Zanimivo je, da mu greben Hörnli ni prišel na misel kot možna pot k uspehu; slepo je bil prepričan, da je nepremagljiv. Njegov najzvestejši spremljevalec je bil vaški posebnež Luc Meynet – Il Gobbo (grbavec), ki se je kljub telesni hibi izkazal za spretnega in močnega plezalca. Whymper je na sedlu Colle del Leone postavil tudi šotor, tako da je imel višje izhodišče. Kolikokrat je bivakiral v njem, pa tudi v neprijazno hladnih Matterhornovih skalah, doživel divje viharje in se izogibal padajočemu kamenju. Lotil se je tudi solo vzpona; takrat mu je pri vrnitvi s Colla del Leone na strmem snežišču zdrsnilo, vendar se je nevarni padec na srečo končal le z manjšimi praskami. Toda ni in ni šlo. Najvišjo točko (4103 m) je dosegel leta 1862 v spremstvu Il Gobba; toda to je bilo še vedno daleč pod višino, ki sta jo dosegla Carrel ali Tyndall.

Končno je prišel tudi usodni 10. julij 1865. Whymper se je načelno zmenil s Carrelom za skupni vzpon in je bil prepričan, da bosta uspešno splezala na vrh. Toda v zadevo se je vmešala nesrečna politika: minister za finance v takratni italijanski vladi Quintino Sella, ki je pozneje, leta 1874, ustanovil CAI (Club Alpino Italiano) in bil njegov prvi predsednik, je nepreklicno sklenil, da mora na vrhu Matterhorna prvi stati Italijan. Skrivaj so sestavili štiričlansko ekipo s Carrelom na čelu in ta se je ponoči odpravila na pot. Zjutraj je Whymper razočaran ugotovil prevaro, toda pogled skozi daljnogled ga je malo pomiril. Videl je, da Carrelova skupina napreduje zelo počasi, hkrati pa je vedel, da Carrel na splošno pleza bolj počasi in preudarno. Na vrat na nos se je čez Theodulski prelaz odpravil v Zermatt in skušal dobiti družbo za vzpon po švicarskem grebenu Hörnli. Naključje je hotelo, da je tam našel svojega ljubega Croza, poleg njega pa

še lorda Douglasa, Hudsona in mladega, žal polnoma neizkušenega Hadowa. Z zermattskima vodnikoma Taugwalderjema, očetom in sinom, so na hitro naredili načrt, da se bo vseh sedem poskušalo povzpeti po grebenu Hörnli. To je bila napaka, velika napaka, ki se je končala z zmagoslavjem in veliko katastrofo.

14. julija so zgodaj zjutraj začeli z vzponom. V spodnjem delu grebena niso imeli hujših težav, dolgo navezo je vodil Whymper. Nad Ramo (Schulter) pa je postalo precej bolj težavno, vendar je spretni Croz našel kamin, skozi katerega so nad silnim prepadom severne stene prišli na strma snežišča pod vrhom. Tam je imel Hadow že hude težave, vendar je Croz pazil na vsak njegov korak in ga z mirnim prigovarjanjem počasi usmerjal navzgor. Dobre četrte ure pred drugo popoldne so prišli na vrh Matterhorna.

Pri sestopu so se navezali v čudnem zaporedju, ki je gotovo delno pripomoglo k tragediji. Glede na to, da ga je določil Whymper, je bil za nesrečo vsaj delno moralno soodgovoren. Polnoma nesmiselna in neutemeljena pa so bila natolcevanja, da je bila napeta vrv med lordom Douglasom in starim Taugwalderjem prerezana. Pretrgani konec vrvi lahko še danes vidimo v alpskem muzeju v Zermattu.

Potem ...

Nesreča je zbudila val obsodb in ogorčenja po vsej Evropi. Obtožbe, posebno v angleškem tisku, so letele na Whymperjev račun in to ga je še bolj zagrenilo. Po odisejadi na Matterhornu, s katero se je končala tako imenovana zlata doba v zgodovini alpinizma, se Whymper ni več ukvarjal s težavno alpinistiko, čeprav je še hodil v gore (še dvakrat je bil na Matterhornu), pisal knjige in veliko potoval. Na veliki odpravi v ekvadorske Ande v letih 1879/80 ga je spremljal stari tekmeč Carrel (!) in kot prijatelja sta skupaj opravila prvenstveni vzpon na Chimborazo. V začetku 20. stoletja je Whymper trikrat obiskal kanadsko Skalno gorovje, leta 1906 pa se je celo poročil. 16. 9. 1911 je nenadno umrl v Chamonixu in bil tam tudi pokopan.

Carrel se je končno »prelevil« v profesionalnega gorskega vodnika in vodil številne kliente na Gran Becco. Leta 1896 mu je pri sestopu v

snežnem viharju postalo slabo in je umrl, preden mu je kdo lahko pomagal. Za seboj je zapustil ženo in tri otroke v revščini.

Matterhorn pa je ostal večni izziv in gora vseh gora v Alpah.

Priporočena literatura

Edward Whymper (1871): *Scrambles Amongst the Alps in the Years 1860-9*. London.

Edward Whymper (1880): *The Ascent of the Matterhorn*. London.

Guido Rey (1904): *Il Monte Cervino*. Milano.

Vsa tri navedena dela so pozneje še velikokrat izšla in še izhajajo. Bila so prevedena v številne jezike, žal pa še vedno ne v slovenščino.

Beat H. Perren (1988): *Faszination Matterhorn*. Konstanz: Stadler Verlag.

Walt Unsworth (1992): *Encyclpaedia of Mountaineering*. London: Hodder & Stoughton.

Gian Piero Motti (1994): *La Storia dell'Alpinismo*. Torino: Vivalda.

Roger Frison-Roche, Sylvain Jouty (1996): *A History of Mountain Climbing*. Paris: Flammarion.

Livio Sposito (2000): *Il Mondo dall'Alto*. Milano: Sperling & Kupfer.

Stefano Ardito (2000): *History of the Great Mountaineering Adventures*. Seattle: The Mountaineers Books.

Horst Höfler (2002): *Die Traumgipfel der Schweiz*. München: Bruckmann.

Vodniki

Tomaž Vrhovec in sod. (2005): *Najvišji vrhovi v Alpah*. Ljubljana: PZS.

Richard Goedeke (2004): *Vsi štiritisočaki Alp*. Ljubljana: Sidarta.

Michael Waeber (1993): *Walliser Alpen*. München: Bergverlag Rother.

Hermann Biner (1996): *Hochtouren im Wallis*. Lausanne: SAC.

Zemljevida

Matterhorn 1 : 25.000. LDS, Wabern 1995.

Cervino-Beuil-Champoluc 1 : 25.000. IGC, 1995. ◉

Severna stena Matterhorna

Njegovo veličanstvo Matterhorn

Sanjska želja se je izpolnila

✍ Andrej Zorman 📷 Boris Strmšek

Iztisnem še ...

*Iztisnem še
zadnje atome iz sebe,
previs tale zmorem še,
tole opast.*

*S trmo neskončno
se vzpenjam na tebe,
v meglico ovita
moja si strast.*

*Na vrhu temena
omahnem v sesutje.
Na vrhu je zmaga
in zmaga je slast!*

Aloš Tauer

Zgornji verzi so eden izmed odgovorov na vprašanje: »ZAKAJ?«

Matterhorn! Zame že od nekdanj čarobna beseda, sinonim za nekaj nedosegljivega. In vendar smo prijeli sanje.

V pripovedovanju starejših planincev o tej gori sem velikokrat zasledil pravo strahospoštovanje. Nič čudnega, gora vsako leto pobira davek. Leta 1865 je na vrhu stalo sedem prvopristopnikov, v dolino so prišli živi le trije. Do danes si je vzela že več kot petsto duš.

Odločitev je bila sprejeta

Poleti 2003 se mi je ponudila priložnost, da sem Njegovo veličanstvo Matterhorn prvič videl v živo, s sosednje Monte Rose. Priznam, tudi meni se je zdel lep v svoji kruti nedostopnosti. Kljub temu mi je nekje v podzavesti, kot že

tolikokrat doslej, začelo kljuvati: »Stari, bi poskusila?« Zdrava pamet se je upirala, a je bilo že prepozno ... Misel je bila vedno glasnejša, prerasla je v gorečo željo, cilj. Pripravljen sem bil spet garati, kot že tolikokrat doslej ...

Priprave

Tako se je verjetno vse skupaj začelo. Ob ustrezni priložnosti sem se o svoji želji pogovoril s prijateljem Kazimirjem, ki je na Gori že bil. Uspelo mu je šele v tretjem poskusu. Njegov odziv? »Uh, kar vroče mi je postalo!« Verjetno je videl iskrice v mojih očeh, obljubil je, da gre zraven. Vse, kar sem takrat vedel o pristopu, je bilo, da za tako goro nimam ne znanja ne izkušenj, da je za Matterhorn poleg dobre telesne pripravljenosti potrebno še osnovno alpinistično znanje. A kjer je volja, tam je pot. Pot je peljala v knjižnico po nova znanja, pa v Severno steno Triglava in še kam.

Odhod

Tako smo se 14. avgusta 2004, po poizvedbah na internetu o vremenu v južnem delu Švice (v večini primerov je vreme krivo za nesreče na gori), proti Zermattu odpeljali: Kazimir Perko iz Ormoža, Janez Senica, Grega Rus, Tomaž Permanšek, Damjan Sekuti in Andrej Zorman, vsi iz Slovenj Gradca.

Vožnja čez Avstrijo je trajala dolgih dvanajst ur. Tako smo pozno zvečer prispeli v avtokamp v okolici Zermatta, slikovitega turističnega mesta ob vznožju Matterhorna. Na hitro smo postavili šotore, prespali, zjutraj pa pripravili nahrbtnike in se s taksijem odpeljali v Zermatt. V mestu je dovoljena samo vožnja vozil na električni pogon in konjskih vpreg. Naš »južni brat« (večina taksistov je iz BiH) nas je odložil ob vstopu v mesto. Zagledali smo ga, Njegovo veličanstvo. Izreden, čudovit pogled. Še bolj za tiste, ki tja gor niso namenjeni, saj niso obremenjeni z mislijo o tem, kaj jih tam čaka. Nakup kart, gasilska slika in že smo se z nihalko potegnili do zgornje postaje žičnice, do jezera

Schwarzsee, 2583 metrov visoko. Udobja civilizacije je bilo konec, nahrbtnike smo si zadegli na ramena, čakala nas je približno dve uri ali sedemsto višinskih metrov dolga pot, s petindvajsetimi kilogrami na hrbtih, do zadnje kočice, Hörnli Hütte, na 3260 metrih. Šotore smo seveda tovorili s sabo, saj so cene v Švici že v dolini visoke, kaj šele tam gori.

Turizma je konec, zdaj gre zares!

Sprehajanja je bilo konec, gora se je postavila pokonci in tudi zgornji dve okončini je čakalo delo. Nahrbtniki so bili olajšani za težo šotorov, hrane in pijače, ki je bila že v želodcih, vendar so še vedno krepko vlekli k tlom. Tako je bil stik s podlago res dober. Matterhorn ničesar ne podari, takoj je treba zaplezati, pot pa ni označena in iskanje prave smeri je celo v lepem vremenu zamudno. Bolje dobro preveriti kot se zaplezati! Dan je bil neverjetno lep, res smo dobro izračunali. Vendar je bila napoved za naslednji popoldan že slabša. Če te slabo vreme ujame na gori, je hudo! Sonce nas je žgalo v tilnik, vodo iz nahrbtnika smo si zlivali v telo, od tam je šla v oblačila. Plezali smo in plezali, pomanjkanje kisika se nam je že krepko poznalo. Raje

Bivak Solvay

bi videl, da bi bil stik s podlago na račun nahrbtnika malo slabši. Zagledali smo biviak Solvay 4000 metrov visoko. Zelo blizu je bil, z roko bi ga že lahko prijel, pa se je kar prestavljal. Bolj sem lezel, bolj je bežal. Tam naj bi prespali. Zgradili so ga leta 1916, kot zavetišče pred ujami, marsikatero življenje je že rešil. Zadnji metri so bili najtežji. Skala je bila od mnogih derез, ki so šle čeznjo, močno zglajena, »grifi« so bili gladki. Tomažu je rahlo zdrknilo in vsi smo imeli takoj srce v hlačah. Kar nekaj pikrih bi si povedali, pa je bolje stisniti zobe. Kdo pa je rekel, da bo lahko?

Lepo je, ko lahko z vsem podplatom stopiš na podlago. V mišicah sem čutil rahlo utruje-

Italijanski vrh

*Kip svetega
Bernarda
pod vrhom*

nost; a tega sem vajen, bolj sem bil izdelan od zbranosti. Štiri ure, skoraj osemsto višinskih metrov smo bili v strmi skali, odločilni dan pa bo šele naslednji! Skromen bivakec je tam gori vreden petih zvezdic! Želje po hrani ni čutil nihče, a treba je bilo jesti, za jutri. Bolj od hrane me je skrbela pijača, v nahrbtniku sem imel še liter čaja, eno pivo in paradižnik; najraje bi polokal kar vse, takoj. Ampak to sem potreboval za naslednji dan. Razvili smo spalne vreče na skromnih ležiščih, zgornji pograd sva zasedla z Damjanom, Mirko je bil na klopi, preostali trije so se stisnili v nekakšen pomožni prostor, ki bi bil v dolini ravno pravšnji za večjega psa. Začenjala se je noč. Najin pograd je bil nagnjen proti steni in tako sem kar naprej lezel v Damjana, bila sva kot mladoporočenca. Saj ga imam rad, ampak kar je preveč, je preveč. Obrnil sem se; zdaj sva ležala »z nogami ob glavi«. Prostora je bilo malo več, Damjan pa se je zjutraj pritoževal, da sem ga brcal v nos. Rad bi bil šel v »Mežijevo deželo«, pa mi vedno debelejši jezik ni pustil. Naj načnem jutrišnje zaloge tekočine? Ko je tudi Damjan zlezl s pograda po tablete proti glavobolu, sem se odločil: pred bivakom je nekaj snega, spil bom malo toplega čaja iz termovke, primanjkljaj pa nadomestil s snegom. Čaj jutri ne bo več topel, okus bo odvraten, ampak tekočine bo le več in ko bom žejen, bom lahko pil.

Prebudili smo se v lepo jutro, prve naveze od kočice Hörnli so že prišle. Nočno plezanje si lahko privoščijo le domači vodniki, ki teren dobro poznajo. Spet smo na hitro spravili vase nekaj hrane in pripravili opremo za odločilni naskok. Francoski vodnik in njegova 70-letna stranka, ki je vedela, kje je v Sloveniji Črna prst – skupaj smo prebili noč – sta odšla pred nami. Odhajali smo v navezah po dva. Nekaj časa je trajalo, da smo se v gibanju ujeli. Na najbolj izpostavljenih mestih je bilo potrebno varovanje, medtem so nas prehitevali domači vodniki s klienti, vrvi so se prepletale – včasih prava kolobocija, naporna za živce, da je bilo kaj. Prvi sneg! Dereze bo treba nataktniti, pa rokavice na prste, preden odrevenijo. Spet gneča; še derez nisem mogel obuti, tako so me mimoidoči dregali. Samo počasi in brez panike – če mi neobuta dereza uide v dolino, se bom moral vrniti. Tudi v Damjana na drugem koncu vrvi so se zaletavali, udarci pa so se prenašali name.

Bolj smo se dvigali, bolj je bila skala navpična. Nad Ramo je bila ponekod celo previsna. To so bili najtežji raztežaji. Energija je že šla h koncu, a lakote in žeje nismo čutili, le kisika je bilo vedno manj. Prav zadovoljen sem bil, ko sem dohitel Damjana, ki me je varoval. Medtem, ko bom pazil nanj, se bom nadihal ... Vendarle, strmine je konec, više ne gre! Ob pol enajstih dopoldne sem stal 4478 metrov nad morjem, da bi se usedel, ni bilo prostora. Razgled je bil prekrasen! Vrhov je bilo toliko, časa za prepoznavanje pa ne. Nobene evforije nisem čutil na vrhu, samo olajšanje, da ne bo treba več navzgor; a sestop bo še težji. Vase sem spravil tablico čokolade, spil pivo, na hitro smo si čestitali in se fotografirali; tu in tam so se že zbirale meglice, bil je čas za sestop.

Navzdol je bilo še teže

Od začetka smo sestopali z obrazom naprej, kmalu pa se je bilo treba obrniti; na najbolj strmih mestih smo si pomagali z dvojno vrvjo, »abzajlali«, tako je šlo hitreje. A vendar je trajalo celo večnost, preden smo se vrnili do bivaka. Gneča je bila med sestopom ravno tolikšna kot na poti navzgor. Domači vodniki so tako brezobzirni, da je včasih treba kar po domače zarobantni-

ti. Pobasali smo opremo, ki je ostala v bivaku, in sestopali naprej. Vedno bolj se je oblačilo, čez čas je začel naletavati sneg, skala je postajala mokra. Zdaj šele je bilo treba paziti na vsak gib. Res zahtevno. Drugi dan smo bili že na gori, bili smo že kar utrujeni, z dokaj težkimi nahrbtniki, pijače je zmanjkovalo, vidljivost se je zmanj-

ševala, vedno počasneje je šlo, ker je bilo treba iskati prave prehode. Spet »abzajl«, pripraviti vrh ... in tako v nedogled, do poznega popoldneva, ko smo vendarle vsi srečno izplezali. Tedaj smo si šele lahko oddahnili, tedaj šele smo lahko brez skrbi rekli: »Bili smo na Matterhornu!« Tam sta bili šele zmaga in slast!

Spet skupinska slika pod izstopom iz skal. Katera je vredna več, tista z vrha ali tale?

Po premisleku sem ugotovil, da že štiriindvajset ur nisem začutil potrebe po praznjenju mehurja. Spomnil sem se, da sem rekel: »Zdaj gremo v kočo na pivo, ven pa ne grem prej, preden me ne pritisne lulat!« In tako je tudi bilo. Ob devetih zvečer smo se utrujeni, rahlo »pod gasom« in neizmerno srečni zavlekli v šotore in zaspali na trdih skalah, brez podlage. Jutri nas čaka še pot v dolino. Deževalo bo. Ampak to bo šele jutri ... ●

Monte Cervino, 4478 m^{*}

✍ in 📷 Janez Gril

Tako mu pravijo Italijani. Bolj poznan je kot Matterhorn. Najlepša gora v Evropi, pa tudi ena najbolj krutih. Več kot petsto vreč s posmrtnimi ostanki predrznežev so že prinesli v dolino, odkar so pri prvem vzponu leta 1865 leteli v dolino Whymperjevi tovariši.

Ni naklonjen alpinistom, pa tudi navadnim gornikom ne. S svojih štirih grebenov in sten stresa tiste, ki mu niso dorasli ali pa ga podcenjujejo. Nesrečnih naključij je prav gotovo najmanj.

Ko preplezaš 1300 metrov visoki greben Hörnli, na vrhu ni ne trave ne prijetnih sončnih kotičkov, da bi si lahko pretegnil obtolčene ude in se napil snežnice kot doma, v belih gorah Julijcev. Čakata te oster vršni greben, pokrit z ledom in s snegom, ter nenehna skrb, kako bo z vrnitvijo. Sestop poteka po istem grebenu kot vzpon. Časa ni niti za slikanje, bivakiranje na takšnih višinah ni prijetno, že ob majhnem poslabšanju vremena je lahko celo usodno.

Pred menoj je v zavarovani štirici, tako kot drugi, plezalo majhno žensko bitje. Ko sem prišel bliže, sem videl, da je Japonka. Pod skalno stopnjo je ždela zvita v klobčič in ni več odgovarjala na prijazne besede soplezalca nad sabo. Ni se več odzvala na poteg vrvi od zgoraj, v obraz je bila bleda, dihala je le s težavo. Pomislil sem na hotelirko v Zermattu, ki nas je ocenjevala s predirnim pogledom, ko sem ji povedal, kam gremo. »Veste,

ni lahko,« je rekla. »To je ena najtežjih tur tod okoli. Vsak dan slišimo, da je ta ali oni ‚odletel‘. Največ letijo Japonci.« Do vrha je bila še ura ... dve. Kako bo zdržala, če je že zdaj na koncu z močmi? Nato pa še neskončno vračanje. Z roko sem pomahal Japoncu, da ji bom pomagal. Potiskal sem jo pred seboj ob pripetih vrveh kot nahrbtnik, dokler ni dosegla stojišča. Stopenj ni bilo konca. S Slavcem sva navezo prehitela. Tudi midva sva že zaostajala za časovno normo. Ob tem času bi morala biti že gori. Na glas sem razmišljal: »Ali je to ena tistih navez, o katerih je govorila hotelirka? Kdo ve?« Ni bilo več časa za razmišljanje o drugih. Treba je bilo hiteti, saj se je bližalo poldne. Do popoldanske nevihte je bilo le še nekaj ur. Torej, jo bova doživela? Na vrhu smo se srečali z Japonci. Z najbolj izpostavljenega mesta smo slikali okoliške širitisočake. Monte Rosso – kdo se je ne bi spomnil –, Dent d'Herens, Mont Blanc in druge.

Vračala sva se. Sestop po odurnem kamninu je oteževal dež. Začelo je rositi. Pred seboj sva imela še pet raztežajev. Koča je bila blizu. Vide-la sva prijatelje, ki so že v mraku nestrpno hodili okoli kočje in ugibali, kje sva. Prvi nama je prišel naproti Šrauf. »Čestitam! Veš, imaš pa hudičvo srečo. Nekateri hodijo na goro že vse življenje, pa niso bili na vrhu.« Vedel sem, da ne misli slabo. Sicer pa mi je bilo vseeno. Naloga je bila opravljena. Nihče ni padel. Počutil sem se praznega – tako kot vedno, ko dosežeš cilj. Kate-ri naš znani gornik je že rekel, da cilj ne prinaša sreče, pač pa le pot do njega? 📍

* Objavljeno septembra 1983 v glasilu Lesninar.

Na vrhu Matterhorna

»Mi bi preprosto radi hodili v hribe!«

Redna letna skupščina Planinske zveze Slovenije

✍ Vladimir Habjan

Lepo sončno soboto, 21. maja 2005, je v dvorani Kulturnega doma Podpeč potekala redna letna skupščina Planinske zveze Slovenije. V predverju doma je uredništvo Planinskega vestnika pripravilo razstavo desetih panojev, na katerih so predstavljeni 110 let izhajanja Planinskega vestnika, 110 let postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava in odprava na Makalu pred tridesetimi leti. Uvodni pozdrav je imel kot je to običaj predsednik PZS Franci Ekar, navzoče pa je pozdravil tudi župan občine Brezovica Drago Stanovnik. Pred začetkom uradnega dela je Jani Bele predstavil rezultate lanske ankete, ki jo je med obiskovalci gorskega sveta izvedla Gorska reševalna služba Slovenije, Danilo Škerbinek pa je na kratko podal informacijo o rezultatih anketnega vprašalnika »JUTRI«, ki je bil posredovan vsem polnopravnim članom Planinske zveze Slovenije. Po izvolitvi delovnih organov zasedanja Skupščine, delovni predsednik je bil Borut Vukovič, je Franci Ekar poročal o delu v minulem obdobju. Omenil je množico opravljenega dela in temeljne probleme sedanjega obdobja v planinski organizaciji. Po poročilu verifikacijske komisije (skupščina je bila sklepčna) so bili sprejeti dnevni red in dopolnilne točke. Skupščina je sprejela spremenjeni Poslovnik o delu Skupščine PZS in potrdila poročilo o realizaciji sklepov zasedanj skupščin PZS v letu 2004. Uvodnih razlag poročila Upravnega odbora, njegovih organov, častnega sodišča in finančnega poročila ni bilo, saj so bila gradiva dovolj dobro predstavljena in objavljena v posebni številki Obvestil PZS. Natančno poročilo, tako za leto 2003 (dolga lanske skupščine) kot tudi za leto 2004, je podal predsednik Nadzornega odbora (NO PZS) Franc Kocbek.

Najtemeljiteje je NO obravnaval upravičenosti izplačil honorarjev nekaterim članom Delovne skupine za organizacijo dela PZS pri UO PZS, izplačila avtorskih honorarjev in materialnih stroškov vodstvenih kadrov PZS ter izplačilo odpravnine generalni sekretarki v letu 2004 in pri tem odkril tudi nepravilnosti.

Po poročilih je delovni predsednik odprl razpravo. Bila je pestra in zanimiva. Na začetku je načelnik GRSS Toni Smolej podrobno poročal o delovanju GRSS in dobro znani temi - reorganizaciji GRSS. Mirko Tovšak iz Koroške je med drugim omenil problem članarine in dal zaupnico Ekarju. Zanimivo razpravo je imela Ana Fabjan (PD Grosuplje), ki je med drugim ugotovila, da vedno več ljudi hodi v hribe mimo planinskih društev, preveč birokracije v Ljubljani pa je komentirala takole: »Mi bi preprosto ra-

di hodili v hribe!« Bogato razpravo je imela Manja Rajh iz PD Celje Matica. Med drugim je opozorila, da ni bilo podano obljubljeni poročilo o PUS Bavšica (zasedenost, programi, kdo je upravljavalec), načela nekaj problemov vezanih na gospodarsko komisijo (pravilnost pogodb o uskladitvi zemljiško knjižnega stanja z dejanskim med PD in PZS) in se vprašala: »Čigava oblika dela so MDO?« Tomaž Ogrin (PD Lj. Ma-

nik (PD Fram) je podal predlog za spremembo Pravilnika o usposabljanju delavcev v športu. Odgovore na zastavljena vprašanja in odprte teme so podali vodilni funkcionarji in delavka Strokovne službe: Danilo Škerbinek, Adi Vidmajer, Franci Ekar, Metod Kovač, Franc Kocbek in Veronika Šmid. Sledilo je glasovanje o predlogih. Predlog GRSS, naj se v letu 2005 izpelje reorganizacija GRSS, ni bil sprejet. Predlog Manje Rajh, naj Gospodarska komisija UO PZS popravi vse dosedanje sklepe o prenosu nepremičnega premoženja na PD s sklepom Skupščine PZS iz leta 1999, ni bil sprejet. Predlog za odpravo popustov v planinskih kočah za pripadnike SV ni bil sprejet. Pred glasovanjem o razrešitvi Delovne skupine za organizacijo dela PZS pri UO PZS je delovni predsednik predlagal delegatom, naj ne spreminjajo sestave delovnih organov UO PZS pred koncem mandata, tako da volivcem ni preostalo drugega, kot da ga podprejo. Predlog za razrešitev predsednika Odbora za članstvo UO PZS ni bil sprejet. Sprejeti so bili vsi predlogi Tomaža Ogrina: naj PZS organizira posvet o prihodnosti planin in planinskih koč, na katerem naj se posebej poudari problematika motorizacije; naj PZS poskuša pridobiti status organizacije, ki deluje v javnem interesu na področju naravovarstva in naj bo PZS aktivnejša pri postopkih prihodnjih posegov v naravo (graditev cest ali vlak na planino). Sprejet je bil sklep, da PZS pri pristojni instituciji vložijo predlog za spremembo oz. dopolnitev Pravilnika o usposabljanju strokovnih delavcev v športu, namreč, da se spremeni določilo o zahtevani VII. stopnji izobrazbe za vse predavatelje, ki sodelujejo pri strokovnih usposabljanjih. V nadaljevanju so bila sprejeta vsa že prej omenjena poročila.

Posebna točka dnevnega reda je bilo glasovanje o zaupnici predsedniku PZS Franciju Ekarju. Uvodno besedo v precej čustvenem tonu je imel sam predsednik, razprave pa tako rekoč ni bilo. Glasovanje je bilo opravljeno hitro in predsednik je dobil močno podporo delegatov. Dvanajsta točka, kršitev statuta PZS in analiza odgovorov na vprašalnik PD Križe, je bila precej razvlečena, saj je predsednik PD Križe Ivan Likar prebral tako rekoč vse gradivo, ki je bilo razdeljeno tik pred zasedanjem. Tudi raz-

tica) je načel naravovarstveno problematiko ter poudaril trenutne pereče probleme. Borut Peršolja (PD Domžale) je med drugim predlagal nekaj sprememb besedila gradiva za zasedanje Skupščine, predlagal odpravo popustov v planinskih kočah za pripadnike SV, dal predlog za ukinitve Delovne skupine za organizacijo dela PZS pri UO PZS ter protestiral zaradi prištevanja planinstva med adrenalinske športe in zato predlagal odstop predsednika Odbora za članstvo pri UO PZS Danila Škerbinka. Jože Bobov-

prava je bila dolga. Delegati so odločili, da se predlog sklepa, naj se predsednik PZS opraviči vsem PD in članom za nepravilno obračunavanje planinske članarine v imenu komisij UO PZS in UO PZS v Obvestilih in PV, ne sprejme. Predlog, naj se Skupščina PZS seznani z analizo vprašalnika PD Križe, rezultati pa naj bodo vodilo Odboru za članstvo UO PZS pri oblikovanju planinske članarine za leto 2006, ni bil sprejet. Sprejet pa je bil tretji predlog - naj se skupščina seznani s predlogom PD Križe in naroči Gospodarski komisiji UO PZS, naj pripravi Pravilnik o Skladu za planinske postojanke in pota do naslednjega zasedanja skupščine PZS.

Sledila je razprava o Programu dela PZS v letu 2005. Jože Stanonik (PD Škofja Loka) je predlagal, naj se preveri, ali so, glede na zmanjšanje članstva, res potrebni vsi organi UO PZS, ter predlagal, naj se spremembe, ki se nanašajo na društveno zakonodajo, obravnavajo v obliki okroglega mize, širše vodenih razprav ali temat-

skih delavnic. Marko Goršič (PD Podpeč - Preserje) je predlagal, naj Upravni odbor PZS obravnava vse zakone, ki se bodo sprejemali v prihodnosti in vplivali na delovanje planinske organizacije, ter poda svoje predloge in pripombe. Skupščina je Program dela PZS za leto 2005 sprejela, prav tako tudi Goršičev predlog, v nadaljevanju pa še finančni načrt. Sledila je točka o spremembi in dopolnitvi statuta PZS in častnega kodeksa slovenskih planincev. Obe spremembi je skupščina sprejela, drugo z nekaj popravki Boruta Peršolje. Zadnja, 17. točka so bile nadomestne volitve podpredsednika PZS. Z aplavzom je bil izvoljen izkušeni alpinist, himalajec, trener športnih plezalcev in njihov organizacijski vodja ter organizator tekmovanj Tomo Česen. Kot po navadi se je predsednik PZS ob koncu zahvalil vsem navzočim za aktivno sodelovanje na zasedanju skupščine. Poseben poudarek je dal iskanju novih, mladih kadrov, saj bo naslednja skupščina volilna. ◉

Mons Terglou

Kulturni pomen Triglava v sodobni slovenski družbi

V. Habjan

✍ Boštjan Šaver

V luči sodobne slovenske družbe, ki je obarvana s svežimi evropskimi političnimi združevanji, si velja zastaviti številna vprašanja. Katere so tiste vrednote, ki jih bomo predstavljali drugim in ki nas bodo v isti sapi predstavljale drugim? Katere vrednote bodo imele moč povezovanja in vključevanja, oblikovanja evropske enotnosti in skupnih mitov, predvsem takšnih, ki bodo vključevali vse Evropejce? Na zgodovinskih temeljih alpskega slovenstva se kot takšna vrednota zrcali mit o Triglavu – nekoč v latinščini poimenovanem Mons Terglou – ki je že utelešal skupni kulturni imenovalec razsvetljenske Evrope. Pozneje je bil še večkrat povezovalna ideja številnih narodov in skupin, nazadnje v obliki namenoma pozabljene ideje jugoslovanskega bratstva in enotnosti. Slovenci smo po eni strani silno ponosni na svojo kulturo in zgodovino, po drugi strani pa ne znamo ali nočemo znati uporabiti obilnega znanja, ki veje iz naših knjižnic, in tako še danes ne poznamo celovite zgodbe o simbolu, ki smo ga v preteklih desetletjih ustoličili za najvišji državni simbol.

Dve ravni branja Triglava

Danes je treba kulturni pomen Triglava brati kot skupek številnih drobcev in usedlin zgodovinskih pomenov, ki so se usidrali skozi stoletja obstoja slovenstva. Ti se na splošno izražajo na dveh temeljnih ravneh, na prvi kot neposredna povezava z geografsko točko – goro, na drugi ravni pa kot posredna povezava z imenom gore, predvsem v obliki vsakdanjih pojavov in simbolov, ki so navzoči v različnih kulturah sveta in povezani s številom tri (denimo, samo v slovenskih pesmih so znana številna besedila o treh ptičicah, o treh hribih in dolincih, o treh sinovih).¹

Ko torej govorimo o neposredni povezavi zgodovinskih pomenov Slovencev z goro Triglav, moramo dodati, da je že v slovanski kulturi in mitologiji gora utelešala usmerjenost v naravo in verska prepričanja ljudi, da je narava nekaj spoštovanja vrednega in svetega. Na podoben način, vendar v drugačni obliki, je najvišja slovenska gora zaznamovala tudi dobo slovenskega krščanstva in oblikovanja tradicionalnih slovenskih svetih gora. Med te štejemo na primer Svete Višarje, Ptujsko goro in Sveto goro nad Novo Gorico. Pozneje so poleg vere in romarskih obredov prisvajanje gora zaznamovali tudi razsvetljenstvo, znanost in narodno prebu-

1 Takšne pojave števila tri sicer v svojih delih izčrpno razčlenjuje tudi francoski filozof Dumezil in jih poimenuje univerzalne tridelne strukture; Georges Dumezil (1987): Tridelna ideologija Indoevropejcev. Ljubljana: Studia Humanitatis.

janje, popularna kultura in sodobne oblike športov. V novejšem času pa so slovenske gore in Triglav postali tudi del državnih simbolov in s tem na vidni ravni sestavni drobec sodobne slovenske države. Torej je predvsem v omenjenih primerih povezava številnih zgodovinskih pomenov z goro Triglav najbolj neposredna in prosojna. Zagotovo pa je nekoliko manj v luči števila tri, ki je sestavni del imena najvišje slovenske gore. Tako pogostih pojavov, povezanih s številom tri, običajno ne povezujemo s Triglavom, čeprav gre za osnovni pomen enega in istega števila. Prav tako ni znano in podrobneje raziskano, ali med posameznimi vsakdanjimi pomeni na tej ravni obstaja kakšna zanesljiva povezava. Denimo, ali je ime najvišje in najopaznejše točke nacionalne krajine vplivalo na pojav števila tri, ki se na primer razodeva v tradicionalnih ljudskih pesmi o treh fantičih in dekličih. Danes sicer zagotovo vemo, da so obliko-

valci uradne slovenske nogometne navijaške maskote Trigi za podlago maskote vzeli tako ime kot shematični simbol Triglava. Kljub temu verjetno peščica ljudi neposredno povezuje alpski Triglav z nogometno maskoto.

O izvoru trikotniške simbolizacije Triglava

V isti sapi se v miselnem leglu pogosto skoti vprašanje, od kod sploh takšno ime gore? Ali pa, zakaj smo tako silno vznemirjeni, ko beseda nanese na Triglav? Kdaj smo začeli simbolizirati Triglav z znamenitimi tremi trikotniki? Odgovor na prvo vprašanje številni ljubitelji gora in raziskovalci že vrsto let iščejo v svojih študijah o slo-

venskih gorah in kulturi, ki je povezana z njimi.² Po drugi plati pa niso pomembni le oddaljeni zgodovinski trenutki, temveč tudi pomeni, ki jih ustvarjamo v sedanjosti. Prek gorništvaja in planinskega športa je tako Triglav postal sestavni del današnje slovenske družbe in njene sodobne (politične) mitologije,³ ki jo najdemo v številnih odtenkih – od likov zavarovalnic in državnih založb do radijskih postaj in športnih društev. Tako v dnevnem tisku in medijih srečujemo Zavarovalnico Triglav, športne klube z imenom Triglav, Radio Triglav, restavracije in gostilne z imenom Triglav. Morebiti je še večja vseprisotnost simbola Triglava v obliki treh povezanih trikotnikov. Predvsem v luči državnih

2 Med najpomembnejša lahko zagotovo uvrstimo tale dela: Mira Marko Debelak – Deržaj (1947/1948/1949): *Kronika Triglava. Gore in ljudje, glasilo odbora za planinstvo in alpinistiko FZS, leto II/III/IV*; ur. Julius Kugy (1938/1973): *Pet stoletij Triglava*. Maribor: Založba Obzorja; Evgen Lovšin, Stanko Hribar in Miha Potočnik (1979): *Triglav, gora in simbol*. Ljubljana: Mladinska knjiga; ur. Tone Strojín (1980): *Triglav, gora naših gora*. Maribor: Založba Obzorja.

3 Če povzamem konceptualno opredelitev slovenskega sociologa Velikonje – Mitja Velikonja (2003): *Mitografije sedanjosti – študije primerov sodobnih političnih mitologij*. Ljubljana: študentska založba.

simbolov je treba dodati, da je v slovenski zgodovini večina pomembnih simbolov izhajala iz alpskega okolja ali pa so bili vanj postavljeni. Tako je že deželni kranjski grb kazal podobo orla (planinske ptice).

V času pred drugo svetovno vojno je bil Triglav že večkrat upodobljen kot shematičen simbol. Nekoliko manj znana je Plečnikova predvojna upodobitev triglave gore v neuradnem slovenskem državnem grbu na hrbtni strani znanega kipa Marije, ki ga še danes najdemo na Bledu pred glavno župnijsko cerkvijo.⁴ Sprva je bil takšen shematični simbol Triglava ideološko neobremenjeni simbol slovenstva, ki ga je med drugo svetovno vojno kot simbol Osvobodilne fronte in narodnoosvobodilnega boja proti fašističnim oziroma nacističnim okupatorjem poleg številnih zavednih Slovencev prevzel tudi komunizem. Zato ni naključje, da je bil v novem obdobju slovenskega socializma uporabljen kot republiški simbol, ki je začel utelešati identiteto in alpski izvor Slovencev v jugoslovanskem okolju. Tako kot je Triglav postal nekaj, kar označuje slovensko navzočnost v

4 Več v delu Andrej Hrauský, Janez Koželj in Damjan Prelovšek (1997): *Plečnikova Slovenija – Vodnik po arhitekturi*. Ljubljana: Dessa.

Vzhodnih Alpah, podobno se je tudi alpsko okolje dokončno zakoreninilo kot osrednja točka oblikovanja slovenske identitete, ki se je v jugoslovanski politični uniji razkrivala tako v pesmih, ki so črtale jugoslovansko domovino kot prostor od Vardarja do Triglava, kot v razvoju številnih, predvsem zimskih športnih panog, kulture, književnosti in glasbe. Že v obdobju NOB so namreč tudi številne ljudske pesmi doživele predelave v partizansko kontekstualizacijo – denimo Partizan na vrhu gore. Zanimivo besedilo je imela tudi slovenska izdaja jugoslovanske himne Hej, Slovani iz leta 1947, ki je nastala v duhu takratne staliniistične zaveze. Pesem v besedilu omenja, da svet se trese 'z Volge do Triglava, kakor Visla, kakor Jadransko morje', pri tem pa z ruskih step veliki Stalin kliče zmagovito, z naših se gora odziva mu tovariš Tito.⁵

Ali Triglav izraža tradicijo?

V luči sodobnega kulturnega pomena Triglava si tako lahko upravičeno zastavimo vprašanje, kakšna je vloga tradicionalnih pomenov v primeru Triglava. Ali lahko Triglav sploh označimo kot simbol? Etnolog Ovsec opozarja, da naj Triglav ne bi pomenil klasične svete gore Slovencev. Simbol svete gore slovenstva so namreč lahko po njegovem mnenju že omenjene romarske Višarje ali Sveta gora pri Novi Gorici.⁶ Hkrati pa lahko takšen razmislek navežemo tudi na pomembne usedline zgodovinskih pomenov. V poznem srednjem veku je bila predvsem prek manj znanega slovenskega protestantskega gibanja, imenovanega štifatarstvo, večina slovenskih vzpetin, vrhov hribov in gora zaznamovana s postavljanjem še danes vidnih številnih majhnih in večjih cerkva.⁷ Tako tudi danes najdemo znameniti romarski kraj Nova Štifta, enako ime pa je dolgo nosilo tudi znano štajersko romarsko središče Ptujška gora.

5 Primer v zborniku ur. Drago Jančar (1998): *Temna stran meseca*. Ljubljana: Nova revija, str. 842-843.

6 Več v članku Damjan J. Ovsec (1994): *Ali je Triglav simbol?* *Gea*, letnik IV, št. 6: 50-51.

7 Več podrobnosti o verskem gibanju v zbornikih ur. Metoda Benedika (1991): *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*. Celje: Mohorjeva družba; Ferdo Geštrn (1952): *Družbeni razredi na Slovenskem in reformacija*. V: M. Rupel (ur.): *Drugi Trubarjev zbornik: ob štiristoletnici slovenske knjige*. Ljubljana: Slovenska Matica.

Opisi slik:

1. *Bled, Šverljuovo znamenje, 1933-34*
2. *Triglav kot pomembna točka v geografski konstrukciji*
3. *Bled, Šverljuovo znamenje, 1933-34*
4. *Karinger: Mojstrana in Triglav*
5. *Polikefalni bog Svetovid, ilustracija Bilibin 1934*
6. *Znameniti grafit OF v Ljubljani 1942*
7. *Politični plakat za priključitev Trsta Jugoslaviji, 1946*
8. *Triglav film*
9. *Jože Srebrnič, Triglav in Jadransko morje, 1930*
10. *Skupina OHO, Triglav, 1968*

Nekaj podobnega se je nedvomno dogajalo z zaznamovanjem Triglava po drugi svetovni vojni. Primer splošne popularizacije najvišje gore zrcali to, da v sodobnem času izletniki, planinci, gorniki in alpinisti v kontekstu gora najdemo podoben pomen, kot so ga kmetje v obdobju protestantskega štifatarstva na odročnih hribih: notranjo, duhovno izpolnitev. Pomen Triglava se tako kaže kot pomemben del nacionalne zgodovine in nacionalnega skupinskega spomina, hkrati pa se zavedamo, da je vloga Triglava kot simbola slovenskega naroda in nacije predvsem plod dogodkov 20. stoletja. V tem pogledu pa pogosto ostaja v ustihokus po prežvečenem dvomu o tem, da Triglav v luči aktualnih polemik o državnih simbolih ni pravi simbol ali da ne izraža tradicionalnih vidikov slovenstva. Vendar si je tu treba postaviti vprašanje, kaj je tradicionalno. Angleški zgodovinar in sociolog Hobsbawm opozarja, da so tradicije izumljene.⁸ V primeru evropskega imperializma ugotavlja, da so prebujeni nacionalni imperiji skušali v podobi krone monarhije ali vojaške slave prebuditi podobne točke označevanja, kot so jih v starodavnih časih domnevno tradicionalni, starodavni verski obredi in verske države.

Pomen Triglava pa takšnim opredelitvam ponuja še dodatno podstat, ob pomoči katere lahko ugotavljamo, da je bil Triglav kot gora že od nekdaj pomemben pomnik. Ne le slovenski kulturi, temveč tudi številnim evropskim kulturam, ljudstvom in skupinam, ki bi ga še danes lahko prepoznale kot eno izmed pomembnih povezovalnih točk vzhajajoče evropske skupnosti. ◉

8 Več v delu Eric J. Hobsbawm (1989): *The Age of Empire*. New York: Vintage Books.

Kje so moje rožice?

Pomladne prigode najbolj izkušene primorske »štoparke«

✍️ Nada Kostanjevič 📷 Vladimir Habjan

Ko sem se konec novembra 2003 leta zbudila v sobi za intenzivno nego Kliničnega centra z množtvom cevk v različnih telesnih delih, sem si rekla: drage rožice, zdaj je z vami konec. Vendar so me čez dobrih štirinajst dni poslali v Šmarješke toplice. Ni mi dalo miru, da se ne bi po svojih močeh začela klatiti po okolici. V recepciji hotela mi niso hoteli posoditi palice, pa mi je neki kmet podaril količek za paradižnike, ki mi je rabil za oporo. Ob koncu leta so me poslali v Dom starejših občanov v Ajdovščini. Tja sem prinesla tudi svoj količek in ga s pridom uporabljala, dokler nisem po neki blagi umrli varovanki podedovala prave palice. Čemu je bil potem namenjen količek, povem pozneje.

Pastorka Marija, s katero naju družijo domska, ne preveč slaba usoda, se me je srčno razveselila – manj pa je bila vesela, ko se je zavedla, da jo bom nenehno priganjala k hoji. Že konec februarja sem ji rekla, da jo moram peljati k izviru Hublja. Pa ne po učni poti – hodili sva po asfaltu, učno pot pa sva pustili za poletje, a sva jo skupaj zmogli le do polovice. Med potjo me je nenehno opominjala: »Rada bi čičala! Ne morem tako hitro!« Ko pa je zagledala slap ob izviru, čeprav zelo skromen zaradi suhe zime, jo je vsa utrujenost minila in kar stekla je z mosta občudovat vodo in v kočjo pit kapučino.

Nekoč je imela najnižja planinska kočja v Sloveniji žig in razglednice, danes je to navadna gostilna, toda z ugodnim izhodiščem za izlete na Goro (Otlico, Predmejo) pa tudi na ajdovski Školj. Nobenega greha ne bi bilo, če bi bila tam kakšna pregledna karta za prijetne sprehode v okolici in za pot čez Školj, v Grivče, Lokavec in podobno. Seveda bi moralo biti na kartah označeno, kod ni dobro hoditi, saj so v tem območju tudi vodna zajetja, elektrarna, pa še ostanki nekdanje JLA. Goščava pri izvirku je polna zvončkov, zato sem si jih privoščila lep šopek, pa še nekaj trobentic in jetrnika. Nazaj je šlo

brez težav. Težave so nastale le pri mojih okončinah, tako da potem nisem mogla po teloh na Goro, ne po šmarnice na Lozice.

Po mah v Vodice ...

Do jeseni je bilo vsega gorja konec in neko oktobrsko nedeljo sva z Mijo že štopali v Vipavo. Mijo sem pustila pri nekdanji sosedu, sama pa sem šla med naše drage bore nabirat »ciklame, krvave ciklame, da broja jim moči ni znati.« (Domjanič), tako da so jih bili deležni tudi vipavski grobovi, pa še mize v domu. Ko se je december prevesil v drugo polovico, sem Miji predlagala: »Pojdiva iskat mah za domske jaslice.« Takoj je bila za to.

Štopanje – navadno štopam dvesto metrov od doma, na koncu Idrske ceste – je svojevrsten šport, v katerem s 45 leti prakse nimam konkurence. Mija se nasloni na vsak steber, se ozre po vsakemu avtomobilu, štopa tudi, če gre avto v nasprotno smer, vsakih dvajset korakov si zavezuje čevlje ali odpenja in zapenja vetrovko in se pritožuje: »Rada bi čičala! Ne morem tako hitro! Kam me spet vlečeš? ...«

Končno sva prišli na ovinek, kjer navadno štopava. Sveti Krištof, ki ga je sam ljubi Bog štopal, da ga je čez vodo nesel, naju ni pustil na cedilu. Kmalu sta nama ustavila priletna zakonca, ki sta prav tako šla po mah na Vodice. Ob treh popoldne (zdaj je komaj ena) morata že nazaj v Ajdovščino, a nič za to: mene pozna vsa Gora, Predmeja, Podkraj, Hrušica, Vodice in še kdo. Zapeljala sta naju na lep konec Vodice, ki še meni ni bil znan in ima celo domačijo. Veste, tiste gorske domačije, ki ne propadajo, so urejene kot sredi Pariza. Imajo lepe dnevne sobe, televizijo, računalnik, mešalec za beton, garažo, urejen in zaradi srnjadi ograjen vrt, hlev, ponekod pa tudi športne konje.

Marija je sedela na hlodih in si umazala plašč s smolo, jaz pa sem kolovratila po skalah in z mahom polnila velike nakupovalne vrečke.

Imela sem srečo, saj sem našla pol metra visoko smrečico s koreninkami, ki jo je spodneslo pri širjenju ceste. Naložila sem jo v nahrbtnik, skupaj s torbo mahu, drugo torbo pa je odločno prevzela Mija. Najina prevoznika sta medtem že odbrzela nazaj, z Mijo pa sva obiskali še Suhovrhharjevo domačijo pod enim izmed številnih Suhih vrhov. Tam je v juniju vselej polno šmarnic.

Asfaltna cesta vodi prav od Suhovrhharjev do Cola. Od njihove hiše se vije zelo lepa gozdna steza do Robarja in Strmeških na Javorniško cesto, vendar se zaradi Mije in smrečice za gozdno pot nisem mogla odločiti. Potem ko sva popili odlično suhovrško kavo, sva se odpravili na pot. Začuda se Mija ni nič pritoževala, še dodatne vreče mahu mi ni hotela prepustiti. Premerili sva skoraj vso pot od Vodice do Cola – asfaltno, zložno, gozdno. Po bližnjicah si nisem upala. Le kak kilometer pred Colom se naju je usmilil starejši možak iz Cola. »Do Cola vaju lahko peljem; če pa sta že »maharki« in gresta v dom, vaju odpeljem kar tja...« Usoda ga je takoj nagradila – pred domom je srečal znanca, ki ga je nujno potreboval za neki opravke!

Smrečico sem posadila v veliko posodo, polno zemlje, ki jo imam na balkonu. To posodo sta mi skupaj s štirimi cvetličnimi koriti podarila rejenca za slovo, ko sem šla v dom. Smrečica se je krasno prijela. Nisem vedela, s čim naj jo okrasim, ko pa je ves naš dom, še posebej pa moj balkon tako na burji. Pa sem se domislila in uporabila živobarvne ščipalke za perilo; rume ne sem pač dala na vrh namesto repatice ...

Po zvončke k Hublju ...

Minil je božič, podrli smo jaslice, sneli ščipalke z drevesca, ki še zdaj krasi naš balkon in ki ga podpira paradižnikov količek. Pa je spet prišla sezona zvončkov. V deževni in vetrovni nedelji sem se odpravila k Hublju sama. Na koncu grivške poti sem srečala znanko, ki je v rokah

držala nakupovalno vrečko in mi ponosno pokazala, da je polna zvončkov s čebulicami ... pri Hublju jih še ni, iz grape so. Ko se mi je pohvalila, da jih nese na možev grob, sem zlobno pripomnila, da bi jih mož z nebes zagotovo videl, če bi jih pustila tam, kjer so. Kar naglo se je poslovila.

Pri izviru je bilo še lepše! Srečala sem družinico, ki je kar z majhno motiko izkopavala čebulice zvončkov – saj res, po Ajdovščini cveti še in še zvončkov, verjetno so jih vsi prinesli s Hublja ... Če sem hotela nabrati šopek, sem se morala plaziti po trnju, saj jih drugod ni ...

Naslednjo soboto sem se z Mijo vračala s pohoda po mestu in vzdihnila »Kako bi šla k Hublju po zvončke ...« Mija je medtem že zagledala primeren zidek in rekla: »Čičala, ti pa kar pojdi«. Tri kilometre dolga pot pri treh stopinjah Celzija ob štirih popoldne – to je bilo pa tudi zame preveč. Kar v dom, Mija! A ko sva že šli mimo opuščenega šturskega pokopališča, sva se odločili, da greva še tja! Tam je bilo vse polno zvončkov, ki so se razrasli z opuščenih grobov! Nabrala sem jih lep šopek – saj veste, izpulila jih že ne bom. Ko sem jih prinesla v dom, so postali pravi hit, in v naslednjih dneh sem kar naprej morala na »žegen« po zvončke – več sem jih nargala, več jih je bilo!

Kaj pa teloh? V Črni vrh bo treba! A glej – presenetil me je pomladanski sneg. Mijo sem pustila pri obroku kislega zelja na kmečkem tu-

rizmu in sama šla proti Koševniku, nekdanjemu peskokopu. Vračali sva se spet na štop, mimo črnovrškega pokopališča. Tiste tri telohe sem položila na grob Pepce in Malke Snežnikar. Lepo urejen grob imata. Spominjam se, da mi je nekoč Pepca prinesla polno škatlo teloha in rekla: »Izpod snega sem ga izkopala ...« Po smrti mojih dragih pa mi je rekla: »Vse gorje ste prestali, nič več vas ne bo prizadelo ...« Res, njej sta umrla nezakonska dvojčka, skrbela je za nekoliko zaostalo Malko na domačiji brez vode in elektrike, a vendar je bila vedno vedra in vesela. Še škof Pirih je bil večkrat gost pri njih. Slikali so ga, ko je skupaj z njima – žagal drva.

Z Mijo nama je ustavil uglajen gospod iz italijanske Gorice. Rekel je, da gre iz Črnega vrha v Ajdovščino. Mija mu je takoj začela razlagati, da je pravzaprav doma iz Vipave ..., a jo je modro ustavil in dejal, da navadno med vožnjo moli rožni venec. Mija mu je z navdušenjem pritegnila, samo da je lahko govorila. In ker moli zelo lepo in razločno in ima dober posluš, mu je po končani molitvi zapela še nekaj Marijinih pesmi, tako da se nama je končno še zahvalil!

Po teloh na Koševnik ...

Na velikonočni ponedeljek mi je uspelo Mijo spraviti drugam, v Emavs, sama pa sem odštopala do poti, ki pelje s črnovrških Predgrizh na Koševnik. Po tej poti je nekoč potekal trnovski

maraton, a ker ga zaradi vremenskih ovir nikakor niso mogli izvesti, so ga opustili. Jaz mu pravim »marelaton«, ker ga je vedno preprečil pomladanski dež. Vas Predgrizhe leži na ravni črnovrški planoti, ima lepo obnovljene domačije, če se kakšna bajtica podira, pa je deset metrov od nje nova, z vsem udobjem. Za vasjo se začne mešani gozd, dobra makadamska cesta in pod drevjem obilo teloha. Nabirala sem ga in ga spravljala

torbo, saj sem imela zanj mnogo prosilcev.

Vedno rada hodim skozi ta gozd, na sredi je lepa loka, ki je tudi močvirna. Cesta se izteka na cesto v Idrijski Log (z Idrijskega Loga sem že peš šla po zanimivi cesti v Idrijsko Belo). Ker pa je dan kratek, sem raje šla mimo peskokopa; tam je kot, v katerem cveti resje. Po tej cesti pridemo do nekaterih lepih domačij, potem do križišča za Zadlog – pa pozdravljeni obe, Malka in Pepca, malo teloha vama le vrnem, ko ste mi ga večkrat prinesli ...

Ko sem prišla v dom, so se dežurne sestre hotele stepsti za teloh. Za vse ga je bilo dovolj – za sestre, kuharice, negovalke in čistilke – a najlepši šopek sem prihranila. Jutri ga bom podarila domski zdravnici Lučki, ki sicer zdravi v Vipavi. Če me ona ne bi tako odločno poslala iz ambulante v bolnišnico, bi zdaj teloh drugi nosili na moj grob ...

... Po kronice v Strmec

Še tega se živo spominjam. Bilo mi je kakih osem let, ko je spomladi neki Sokol – vem, da je bil Slovenec in vem, da je bil Janez – naredil samomor. Mati je rekla: »Ne bomo mu naredili venca iz vijolic.« Kam so šli starši s starejšimi otroki (vsi so bili Sokoli), se ne spominjam. Venec so mu naredili iz teloha in jetrnika. Mati je pripovedovala (pa ne meni, le slišala sem), da ga duhovnik ni hotel pokopati – in Sokoli so sa-

mi odpeli psalme ... To se je zgodilo na Sušaku, ki je zdaj del Reke.

»Nada, ko že povsod greste, ali veste, kje rastejo kronice?« Kaj ne bi vedela! V Strmcu, v eni izmed 146 Strmic, kolikor jih je v Sloveniji in na Hrvaškem. »Kako bomo prišli tja?« Ej, na štop. Molitev včasih čudežno pomaga. V Kanjem Dolu imajo otroški dom duhovnih vaj. Tja spravijo nekaj tednov pred birmo birmanske skupine. In hop – štop, prijateljica gre v nedeljskem popoldnevu tja iskat otroka. Ne, nazaj vaju že ne bom peljala! Kaj za to, se že znajdem.

Tam, kjer se cesta na Javornik prevesi navzdol, proti Kanjedolski dolini, je stranska, dvesto metrov dolga cesta. Tam me je prijateljica odložila in Marija jo je krepko ubrala za menoj, ker je bila prepričana, da naju pri Strmeški domačiji čaka kava. Pa se je uštel – Strmeška je nekam šla, ampak sonce je lepo pripekalo, pred domačijo pa je bila klopca. Na levo je bil grič, poln kronic, na desno pa grič, poln teloha. Najprej sem nabrala teloh, dve polni torbi – Strmčanka mi bo hvaležna, saj se tam pase živina. Potem sem nabrala kronice, a le malo, saj v dolini šopek slabo drži. Vem, da so hodili Ajdovci kronice tudi sem izkopavat, a bolj malo, v dolini so že ovenele.

Ko sem bila sredi največjega dela, je pripeljal avto z zakoncema. Drugi teden bodo peljali otroka na duhovne vaje v Kanji Dol, danes so prišli le po teloh. Prostora v avtu je bilo še in še! Ali nimava z Mijo sreče! Seveda je bilo zdaj teloha dovolj za vse prosilce, še na banko sem ga nesla nekaj, pa še Anici, gospodinji nepozabnega Otmara Črnilogarja. Ker je nisem dobila doma, sem ji ga obesila na vrata.

Zadnje nabiranje teloha pa je bilo bolj žalostno. Umrla je članica Sožitja (Društvo za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju), 36-letna deklica s Cola. Nekoč je bila ljubezniva in živahna udeleženka naših srečanj. Potem si je zlomila kolk – pa še drugega ... »Saj boste nesli kakšno svečko na pogreb, a ne?« me je vprašala predsednica. Spomnila sem se venca iz jetrnika in teloha iz svojega otroštva. »Ne, Nives, pojdeva z Mijo nabrat teloh, če bo še.« Saj je bil že 17. april.

Hotela sem iti sama, toda Mija je silila z menoj in kar pridno hodila do kraja, kjer navadno štopava. Nesrečna gostilna pri vodnjaku, kjer sem jo nameravala pustiti, sameva in se podira. Nekoč, ko so na Strmci in Javorniku še živele številne družine in je Kanji Dol imel celo osemletko (montažno in enorazredno sicer), je bilo

Nada Kostanjevic nam je poslala še eno kratko pismo:

Ta šaljivi dogodek sem opisala že pred časom, a najbrž takrat humor v PV še ni bil tako aktualen. Opisala vam bom svoje srečanje z varuhoma reda pred nekako tremi leti na Kalcah.

Kot po navadi sem nabirala teloh za velikonočno procesijo, ki gre mimo našega doma, kadar je lepo vreme. Potem sem se na cesti, ki s Kalc skozi Hrušico pelje v Vipavo ali Ajdovščino, lotila – avtostopa. Bila sem »precej« divje opravljena, imela sem staro bundo in pisano ruto na glavi, hlače pa tudi niso bile po najnovejši modi, da o čevljih ne govorimo. Pa mi ustavi lep in velik avto – ne vem, menda je bil karavan, na te stvari se 75-letna »štoparka« res ne razume. Kar skočita ven nič več in nič manj kot dva policaja.

»Kaj počnete tukaj, gospa?« »I, štopam v Vipavo.« »Ali imate s seboj dokumente?« Ojej! Rejenca sta na mojo osebno kupovala mobilni telefon, s seboj sem imela le davčno številko in zdravstveno izkaznico. »Le to imam, drugo je doma!« »Kje ste pa bili?« »Na Ravniku nad Hotedršico.« »Pri kom? Tam poznamo prav vse.« »Ne vem, ali je bila Micka ali Francka, tam vsako popoldne pohaja skupina upokojencev, včasih pridem zraven, a imen jim ne vem.« »No, dokumenti, ki ste nama jih pokazali, ne bodo zadosti. Ali ste slovenska državljanka?« Bilo mi je zadosti ter sem zarohnela: »Slovenska državljanka sicer sem, a sem Hrvatica in sem bila na Trsatu krščena!« »A ... Trsat, to je pri Trstu!« Nisem se mogla zadržati in sem rekla: »Neumna sta kot policaja!« Varuha reda sta jo jadrno ucvrla v svojo »mašino«, a sem pred tem še zakričala, da je Trsat pri Reki. Odpeljala sta se takoj. Za njima je stal avtomobil – voznik je slišal našo diskusijo in je bil nad njo tako navdušen, da je rekel, da me bo dostavil prav pred hišna vrata!

tam avtobusno postajališče. Mijo sem odpeljala do domačije pri Cencu, kjer imajo rahlo prizadeto gospodinjo. Njena sestra jo je prisrčno sprejela, jaz pa sem krenila proti Križni gori in Špičastemu vrhu. V dolini je bilo varljivo toplo, oblečena sem bila malo. Teloh je bil že rdeč, nabrala sem še nekaj smrdljivega volčina in smrekovih vejic. Pri Cencu mi je gospodinja napravila lep šopek in ga lepo povezala.

Danes ljudje niso več tako prijazni - več praznih avtomobilov je brzelo mimo Cenca; morda so šli na pogreb. Me smo bile oblečene bolj športno. Na Col smo prišle ravno takrat, ko se je pogrebni spreved odpravil iz hiše. Pridružile smo se pogrebcem, številnim nosilcem rož, in cvetlice položile zraven groba. Le eni izmed dekličinih svakinj, ki je kljub svoji družini zanjo požrtvovalno skrbela, sem stisnila roko. Potem v dom.

No, Suhovrharijevi, ob šmarnicah pa - če bo le mogoče, vam pripeljem Mijo na kavo, medtem ko se bom sama podila po Suhem vrhu, na katerem se mi zdi, da mora biti še sled francoskih utrdb.

In zadnjo septembrsko nedeljo! Isto kot lani - zmigala bom naše domske in jih spravila k Sv. Jeromanu na Nanos, kot sem jih že! ◊

Dobrodelna akcija »Za Triglav!«

15 milijonov za Triglav

9. junija se začne skupna dobrodelna akcija podjetij PS Mercator in Procter & Gamble Za Triglav. Do 13. oktobra 2005 bo del denarja od prodaje vseh izdelkov blagovnih znamk Procter & Gamble v trgovinah Mercator namenjen izboljševanju varnosti planincev in ohranjanju okolja na območju Triglava. Podjetji načrtujeta, da bosta zbrali približno 15 milijonov SIT. Ti bodo namenjeni za ureditev požarnih izhodov v Triglavskem domu na Kredarici, za dograditev in povečanje sistema sončnih celic za pridobivanje električne energije v Domu Planika pod Triglavom in v Domu Valentina Staniča, za obnovo planinske poti s Kredarice na Triglav, za postavitev kažipotov na območju Triglava in za celovitejšo obnovo Aljaževega stolpa. V dobrodelno akcijo bodo vključeni vsi izdelki znamk Ariel, Lenor, Jar, Pampers, Always, Alldays, Discreet, Pantene, Head & Shoulders, Herbal Essences, Old Spice in Secret. Kupci teh izdelkov bodo imeli, dokler bo trajala akcija, tudi 10-odstotni popust pri nakupu izdelkov znamke Mc Kinley v vseh prodajalnah Intersport. Več informacij o akciji lahko preberete v informacijski zloženki, ki je na voljo v vseh trgovinah Mercator, ter na spletni strani www.za-triglav.si. ◊

Karmen Stariha

Krnica Latvica pod Mrzlo goro. Foto: Vladimir Habjan

Praskanje

Čez Hudi prask in na Zaspani hribar

✍ in 📷 Manja Rajh

Da je čudovitih, neokrnjenih in neobljudenih koticov v Logarski dolini veliko, vem že dolgo. Za nekatere je potrebno več, za druge manj znanja in spretnosti. Že nekaj let sem odlašala z zame posebnim izzivom, vzponom na Mrzlo goro skozi Hudi prask. Večkrat sem si ga z Okrešlja ogledovala z daljnogledom. Tako na daljavo ni bil videti nič posebnega. Ampak videz večkrat vara. Kaj pa prehodi?

Še je živ spomin, kako sem naivno verjela, da je pot iz Logarske doline po grebenu mimo Matkovega okna na Mrzlo goro lahka. A sem se uštel, saj moja neopremljenost in pomanjkljivo znanje pri prvem poskusu osvojitve Matkovega okna nista dovoljevali iskanja prehodov po strmem, ponekod prepadnem brezpotju. Pa dostop do Matkovega okna iz Zabrložnice res ni zahteven in kako blizu sem bila prvič, sem spoznala, ko mi je ključno mesto prehoda pokazal znani štajerski »Fux«, ki pozna vsak kotic tega odmaknjene konca.

Tako je konec tedna sredi julija lanskega leta prišla odločitev, da je čas za Hudi prask. Narava je pokazala svojo moč in je že na poti proti Okrešlju napravila veliko škodo. Odlom velike skale je malo pred brvjo nad slapom Rinka porušil velik del poti ter del spodnjega mostu. Dan prej je bila v Logarski dolini »huda ura« in deroča voda je dobesečno razrila pot proti slapu Rinka. A nastajajoči dan je obetal primerno vreme za načrtovani vzpon na Mrzlo goro, le napoved morebitnih popoldanskih neviht me je plašila. Nisem še doživela nevihte na poti po hribih in si je tudi ne želim. No, skrb je bila odveč, ker nevihte ni bilo in tudi zato, ker se tokrat nisem odpravila na pot brez izkušenega vodnika, imela pa sem tudi vso potrebno opremo za vremenska presenečenja.

Po jutranji kavici v Frischaufovem domu sva se odpravila po stezi, ki vodi z Okrešlja proti opuščeni planini Zabrložnici, ter se po eni izmed grap začela vzpenjati proti Hudemu prasku. Prve planike so se sramežljivo svetlikale v skalovju. Najbolj zahteven je bil prvi del vzpo-

Zaspani hribar nad Okrešljem

na, saj sem morala uporabiti vse svoje znanje plezalnih veščin. Še dobro, da sem se dvakrat udeležila tovrstnega izobraževanja v matičnem društvu. Vzpon vseskozi poteka po grapi, ki je polna kamenja, le včasih se je mogoče umakniti ob rob. Ob vznožju sedelca se je treba obrniti proti zahodu in poiskati čim boljše in lažje prehode. V iskanju teh so gamsi pravi mojstri. Gamsje stečine so kazale prehode tudi nama in ni mi bilo težko, saj sem predvsem sledila opozorilom, kje je potrebna posebna pozornost. Na najbolj kritičnih in izpostavljenih mestih pa se nisem mogla izogniti varni navezi. Da pot ni čisto neobljudena, je dokazoval tudi ostanek varovalnega traku pri prehodu ene izmed grap. Tudi midva sva enega pustila in tako olajšala pot zanamcem. Pri prečanju grebena mi je pogled večkrat ušel na Okrešeljško krnico s Frischaufovim domom, od katerega so prihajali glasovi dobro razporeženih planincev. Večji del poti sva imela lep razgled na krnico. Na koncu brezpotnega prečanja grebena sva se povzpela po travnatem pobočju in na drugi strani se je odprl pogled proti kotanji Latvici ter Mrzli gori, na katero vodi označena pot iz Matkovega kota.

Ta pot mi je že poznana in nič mi ni bilo všeč, da grem še na Mrzlo goro, saj name res deluje mrzlo in že pred leti sem si dejala: Na Mrzlo goro pa ne več! Nič pretresljivega se mi ni zgodilo, le ostre, krušljive skale mi niso všeč. Mrzla gora slovi kot najzahtevnejša in tudi najmanj zavarovana pot v Savinjskih Alpah, primerna za zelo izkušene gornike. Tega dne je bil zame sestop s te gore proti Mrzlemu dolu zara-

di utrujenosti še posebno zahteven. Kar ni bilo konca monolitnih skladovnic. Gor in dol, pa še nekajkrat tako.

Pravi balzam za noge in dušo je bil sestop v Mrzli dol; tam sem si vzela nekaj več časa za počitek. Žarki zahajajočega sonca so nežno božali Planjavo, Babe in Ojstrico ter naznanjali lep večer. Udobna postelja in mirna noč v planinskem domu na Okrešlju sta me zazibali v spanje in sanje o prehojeni poti.

Po naporni hoji prejšnjega dne je bil načrtovani vzpon na Zaspani hribar kot nalašč za prijeten konec tedna. Prve planince sem že zgodaj slišala pod oknom in sončno jutro mi ni dopustilo predolgega poležavanja. Mudilo se pa tudi ni. Zaspani hribar – na njem je srebrn križ, ki so ga postavili planinci – je na pogled čuden. Ne veš, ali je hrib ali gora. Štrli iz krnice pod Tursko goro, ves poraščen z macesni in ruševjem. In še eno posebnost ima, za katero marsikdo ne ve – okno, ki je vidno pri vzponu s severne strani. Tudi nanj vodi ozka stezica, za katero se še zdaj vidi, da ni gamsja stečina, ampak je bila včasih lovska steza. Zeleni, vitki macesni objemajo tega posebnega. Prava divjina. Mir je motilo le helikoptersko reševanje alpinista v bližnji steni Turskega žleba. K sreči se je za ponesrečenca vse dobro končalo; to sem izvedela pozneje. Čeprav je bil vzpon na prvi pogled nezahteven, se je bilo ponekod težko preriniti skozi ruševje. Zaspani hribar je pokazal svojo težavnost pri sestopu, saj je prehod na dveh mestih speljan čez ozek grebenček, na katerem je zaradi krušljivosti in drobnih kamenčkov potrebna vsa pazljivost. ◦

Zaspani hribar, v ozadju Štajerska Rinka

Na Lemež

Prijazno tihi in samotni kotički

Lemež z grebena Krnčice, desno sedlo Čez potoče 📍 Vladimir Habjan

✍️ Jana Remic

Zjutraj naj bi odšla, pa so me opravki tistega dne zadržali in po dopoldanskem hitenju sem šele okoli poldneva pripeljala do slapa Savice. Odhitela sem proti Komni, da bi si pregnala neprijeten občutek prepoznega odhajanja na turo, in se zapodila na prvo bližnjico. Ampak samo na prvo. Sem se že odločila, da ne bom hodila vseprek po bližnjicah! Čeprav imam rada strmine in čeprav se mi kdaj tudi mudí. Toda kaj delam s tem naravi? Vse pobočje pod Komno je razrito od nas, planincev, ki trdimo, da imamo naravo radi; pa saj o tem ni dvoma, kajne?

Ranjene poti

»Pot na Komno so delali vojaki med prvo svetovno vojno in je kot spomenik nekemu daljnemu, pa še vedno zelo našemu času, tu lahko vidimo delo naših dedov in vseh, ki bi to lahko bili, pa niso dočakali lepote našega časa ... Občudovati moramo rastline, da obstanejo na strmih pobočjih, naši koraki pa vztrajno brusijo zemljo, že tako borno, izpod korenin. Z bližnjicami uničujemo strmo gorsko gozdno pobočje in podrastje. Opazila sem, da so na prehodih na bližnjice položene veje. Resnično, preveč nas je, ljubiteljev gora, da bi naše stopinje ostale neopažene. Radi se vračamo, ker nam je v tem svetu le-

po, če pa želimo, da bi tako ostalo, se moramo zavedati, da moramo na ta naš ljubljeni kotiček domovine paziti prav mi sami. Saj vendar ni treba s takimi odločitvami odlašati toliko časa, da morajo varstveni delavci sprejeti zakone in kazni in se zato potem upravičeno čutimo prikrajšane in omejene v gibanju.

Verjetno me bo še kdaj korak vodil mimo nadelanih poti, vendar te prosim, Gozd, nikar me ne obsojaj; tvoje lepote me očarajo, preveč vabljivo je sonce nad teboj in lahko se zgodi, da bom pozabila na svoje dobre sklepe. Prav gotovo pa se bo to zgodilo zelo malokrat, kajti danes me je zelo prizadel pogled na tvoje ranjeno pobočje ...«

Prek Komne v umirjen večer na Krnu

Hmmm, tako razmišljajoč sem kmalu prišla na Komno, še vedno dovolj zgodaj in v lepem sončnem popoldnevu sem nadaljevala pot proti Bogatinskemu sedlu. Komna. Med temi čudovitimi grički bi lahko hodila dneve in dneve. Vsega imajo – trav, ruševja, macesnov, viharnikov, melišč in belega skalovja. Stezica me je vodila po pobočjih proti Vrhu nad Peski. Čeprav sem se le počasi dvigala, so zelene doline ostajale vse niže, korak me je vodil vse bolj med gruč in skalovje. Za vsakim ovinkom se je odpi-

ral nov svet, tih, miren, ki pa je v sebi skrival še in še življenja. Samoten in tih popotnik sem bila, zato sem nemalokrat presenetila živali, gamsa, ki je počival nekje ob poti, belko, ki je naenkrat zbežala in me z nenadnim odhodom prestrašila, presenetil me je glasen pisk svizca; obstala sem in jih opazila na skali. Počasi sem naredila korak, dva, da bi se jim približala, toda tedaj so se mali sivčki zganili in simpatične kepice so odbrzele okoli skal, in tudi ko sem si vzela čas in jih iskala – dobro so se skrili.

Mimogrede sem se odločila, da imam še dovolj časa in da lahko obiščem Vrh nad Peski. Krn in Batognica sta se predstavila iz nove perspektive. Od Krna se proti severozahodu nadaljuje prav lep greben, iz katerega izstopata Srednji vrh in Krnčica. Zdel se mi je zanimiv, lep, in ko sem ga opazovala, sem si ga zaželela prehoditi. Saj so prav grebenska prečenja najlepše poti ... Sonce pa se ni dalo prav nič motiti, neslišno in vztrajno se je spuščalo proti vrhovom na zahodu in morala sem nadaljevati pot. Stezica me je vodila čez lep vrh Batognice, na katerem se vsakič znova zamislim; nemogoče je iti neprižadet mimo žalostnih spomenikov, ostankov iz prve svetovne vojne.

Jesenski dan je bil prijetno topel, v mislih pa sem se že pripravljala, da bom prespala v hladni zimski sobi na Krnu, saj sem bila prepričana, da je dom že zaprt. Pa sem se motila, sprejela sta me zelo prijazna oskrbnika. Nekaj časa smo se pogovarjali, potem pa sem odšla na vrh. Opazovala sem večer, ko se je narava tiho odpravljala spat. Vse nebo je zažarelo ob slovesu, vrhovi gora so se pozlatili, potem so za nekaj trenutkov zagoreli ognjeno rdeče, barve so se prelivale, spreminjale so se iz hipa v hip in resničnost je postajala pravljica. Sonce pa je temnelo, postajalo vse bolj goreče in že se je dotaknilo daljnih vrhov Dolomitov, počasi se je spuščalo pod nagubano odejo vrhov v daljavi, z zadnjimi žarki je še enkrat poljubilo gore in se odpravilo v deželo sanj ... Nebo je začelo temneti, barve so postajale vse bolj modre in končno sem se počasi zavedela, da trepetam od mraza.

To pa je pričakovala tudi oskrbnica doma, in ko sem se vrnila, me je čakal vroč čaj. Pojedla sem še odlično mineštro in šele takrat sem se zares ogrela. Večer je minil ob prijetnem pogovoru.

Drugačen pogled na skalne velikane

Noč. Ležišče sem si izbrala ob oknu in tako sem lahko opazovala na tisoče trepetajočih lučk v dolini pod nami, visoko na nebu pa so mežikale prijazne zvezdice. Biti varno v topli postelji, visoko med nebom in zemljo, in opazovati lepoto noči, takrat je ves svet resnično čudovit ...

Nekje na vrhu gore so jutra najlepša. V tihem brezčasju, v trenutkih, ki so kot neskončni darovi Boga, začutim, da nekje, na neki način, temu svetu tu sredi gora pripadam tudi jaz, neznatno majhno človeško bitje. Nebo znova valovi v nežnem prelivanju barv, ki vse bolj svetlijo, dokler se nekje v daljavi, izza vrhov, ne začne smehljati toplo sonce. Takoj sem začutila toploto sončnih žarkov in prevzela me je želja – hoditi naprej. Poslovia sem se od prijaznega oskrbnika; tudi to je delček tistega, zaradi česar so gore moj dom. Tu smo ljudje med seboj prijatelji, znanci, svetujemo si in pomagamo, predvsem pa imamo drug za drugega prijazno besedo. Poslovia sem se in sledila željam in zamislim.

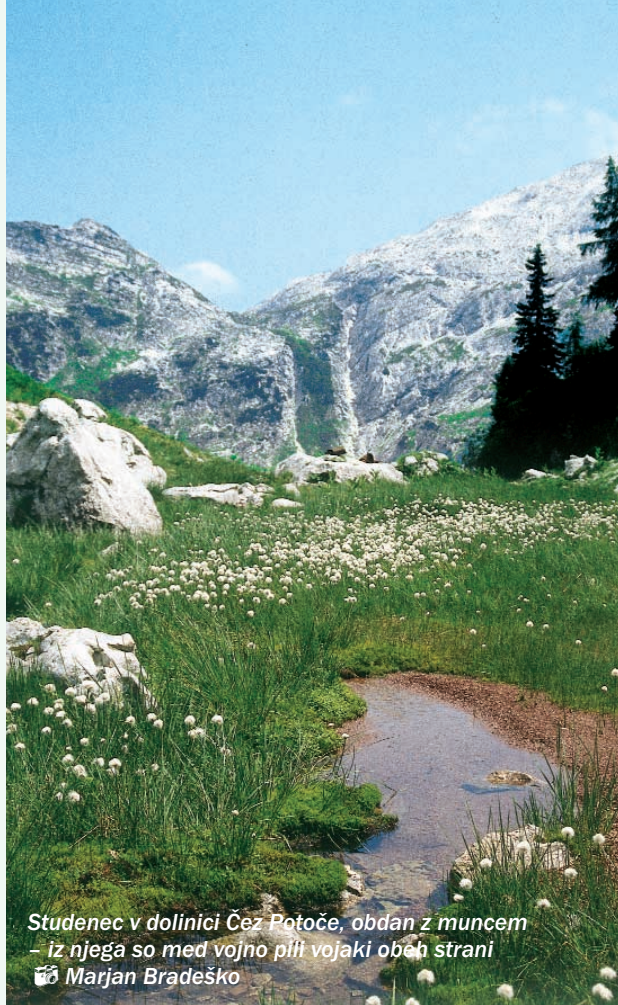
Že čez kratek čas sem zavila s poti na levo pod severne stene Krna, kmalu sem opazila celo sled steze, sem ter tja so me pozdravili prijazni možici. Hoditi ... prehoditi neskončne daljave, spoznavati svet, ga opazovati in občudovati, živeti s svetom narave. Našla sem lepoto in veselje ob doživetjih v svetu, v katerem nam je uspelo ohraniti življenje narave brez večjih vplivov civilizacije. Stezica je bila komaj opazna, pa vendar dovolj, da me je vodila do grebena, ki pelje na Krnčico. Pohajala sem po grebenu, gor in dol, nekje po travah, pa čez skale in med balvani, pozdravila sem že redko jesensko cvetje in občudovala širne razglede. Na zahodu se pobočje spušča v mehko zeleno dolino, posuto z redkimi naselji ob vznožju gore, medtem ko je nekoliko dlje, na ravnini, dolina vse bolj naseljena. Proti severu in vzhodu pa se dviga venec skalnih, prečudovitih vrhov. Julijske Alpe, kako lep je ta svet. Obstala sem in opazovala skalne velikane. Ker sem jih gledala iz zame novega zornega kota, mi kateri izmed vrhov ni bil znan; ugotavljala sem, kateri so sosednji vrhovi, in počasi sem jih le spoznavala.

Še en svet v jezeru

Ideja za to turo pa se je rodila, ker sem želela obiskati lepo, strmo goro, ki se dviga visoko nad Krnskimi jezeri, Lemež. Odločila sem se, da bom do sedelca sestopila čez pode, ki se proti severovzhodu spuščajo s pobočja Krnčice. Vendar pa sem si turo vsaj časovno kar podaljšala, saj sem se znašla v labirintu prehodov, globokih brezen in jam, sredi gorskega krasa. Na mnogih mestih so še zdaj žalostni ostanki vojne. Nekje še vedno leži del čevlja, drugje so še ostanki lesenih barak, zaklonišč. Iskala sem prehode med globokimi brezni v skalovju in kar nekaj časa je trajalo, da sem prišla do sedelca; od tega sem se po strmih travnatih grebenu vzpenjala proti vrhu Lemeža. Nekje sem skoraj stopila na gada, prestrašila sem se, stopila korak, dva nazaj in ga obšla. Prišla sem do podrtega pobočja, ki je zgrmelo v dolino med potresom pred leti; vedno počasneje je šlo, bila sem že utrujena in neznansko lačna. Na travnatem vrhu sem si privoščila malico in počitek in uživala ob razgledih na okoliške vrhove pod jasnimi modrimi nebom. Lemež. Že nekaj časa si želim obiskati vrh, ki kot stražar stoji nad jezerom in se v njem ves čas ogleduje. Je zato tako lep in privlačen? Samotna gora ponuja prelepe razglede na okolico, na prijetne zelene doline in na ponosne sive vršace. Dan je bil tih, jasen, sonce se je igralo s sencami po pobočjih, dolinah in gričkih ...

Potem sem sestopala po strmih travah do Krnskega jezera in bila prav vesela, ko sem končno po dolgih pohajanjih in iskanjih prehodov prišla do markirane poti. Ustavila sem se ob lepem gorskem jezeru in opazovala temno gladino, v kateri je odseval vrh, s katerega sem prišla. Jesenske barve in jasno nebo so v jezeru ustvarili še en svet, prav tako lep in še tišji ...

Oskrbnik doma na Krnu je zvečer pripovedoval, kako lep vrh je Velika Baba. Mož gotovo ni vedel, da mi je dovolj že beseda, razgled in želja spoznati, doživeti nekaj novega, sta me takoj premamila. Še enkrat sem odprla karto in seveda ugotavljal, da lahko proti Komni »sestopim« čez to goro. Prijetna steza me je vodila mimo koč, med travnate gričke in v kamnito pobočje gore. Znašla sem se v zelo lepem svetu, med zelenimi ruševjem, kjer me je kar presene-

*Studenec v dolinici Čez Potoče, obdan z muncem
– iz nježa so med vojno pili vojaki obeh strani
© Marjan Bradeško*

tila tišina. Ob koči je bilo veliko ljudi, že čez nekaj minut pa sem bila znova čisto sama na gruščnati poti. Vrh Velike Babe je čudovit razglednik, res lepa gora. Le kako, da sem tokrat prvič slišala zanjo, saj je od koč pri Krnskem jezeru verjetno ena lepših tur. Ali pa se tudi ta skriva pred mogočnim in povsod opaznim Krnom? Mogoče pa je tako prav, saj ostajajo nekateri kotički še vedno prijazno tihi in samotni.

Počasi sem si med zelenimi grički našla pot do Bogatinskega sedla. Zdaj sem bila namenjena le še v dolino. Pa je bil tudi ta delček potovanja prelep. Znova sem opazovala mirno življenje narave. Trav, ki jih rahlo valovi veter. Ptice, ki mi pomenijo svobodo, lepoto življenja. Gamsa, ki je tako zelo spreten in hiter, ko skače med bregovi in ruševjem in nazadnje izgine v daljavi ... Nekje malo pred sedlom sem prišla do znanе steze, ki me je vodila naprej, po grušču proti dolini. Utrujena, polna čudovitih doživetij sem sestopala ... ○

Heleni v spomin in zahvalo

Helena, roj. Lužar, poročena Ban, je začela svojo planinsko pot leta 1952 kot osemnajstletno dekle z vzponom na Triglav. Potem so jo gore povsem osvojile. Odločila se je, da bo prehodila vse večje slovenske vrhove ter obiskala vse planinske kočice in domove. Za Slovensko planinsko pot od Maribora do Ankarana, ki je bila tedaj v pripravi, se je takoj navdušila in jo tudi med prvimi v celoti prehodila.

Ko je spoznala kamniške alpiniste, se je vsa predala plezariji. S Petrom Ščetininom sta prva opravila zimsko grebenko prečenje Kamniških Alp od Krvavca do Planjave. Slabo vreme jima je preprečilo, da bi ga dokončala v celoti. S Petrom sta preplezala tudi večino zahtevnih smeri v Martuljkovi skupini.

Z Lipovškovo Barbko sta opravili prvo žensko ponovitev Čopovega stebra v severni Triglavski steni in Direktno smer v Centralnem stebri Lučkega Dedca nad Korošico. Oba vzpona sta zbudila kar nekaj zavisti pri njenih moških kolegih, tako da so si rekli: »Fantje, pohitimo z odpravo v Himalajo, sicer nas bodo babe prehiteli!« Plezala je seveda še v številnih drugih smereh v Kamniških in Julijskih Alpah. Sodelovala je tudi v uspešni odpravi kamniških alpinistov v Centralne francoske Alpe. Večkrat je dejala, da bi gotovo šla tudi v Himalajo, če bi bila nekoliko mlajša. Odmeven je bil njen vzpon s skupino kamniških alpinistov v Slovenski smeri v triglavski severni steni novembra leta 1957, ko jih je presenetila nenadna ohladitev. Iz objema poledenele stene so se rešili šele po dveh bivakiranjih pri -23 stopinjah Celzija. Po mnenju vseh tretjega v takih razmerah ter brez hrane in pijače ne bi preživel. To kalvarijo je izčrpno opisal tudi Tone Škarja v svoji knjigi »Stene mojega življenja«.

Kolegi in prijatelji so Heleno navdušili tudi za mladinsko vodništvo. Veliko mladih je naučila prvih veččin varne hoje v gore. Seveda pa je bilo vodništvo povezano tudi z veliko odgovornostjo. Imela je srečo, da se nobenemu izmed varovancev ni pripetilo nič hudega. Zato so ji njihovi starši povsem zaupali.

Za delo v planinskih vrstah je prejela številna priznanja, med drugim tudi srebrni znak Planin-

ske zveze Jugoslavije, za dosežke na področju alpinizma pa srebrni znak Planinske zveze Slovenije.

V mladih letih je bila tudi sicer vsestranska športnica. Ukvarjala se je s plavanjem, kolesarjenjem, odbojko, smučanjem, seveda vse zgolj ljubiteljsko. S starim kolesom se je npr. sama odpravila na izlet v Lienške Dolomite in na Grossglockner. V zrelih letih pa je poleg hribov imela najraje plavanje in kolesarjenje. Kolesarila je tudi pozimi, če je le bila cesta suha. Med kolesarjenjem se je tako rekoč tudi poslovila od življenja. V veliko veselje ji je bilo večkrat na leto odplavati do otoka na Blejskem jezeru. Ob večerih pa sva igrala šah. Dejala je, da tako za nekaj trenutkov pozabi na bolečine v nogah.

Oba otroka je navdušila za hojo v gore, mene pa je naučila veččin alpinizma in hoje po brezpotju.

Od vsega začetka si je skrbno zapisovala datume vzponov in poti, pa tudi imena sopotnikov. Tako je nastal dnevnik planinskih in plezalnih vzponov, ki zajema obdobje od leta 1952 do leta 2004, to je do konca njene življenjske poti. Seveda v dnevniku niso našle mesta vse hribovske poti, pač pa predvsem izleti v visokogorje. Pri oblikovanju dnevnika, ki skupaj s fotografijami obsega skoraj 200 strani, so nama pomagali tudi hči Tatjana in nekateri njeni prijatelji in sodelavci pri otroški reviji Zmajček s svojimi bogatimi izkušnjami. Natisnjen je v štirih izvodih ter namenjen družinskim članom in najožjemu krogu prijateljev.

Helenino ljubezen do gora lepo ponazarja uvodna misel iz dnevnika: »Vzponi na posamezne gorske vršace po označenih poteh, brezpotjih ali plezalnih smereh se ti globoko vtisnejo v spomin. Občutja so še posebno močna, če si ob tem doživel kaj lepega. Včasih pa so povezana s trenutki tesnobe in strahu, ko si v previsni steni iskal odrešilni skalni oprimek in skušal umiriti drhtenje rok in nog.« Tudi huda poškodba v letu 1990, ki ji je pustila trajne posledice, ni mogla premagati njene neomajne volje in veselja do izletov v gore. Na svojo zadnjo turo, opisano v dnevniku, je šla v decembru 2004; to je bil vzpon od izvira Hublja do naravnega okna na Otlici na obrobju Trnovskega gozda.

Za pokušino povzemam enega izmed opisov iz dnevnika iz leta 1956, ko se je kot mladenka povzpela na Jalovec. Opis nosi naslov: Včasih tudi vzpon od izvira Hublja do naravnega okna na Otlici na obrobju Trnovskega gozda.

»Za izhodišče vzpona na Jalovec sva si s prijateljico Ivanko Mohorič izbrali Tamar, sestopili pa sva mimo zavetišča pod Špičko na Vršič in v Kranjsko Goro. Takrat si moral za vzpon na Jalovec imeti še posebno dovolilnico. Graničarji, ki so bili nastanjeni v karavli poleg doma, so pri vsakem planincu, ki se je odpravljal na Jalovec, skrbno preverili, ali ima dovolilnico s seboj. Ker je jaz nisem imela, me niso pustili naprej. Z Ivanko in njenim bodočim možem sem bila dogovorjena, da gresta naprej in ju pozneje dohitim. Pridružil se jima je tudi Mirko Kambič, znani publicist in fotograf, otovorjen s kamerami.

Graničarje sem nameravala zamotiti, da ne bi bili pozorni na moj odhod. Zato sem se jim pridružila pri igri odbojke, čez nekaj časa pa sem skrivaj smuknila v grmovje za karavlo in pohitela proti Jalovcu. Vendar so kmalu odkrili

mojo namero. Ko sem bila že visoko na melišču pod ozebnikom, sem zaslišala vpitje graničarja, ki je hitel za menoj. »Stoj! Stoj!« je vpil od daleč. Hitela sem naprej in se najprej nisem zmenila za njegovo vpitje. Ponovil je ukaz, naj počakam, in z grozečim glasom dodal: »Stoj, pucat ču!« (Stoj, streljal bom!) Sprevidela sem, da misli resno, zato sem se ustavila in sedla na skalo. Zahteval je, da sestopim do njega. Odvrnila sem mu, da nazaj ne grem, če hoče, naj pride sam k meni. Ko je prisopil do mene, je ponovil zahtevo, naj se vrnem z njim v dolino. Pa me ni mogel prepričati, da bi se odpovedala svoji nameri, da grem na vrh. »Ne grem z vami v dolino, razen če me nese-te. Namenila sem se na vrh in ga bom tudi dose-gla. Lahko pa greste z menoj na vrh in potem bo-va skupaj sestopila v Tamar,« sem mu odločno dejala. Pogovor z graničarjem se je nazadnje končal tako, da sem mu morala izročiti osebno izkaznico, pozneje pa naj bi prišla ponjo v Ta-mar.

Kmalu sem dohitela svoje sopotnike. Mirko Kambič, ki je bil brez potrebne kondicije, je med vzponom proti vrhu vedno bolj zaostajal. Ponudila sem mu, da zamenjava nahrbtnika. Brez pomisleka mi je prepustil svojega. Potem je šlo hitre-je, saj zame, ki sem bila nabita z energijo, tudi tež-ji nahrbtnik ni pomenil posebnega problema. Pozneje se mi je zahvalil za pomoč s prelepo raz-glednico s popotovanja po Ameriki.

Čez dva tedna sem se odpravila v Tamar po osebno izkaznico. Poveljujoči podčastnik v karavli me je začudeno vprašal, kako da se nisem zgla-sila že prej. Odvrnila sem mu, da, kot lahko vidi, osebne izkaznice v tem času sploh nisem pogreša-la. ◊

Nace Ban

Uredništvo Planinskega vestnika je prejelo tole pismo:

Spoštovani gospod urednik!

K pisanju tega prispevka, ki naj nosi naslov »Heleni v spomin in zahvalo«, me je spodbudi-la nenadna smrt moje žene Helene, roj. Lužar, v začetku tega meseca (maja, op. ur.). Helena je velik del svojega življenja posvetila gorništvu in alpinizmu. Hvaležen bi Vam bil, če bi moj prispevek objavili v celoti, saj je prav, da se ne izgubijo iz spomina dosežki starejših alpini-

stov, ki so v skromnih razmerah in s tedanjo opremo opravili nekatere vrhunске vzpone. Poudariti moram, da je bila Helena od leta 1954 naročnica Planinskega vestnika, letnike 1954-1966 je shranila celo v vezani obliki. Na koncu bi se rad še zahvalil najinemu dragemu prijatelju alpinistu Metodu Humarju iz Kamni-ka za ganljive besede slovesa od Helene na pokopališču v Komendi. ◊

Nace Ban, Komenda, 25. 5. 2005

Iz stene v steno

✍ Tine Mihelič

V zgodovini »osvajanja nekoristnega« v slovenskih gorah ima Čopov steber častno mesto. Bil je sanjska tura generacij plezalcev in je to še danes. Spominjam se starega vpisa ene prvih ponavljalskih navez v knjigi vzponov v Aljaževem domu. V njej sta se fanta samo podpisala in pridala oznako »Jožovca«. Vsi smo vedeli, za kaj gre. Vse pomembne ponovitve so imele pečat izjemnosti. Že Dolar in Avčin, prva ponavljalca, čisto drugače navita in sodobno opremljena, sta se vrnila s ture prepolna občudovanja do mojstra. Kakšna tekma je bila v šestdesetih letih za prvi solo! Dobil jo je moj prijatelj Janez Zorko, kasnejši mojster Montparnassa. Legendarni zimski vzpon Šraufa, Aleša in Tonača* je bilo dejanje, ki po »vsebi-

* Stane Belak – Šrauf, Aleš Kunaver in Tone Sazonov – Tonač

Tine v Slovenski smeri, 18. julij 1959

ni« ne zaostaja za Jožovim prvenstvenim vzponom in do danes še ni bilo preseženo. Potem smo si ogledali film Steber – in bili razočarani, ampak namen je bil dober. Čopov steber je pojem. Še en utrinek moram omeniti v zvezi s Stebrom. »Ma ga moraš provare« – tako je Jožu dajal korajžo generacijski in plezalski vrstnik, slavni tržaški plezalec Emilio Comici (ki je prijateljeval in pogosto plezal s tržaškimi plezalci slovenskega rodu ter za silo lomil slovensko). Ta rek je postal legenda; z nepreosljivo jedrnatostjo izpoveduje alpinistovo ravednost in slo po dejanju.

Leta 1995 sem se udeležil spominke slovesnosti ob 50-letnici Stebra (Joža je bil že dve desetletji v grobu). V Vratih je lilo kot iz škafa, pa kaj zato. Prišli smo vsi, stari in mladi. Redki še živeči Čopovi vrstniki so se ognjevitno razgovorili, »mlajši« smo pridali svoje viharneške zgodbe, pod dežniki je vrvelo kot v panju. Plezalska družčina se je z največjim spoštovanjem poklonila spomenu legendarnega mojstra. Da, draga mladina, ponavljam: Čopov steber je pojem! Meni pa je bilo najlepše, ko me je, starega belobraodega veterana, priletna Jožova vdova – ljuba gospa Mojca, takoj prepoznala in me prisrčno objela.

Ker kot šestkratni ponavljalec bržčas spadam med dobre poznavalce Čopovega stebra, naj mi bo oproščeno, da na tem mestu razgrnem svoje videnje slavne smeri.

Vsaka velika stena ima tudi svojo veliko klasično smer. Navadno so to izjemni vzponi, obdarjeni s številnimi presežniki in zgodovinskim pomenom. Tako ima Špik svojo »Direktno«, Travnik svoj »Pehar«, v Steni pa si je po-

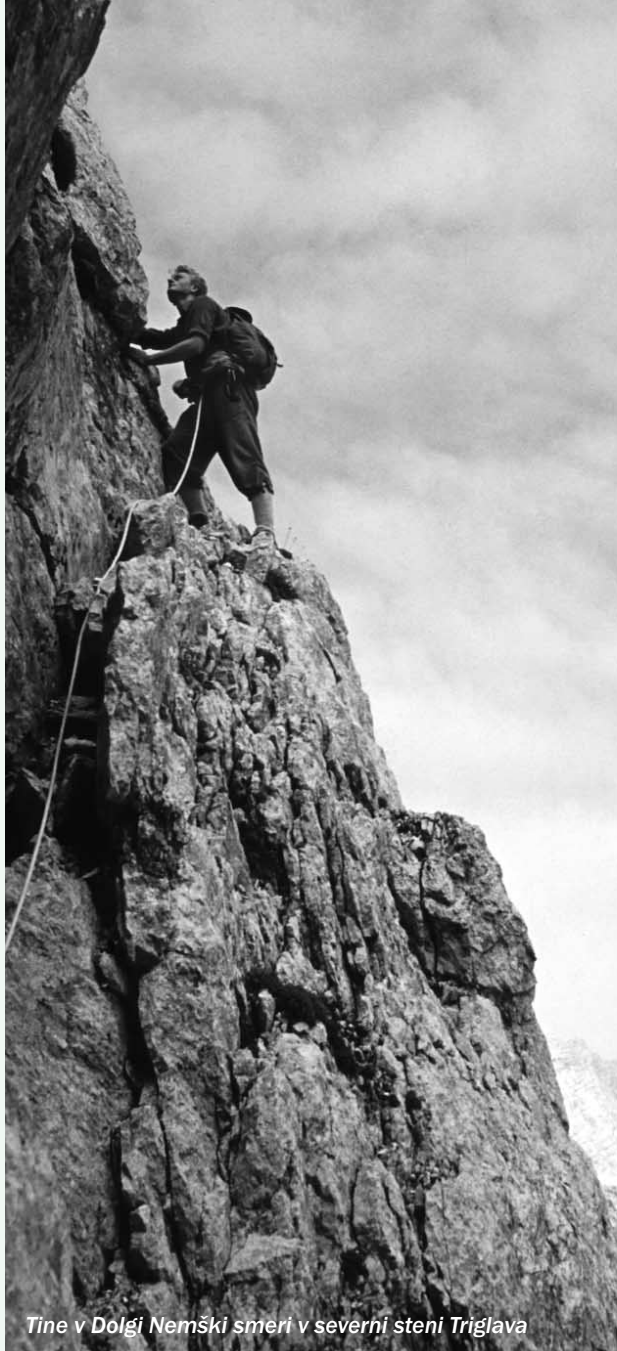
Slovita »Skrjetova traverza« na Aljaževem domu. Če si jo splezal, si bil gođen za Čopa.

nosni sloves najznamenitejše in najbolj zažele-
ne smeri pridobil Čopov steber. Ta veličastna
smer ima še druge prilastke – predvsem pa
ima svojo znamenito »zgodbo«. To, kar sta na
svojem stebru doživela Pavla in Joža, se je že
davno uvrstilo med nesmrtno legende alpiniz-
ma.

Dejanje 52-letnega Joža Čopa, vedno prve-
ga v navezi, s tudi že priletno soplezalko, ki je
bila, izmučena od vojne, le še senca nekdanje
velike Pavle Jesihove, je v zgodovini alpinizma
enkratno. Kljub velikanski alpinistični vredno-
sti vzpona pa je še bolj dragocena njegova člo-
veška plat. V petdnevni drami, ki se je dogaja-
la na v meglo zavitem najbolj strmem triglav-
skem stebru, so se v najlepši luči pokazale naj-
plemenitejše poteze velikega alpinističnega
dejanja. Tovarištvo, brezmejni pogum in nese-
bičnost, lastnosti, ki naj bi – tako nas uči teo-
rija alpinizma – krasile vzvišeno podobo te de-
javnosti, so v vsem sijaju zažarele v teh zname-
nitih dneh, zlasti pa še v herojskem epilogu, ko
je šlo za biti ali ne biti. Le plezalec Joževoga ko-
va je zmogel kaj takega, le genialen navdih ve-
likega plezalca in človeka je srečno pripeljal
navezo skozi vse preizkušnje, le najdrznejšim
je dovoljeno, da se, če ne gre drugače, »uprejo
tudi v meglo«. Pa še nekaj se nam je kar samo
prikradlo v misel. Kaj ni našima junakoma
prav radost ob pridobljeni svobodi dala moči,
da sta, oba že na videz pri »sestopu« s plezal-
skega in življenjskega vrhunca, le-tega šele
prav in po vsej pravici dosegla?

S silnimi napori, drznim, vendar odgovor-
nim tveganjem, s skrajno preprostimi sred-
stvi, tudi – priznajmo – z dosti sreče, pre-
dvsem pa z nepopisno ljubeznijo do vsega le-
pega in mogočnega, kar nam podarja alpiniz-
em, je nastajala najzahtevnejša in najveliča-
stnejša smer naših plezalcev klasikov. Desetle-
tja le izbranim navezam dostopna in še danes
vsega spoštovanja vredna najuglednejša tri-
glavska smer bo za vse čase ostala večni spo-
menik ne le legendarnima plezalcema, tem-
več tudi vsemu, kar daje naši priljubljeni de-
javnosti veličino.

Le ena senca se mi vedno, kadar pomislim
na slavni Steber, prikrade v dušo: nesrečna,
krivična usoda Pavle Jesihove. Legendarna al-

Tine v Dolgi Nemški smeri v severni steni Triglava

pinistka je bila ob koncu kariere, ki jo je uvr-
ščala med velika imena v zgodovini plezalstva,
surovo potisnjena v pozabo. Postala je žrtev
okoliščin, ki so bile v tistem povojnem času za
marsikoga nečloveško krute. Te okoliščine niso
imale nobene zveze z gorami, tragično pa je,
da so ji poprejšnji prijatelji, ki so se bolje znali
prilagoditi novemu času, obrnili hrbet. Preple-
zal sem večino Pavlinih smeri in se v živo pre-
pričal o njeni veličini. ◦

Tine in njegov mladostni idol Joža Čop

S te poti ni več umika

Tine Mihelič: Klic gora – Sidarta, Ljubljana 2005

✍ Mitja Košir

Da imajo knjige svojo usodo, so vedeli že stari Latinci, da pa so te usode tako različne, da je vsaka zase enkratna, spoznavamo, ko jih, knjigo za knjigo, jemljemo v roke. Takrat se namreč ne srečujemo zgolj z usodami knjig, ampak najpogosteje predvsem z usodami njihovih avtorjev. Sele sinteza nam odstre tisto pravo sliko, ki jo podoživljamo, ko sledimo avtorjevi misli in pripovedi.

Knjiga Klic gora je takšna sinteza, v celoto strnjeno vse najžlahtnejše, kar lahko pisatelj ponudi svojemu bralcu, pa naj stokrat zapiše, da piše predvsem zase in mu je popolnoma vseeno, ali bo to njegovo pisanje kdaj tudi izšlo. Pisatelju verjamem, ker sem ga imel srečo poznati dolga desetletja ustvarjalnega življenja v gorah in poklicu, vem pa tudi, da nikoli ni opustil misli, da bi pripovedoval svoja življenjska dognanja ljudem in jim tudi s pisano besedo posredoval svoje bogate izkušnje. Svojih odličnih planinskih in alpinističnih vodnikov vendarle ni pisal zase in za v predal. A bodi dovolj o tem. Knjiga, njegov življenjski credo, je zdaj tu in njej naj bo v prihodnje namenjena pozornost slehernega našega človeka, ki čuti vsaj majhno nagnjenje do gora. Za alpiniste, predvsem tiste po

duši in srcu, pa bo Klic gora postal Sveto pismo, knjiga knjig, in hkrati opredmeten spomin (in to v najboljši maniri likovnega oblikovanja) na njenega avtorja, Tineta Miheliča.

Svetopisemskost seveda ne pomeni podajanja končnih resnic, za kakršne Tinetu Miheliču ni šlo, je pa svetopisemskost prav gotovo v načinu, kako pisatelj ponuja v razmislek svoje resnice, bolje rečeno – svojo resnico, eno samo – Lepoto. V malokateri sodobni alpinistični literarni stvaritvi najdemo toliko priseganja na človekov ustvarjalni akt, ki je v najtesnejši zvezi z estetskim, kot v tej Miheličevi knjigi. Seveda, saj mu je bil velik vzornik največji gorniški estet vseh naših časov, Julius Kugy. Med sodobniki pa se seveda spodobi omeniti vsaj dva, ki sta bila izrazito zagledana v lepo podobo gore, Nejca Zaplotnika in Danila Cedilnika.

Klic gora je povest o bogatem življenju, ki so mu ves čas stale ob strani gore in glasba, čeprav pisatelj o tej govori bolj ali manj v ozadju, v ospredju so namreč gore in tista z njimi tesno povezana dejavnost, ki je Miheličeva absolutna opredelitev – alpinizem, vendar, kot sam pravi, ne »herojski alpinizem«. Ta ga ni nikdar prite-

gnil (čeprav je bil, to moramo poudariti, na vrhu svojih moči vrhunski alpinist par excellence), se je pa zavestno odpravljaj na pota osvajanja »nekoristnega sveta« in s tem sledil še enemu svojemu alpinističnemu vzorniku, Lionelu Terrayu. Miheličev alpinistični ego, izpovedovan na sleherni strani te obsežne knjige, se kaže v odločnem stališču, da je zanj tveganje, tako značilno za alpinistično junaštvo, etično utemeljeno le v nepredvideni situaciji, ko si mora človek reševati golo življenje.

Da je tako, pripoveduje knjiga Klic gora, ki se ne začne s kakšnim v akcijo zazrtim stavkom, ampak s preprostimi, a toliko bolj zgovornimi besedami: gore imam rad. Vendar ni pravila brez izjeme, zato nekajkrat zaduha iz knjige v bralca vonj po smrti. Izpod kamniškega Kogla (smrt alpinistov Domna Šolarja in Bojana Zajca), z andske gore Chacararaju, na kateri se je smrtno ponesrečil član Miheličeve odprave Igor Golli, najbolj pa iz Bonattijevega stebra v Druju nad francoskim Chamonixom, čeprav tokrat »gora ni hotela«, vendar sta glavna igralca v tej drami že hodila po tistem tankem robu med življenjem in smrtjo. Prav ta zgodba je akcijski vrh Miheličeve življenjske pripovedi. Pravim akcijski, ker je dejansko šlo za neenak boj človeka s pobesnelimi silami narave. Tokrat je človeku (Tinetu Miheliču in Borisu Grudnu) v tem boju uspelo, a ju je za vse življenje zaznamovalo s spoznanjem o veličini in hkrati krutosti gorske narave, ki jo človek lahko le občuduje ali se je boji, premagati pa je ne more.

Na prvi pogled ima človek občutek, da Tine Mihelič iz bogastva, ki mu ga pomenijo gore, zajema vse po vrsti, kot se mu postavlja pred oči, vendar nas branje knjige prepričuje, da imamo opraviti s sistematikom, ki ve, kaj hoče. Sicer tudi ne bi imeli njegovih dragocenih vodnikov. Tako kot je, ko je bil skoraj še otrok, natančno vedel, kaj hoče – postati alpinist -, je vsa desetletja svojega življenja, zapisanega goram, sledil notranjemu klicu od stene do stene, od smeri do smeri. Potrebo po gorah, ki jo je duhovito imenoval »nostalgia alpina acuta«, mu je dalo srce, zdravil pa jo je s preprosto, a edino učinkovito metodo, z odhajanjem v hribe. Njegovo željo po odkrivanju vedno novega »nekoristnega sveta« pa so uresničevala alpinistična dejanja.

Ko je dodobra spoznal vse pomembnejše stene slovenskih gora, se je ozrl na tuje. Njegovo prvo srečanje s tujimi gorami je potekalo v italijanskih Dolomitih in preraslo iz ljubezni na prvi pogled v trajno zvestobo. Podobna usoda ga je zaznamovala z »belimi gorami zelene celine«, z Andi. Vendar, in tega ni razbrati le iz te knjige, ampak iz vse Miheličeve literature, je bila tista najgloblja, neumrljiva ljubezen, tista resnična zvestoba, namenjena domačim goram. Tam je zastavil svoje prve gorniške korake k vrhovom, ki so bili vse višji in vse zahtevnejši. Tam se je začela zgodba, ki ji napeto sledimo v tej knjigi. In tam se je pot, ki je pisatelju vedno pomenila več kot zgolj cilj, tudi končala z odhodom v večnost.

Te lepe, bogate knjige njen avtor in glavni junak ni dočakal, zato bo govorila njemu v prijazen spomin. ◊

Filmska trilogija o Triglavu

Maja je Planinska zveza Slovenije predstavila filmsko trilogijo o Triglavu (TV Slovenija), ki je del niza Razgledi slovenskih vrhov (ta šteje že petintrideset filmov!). Posvečena je spominu na strokovnega sodelavca zveze Tineta Miheliča. Lani umrlj pisatelj, glasbenik in gornik je v drugem delu trilogije tudi sam nastopal, ko je njegova odprava leta 1992 plezala v Slovenski smeri v triglavski severni Steni. Prvi dokumentarni film iz Triglavske trilogije z naslovom Gora – simbol govori o mitologiji gorskega prostora, bajkah, imenih, belih ženah in mitu samoobnavljanja narave, ki ga razkriva legenda o Zlatorogu. Ustvarjalci filma so se ukvarjali tudi z idejo, da so gore svojevrsten kelih, prostor, v katerem želimo včasih pozabiti svojo identiteto ali jo znova poiskati, spomnili pa so tudi na simbolno vlogo Triglava v zavesti Slovencev. V drugem delu trilogije z naslovom Klic gore, klic stene (poti v mitska prostora) so ustvarjalci osvetlili vrh kot simbolno točko množičnih romanj in se posvetili estetiki plezalčevega boja s steno. Scenarist, avtor besedil in režiser je Igor Likar. V. H. ◊

Vzpon na Großglockner

✍ Nejc Bobovnik* 📷 Aleš Peretin

Ko sem izvedel, da bo v kratkem izlet na najvišjo goro Avstrije Großglockner, sem bil zelo vesel. Kajti že dalj časa sem si to želel, čeprav nisem bil prepričan, ali bom vzpon zmogel. Goro sem lahko opazoval leta 2002, ko smo se povzpeli na Mittel Bärenkopf, moj prvi osvojeni tritisočak. Vedel sem, da je vzpon na Glockner tehnično zelo zahteven, prav tako ne sme manjkati dobra telesna pripravljenost. Tako rekoč do zadnjega hipa nismo vedeli, kateri dan se bomo odpravili na pot in ali se sploh bomo. Vremenska napoved za dneve, ki smo jih načrtovali kot možne za vzpon, ni obetala najboljših razmer. Ko smo dobili informacije od oskrbnika koč,

smo se odločili, da bosta sobota in nedelja kar primerni. Tako sem si začel v petek zvečer pripravljati nahrbtnik. Po izkušnjah z izleta okoli Monte Rose sem skrbno izbiral, kaj bom vzel s seboj, in zdelo se mi je, da nahrbtnik ne bo pretežak. A ko sem dodal še plezalni pas, dereze, hrano in pijačo, je bilo že kar grozljivo. Kljub temu sem se odločil, da se kot najmlajši član pridružim preostalim na tem zahtevnem izletu.

Vstajanje je bilo v soboto ob pol petih zjutraj, nato sva se z očetom odpeljala proti zbornemu mestu in po poti pobrala še Aleša. Na zbornem mestu so nas čakali Damjan, Roland in Robi, medtem ko so nas štirje člani družine Vobič in Boštjan čakali v Hočah. V naš avto je prisedel še Boštjan, ki je pravzaprav kriv, da smo se odpravili na ta izlet. Že kakšni dve leti je gnjavil očeta, naj končno organizira izlet na Glockner. S tremi avtomobili smo se odpravili

* Prispavek je na razpisu »Mladi o gorah« dobil tretjo nagrado.

Großglockner iz doline Ködnitztal
 Vladimír Habjan

na pot skozi zaspani Maribor in po Dravski dolini do mejnega prehoda Vič. Brez težav smo prestopili v Avstrijo in nadaljevali pot mimo Celovca, Beljaka, Spittala in po dolini reke Möll do Lienza. Tam smo zavili v dolino reke Isel in v Hubnu proti gorski vasi Kals, ki leži na višini 1325 metrov. Sledila je vožnja po privatni gorski cesti Kalser Glocknerstraße, ki je bila odprta leta 1980. Z avtomobili smo se povzpeli do parkirišča pri koči Lucknerhaus na 1984 metrih, od katere se nam je odprl lep pogled proti Glocknerju. Tam smo si privoščili malico, pogled pa nam je nenehno uhajal proti vrhu, ki se je zdel zelo daleč.

Pripravili smo si nahrbtnike, razdelili vrvi in se ob potoku Ködnitzbach, ki izvira na višini 3000 in še nekaj metrov, odpravili na pot. Na 2600 metrih so postale tudi trave vse redkejše, tako da smo do kočice Stüdlhütte hodili bolj ali

manj po grušču in skalovju. Pri koči, ki leži le dobrih 60 metrov niže, kot je višina Triglava, smo si še v prijetnem sončnem vremenu privoščili počitek in malico. Nismo se dolgo zadrževali, saj so se na obzorju že zbirali oblaki, ki niso obetali nič dobrega. Nadaljevanje poti je bilo še naprej po grušču. Ko pa smo se približali višini 3000 metrov, smo prišli do ledenika Ködnitzkess. To je bilo za večino udeležencev prvo pravo srečanje z ledenikom in hkrati njihov višinski rekord. Na ledeniku smo imeli kar nekaj težav z zelo južnim snegom ali bolje rečeno vodo, ki je tekla z vseh strani. Po slabi uri hoje po ledeniku smo prišli do skalnega grebena, po katerem vodi pot do kočice na Adlersruhe. Vstop na greben je bil zelo zahteven, pa še mimo manjšega slapu smo morali, pošteno nas je poškopil. Ob jeklenicah smo se počasi vzpenjali proti vrhu grebena in končno prišli do kočice Erzherzog-Johann Hütte (3454 m). Bila je precej polna, zato smo komaj našli prosto mizo. Ati je takoj uredil vse potrebno za prenočišče, tako da smo lahko svoje stvari počasi prenesli v sobo. Kljub naporom in utrujenosti smo bili veseli, da smo hodili nekoliko hitreje, kajti že pol ure po našem prihodu je začelo najprej deževati, sledila pa je prava nevihta s sodro. Tako smo bili že kar malo zaskrbljeni, kako bo z vremenom prihodnji dan. Bili smo precej utrujeni, zato so nekateri odšli v postelje že po šesti, drugi smo se jim pridružili po osmi. Kljub utrujenosti nisem mogel takoj zaspati, verjetno zaradi višine in pričakovanja vzpona, ki je bil pred nami. Ko sem končno le zaspal, je zazvonil mobilni telefon. Krivec je bil Aleš, ki ga niti na tej višini ni izklopil. Nameni-li smo mu nekaj grozilnih besed in skušali znova zaspati.

Ko se je ati ob pol petih vrnil z jutranjega ogleda, nas je začel tresti in buditi. Ob tako zgodnji uri in na več kot 3400 metrih je kar težko povezati misli, kaj se pravzaprav dogaja. Nekajkrat sem moral globoko vdihniti, da je v možgane priteklo dovolj kisika in sem se zavedel, kje sem in zakaj smo prišli tja gor. Po zgodnjem zajtrku smo si začeli pripravljati opremo, ki smo jo potrebovali za vzpon. Toplo smo se oblekli, si naredili plezalne pasove in dereze ter se navezali. Hodili smo v treh navezah. Po dvajsetih minutah hoje po ledeniku smo se ustavili in obču-

dovali lep sončni vzhod. Tudi zato je bilo vredno vstati tako zgodaj, čeprav je bil pravi razlog želja, da bi se izognili preveliki gneči na vrhu. Pot se je vila po ledeniku, ki tik pod grebenom doseže naklonino tudi do 50°. Na 3700 metrih se je ledenik končal, zato smo sezuli dereze in jih skupaj s cepini odložili na skalno polico. Nadaljevali pa nismo po običajni poti, ampak bolj na levo, kjer ni bilo snega. A žal smo kmalu prišli do pomrznjenega snega, tako da smo za varno nadaljevanje poti spet potrebovali dereze in cepine. Zadnja naveza je morala vsem prinesiti opremo. To sezuvanje in obuvanje derez ni bilo prijetno, saj smo bili na precej izpostavljenem pobočju in še precej časa smo izgubili. Po strmih pomrznjenih snežiščih smo se povzpeli na Mali Glockner, ki je visok 3770 metrov. Ker je bila pot naprej kopna, smo si znova sezuli dereze. Sledil je zahteven skoraj 20-metrski spust na sedlo oziroma škrbino. Pot čeznjo je bila široka le kakšnih 20 centimetrov. Pogled po ozebniku Pallavicini, ki pada 600 metrov globoko, je bil kar grozljiv. Ostalo nam je samo še pet minut plezanja po skalah in bili smo na vrhu 3798 m visokega Großglocknerja.

Na vrhu je že bila ena naveza, še ena pa je prišla po plezalni smeri Stüdlgrat in ko se jima je pridružilo še nas enajst, je bila že prava gneča. Sledili so čestitanje, fotografiranje, uživanje ob razgledu, medtem ko hrana in pijača večini nista preveč teknila. Ker so se proti vrhu vzpenjale nove naveze, smo se odločili, da začnemo sestopati. Še preden smo prišli do sedla med vrhom in Malim Glocknerjem, smo morali počakati, da smo spustili mimo naveze, ki so se vzpenjale. Za sestop smo izbrali običajno pot in se na

nevarnih mestih tudi varovali. Pot navzdol je bila manj naporna in zahtevna, kot sem pričakoval. Kljub temu pa smo porabili približno toliko časa kot za vzpon, predvsem zaradi srečevanja z navezami, ki so se vzpenjale. Čeprav smo si nad ledenikom nadeli dereze, mi je nekajkrat zdrsnilo, saj se je na podplatih nabiral sneg (cokle). Zato smo si ob vznožju ledenika sezuli dereze, razvezali pa smo se šele pri koči.

Sledili so pospravljanje opreme, prepakiranje nahrbtnikov, malica in tik pred odhodom še krst za devet udeležencev, ki smo bili prvič na vrhu Glocknerja. Na srečo je imel ati v vlogi birača lahko roko, tako da nismo čutili hujših posledic. Vrh se je začel ovijati v megle in izrek »Rana ura, zlata ura« je še enkrat potrdil svojo veljavo. Sestop proti dolini smo si nekoliko skrajšali in olajšali s spustom po ledeniku in snežiščih, ki pa bi se lahko za Damjana končal neprijetno, saj je zdrsnil in drsel kakšnih 30 metrov. Del poti smo sestopali tudi po brezpotju, tako da smo od koče do parkirišča (1500 metrov višinske razlike) potrebovali le dve uri in pol. V bližnjem potoku smo se malo umili z ledeno mrzlo vodo in pospravili opremo v avtomobile. Veseli in zadovoljni smo nazdravili svojemu vzponu s sladoledom in pivom v bližnjem gostišču. Ugotovili smo, da nam je bilo tudi vreme naklonjeno, saj smo vedno pred poslabšanjem končali načrtovano pot. K temu smo veliko pripomogli tudi sami, saj smo se na pot odpravili dovolj zgodaj in tudi tempo hoje je bil zelo dober. ◦

Gore v Ladaku

Moj mali Everest: vzpon na Stok Kangri, 6123 m

S prijatelej^m Namgylom
na vrhu

✍ in 📷 Stanka Jelenc

Ladak, majhen košček hribovitega sveta, ki leži v severozahodnem delu Indije, nedaleč stran od muslimanskega Kašmirja. Dežela preprostih in poštenih ljudi z velikimi nasmeški na obrazih, menihi v temno rdečih oblačilih, ki te povabijo na tibetanski masleni čaj, pisane molilne zastavice, ki vihrajo v vetru, in visoki hribi, ki se dvigajo tudi dobrih 7000 metrov visoko k nebu. Le kdo se ne bi zaljubil v ta mali Tibet?

Dva domačina, štirje osli in midve

Dolga prašna pot je bila za nami. V tednu dni smo prehodili dobrih 150 kilometrov po lađaških dolinah, ozkih soteskah in se vmes kar nekajkrat povzpeli na visoke prelaze. Pljuča so se navadila na redkejši zrak, noge so šle v hrib kar same. Večina sopotnic je odšla v prelepo zeleno dolino Marke.

Ostali smo štirje, Marinka in jaz, Namgial in Punchok, pa še štirje osli in dva šotori, v katerih smo bivali in kuhali v naslednjih dneh. Pun-

chok, konjevodec, je bil z nami že prej, vendar pa se takrat nismo kaj dosti pogovarjali. Namgiala sva spoznali šele pred dnevi. Njegovo ime v tibetanskem jeziku pomeni »Večno življenje«. Ravno pravšnje za na vrh prvega šesttisočaka – Stok Kangrija. Do tam je bilo še štiri dni hoda, še več kot dva tisoč metrov vzpona.

Proti popoldnevu smo prispeli do prvega tabora daleč proč od najbližje vasi. Nebo je bilo temno, prekrito z gostimi, nevihtnimi oblaki. Kmalu se je izpod kumolnimbusov ulilo prvih trideset dežnih kapelj. Baje v Ladaku pade le nekaj skromnih centimetrov dežja na leto. Vse kaže, da so letošnje padavine čakale prav na nas. Kako minuto prej nama je uspelo postaviti šotor, fanta sta se še vedno trudila s svojo podrtijo. Ja, takrat se je temu že lahko reklo tako. Staro indijsko bombažno padalo sta napela na pokonci stoječe palice, nato pa rjuho ob straneh pričvrstila s pohodnimi palicami ter obložila s kamni. Vse skupaj se je mojemu zahodnjaškemu razumu zdelo bolj krhko. Toda to čudo se ni podrlo niti v najhujšem vetru in dežju. Za vse štiri se je našlo dovolj prostora, še osli so potiskali svoje smrčke v notranjost šotora, še posebno takrat, ko je dišalo po hrani.

»Jaz sem Dolma, kaj pa ti?«

Le nekaj ur pozneje je bila večerja na mizi oz. postrežena na šotorskih tleh. Lepo je dišalo, bilo je tudi okusno. Pa vendarle, krožnika sta bila samo dva. »Ja, kaj pa vidva, nista nič lačna?« »Tsampo imava, pa čaj, jedla bova nekoliko pozneje,« je razložil Namgial.

Nič mi ni bilo jasno. Hodili smo ves dan, jedli smo bolj malo. Pred nami je bila še naporna pot. Kako bosta fanta preživela le od nekaj požirkov čaja ter puste ječmenove moke? Odprli sva konzervo tunine, jo popražili, povrh vsega ocvrli še tri jajca. Namgial in PUNCHOK sta bila malce presenečena, ko sva pred njiju postavili vročo jed. »Takole, odslej bomo vsak večer jedli skupaj. To, kar skuhaš nama, naj bo tudi za vaju!« sva še dodali. Hrane je bilo dovolj za vse.

Tisti večer smo postali prijatelji. Bili smo štirje, samo onadva sta vedela, kam nas vodi pot in kako priti na vrh Stok Kangrija. Če se zgodi kar koli nepredvidenega in neprijetnega, bova odvisni le od njune pomoči.

V Mankarmoju

V treh dneh smo prišli do dveh kamnitih hiš brez oken in vrat, večja odprtina je rabila za

vrata. Mankarmo, je povedal Namgial. Od tam do baznega tabora je bilo le še dve uri hoda, pot je vodila le še navzgor. Bili smo že skoraj pet tisoč metrov visoko. Stok Kangri so še vedno zakrivali gosti oblaki, deževalo je v vse pogostejših presledkih.

Proti večeru smo se odpravili na obisk v hišo. Zdelo se je, da so družina – starejši možakar, njegova žena ter že odraslo dekle, njuna sorodnica. Ne žive v Mankarmoju, pač pa se sem gor preselijo le v času poletja. »Precej tujcev prihaja v te kraje, za sabo puščajo smeti, pa pospravim za njimi. Živali potrebujejo dobro pašo, nekaj denarja tako dobim od trekerjev. Iztrebki ostanejo na tleh, treba jih je le posušiti, pa nam bo pozimi toplo,« je razlagal starejši možakar. Naslednji dan sem opazovala obe ženski, ko sta se z golimi rokami lotevali še toplih živalskih iztrebkov v travi. Nič kaj prijetno opravilo. Tam ni ne dreves, ne drv, ne kakega drugega goriva.

Na vrhu se vidi le na tisoče molilnih zastavic

Čas je bil za bazni tabor. Tam je bilo precej živahno. Že na daleč smo opazili nepalsko agen-

cijo Rimo Expeditions, ki jo je vodila nečakinja Tenzing Norgaya, slavnega moža, ki se je prvi povzpел na vrh Everesta. Deset povsem novih sivo oranžnih šotorov je bilo postavljenih v dveh vrstah. Imeli so tudi dva velika straniščna šotora, ki smo ju uporabljali le skrivaj, ponoči. Naokrog so se sprehajale žive kokoši, njihova karma je bila zelo slaba.

Popoldne sta v tabor prišli dve mlajši dekletki, domačinki. Prvo sem takoj prepoznala, bila je namreč iz Mankarmoja, druga je bila najverjetneje njena prijateljica. Zavili sta naravnost proti našemu kuhinjskemu šotoru. Se pravi, da nista prišli kar tako, pač pa na obisk k našima fantoma. K Punchoku in Namgialu. Čez kako uro sta se iz šotora slišala smeh in glasen pogovor. Nič ni kazalo, da bi se puncama kam mudilo. »Punchok je pa zaljubljen,« nama je čez čas prišel povedat Namgial. To sva že ugotovili tudi sami. Verjetno v tisto bolj debelušasto. Ja, seveda, saj sva si kar mislili!

Dekletki sta se tačas že kar precej udomačili, skuhali sta čaj, pomili posodo, celo nekaj majic, seveda ne svojih, sta oprali v ledeno mrzlem potoku. Prav trudili sta se, da bi ugajali. Pozneje sva se jim pridružili, pili smo čaj, slušalke s popularno ladaško glasbo so krožile od enega do drugega. »O čem pa prepeva tale vaš Chespa?« sva povprašali. »O dekletih, zaljubljenosti ...«

Ko smo se čez kak dan vrnili v Mankarmo, nas je starejša ženica spraševala po dekletih. Jezno je mahala z rokami, precej razburjena je bila, baje ju še vedno ni bilo nazaj.

Nevihta se je razbesnela ponoči

Še vedno je bilo oblačno, prav nič ni kazalo na kako razjasnitev. Radia nismo imeli, nič nismo vedeli o kaki vremenski napovedi, le zaskrbljeno smo pogledovali v nebo. Tam sta bila še dva para iz Francije, ponoči ob dveh naj bi odšli proti vrhu. Temperatura se je že spustila pod ničlo. Skrbelo naju je za fanta, le kako bosta preživela še eno noč pod tankim padalskim kri lom? »Namgial lahko prespi pri naju,« sva se obe strinjali; Punchok se lahko sem preseli ponoči, ko bomo šli proti vrhu.

Pravega spanca sploh ni bilo. Bile so misli, takšne in drugačne, veliko pričakovanj, nekaj

strahu. Zunaj se je razdivjala nevihta. Leden dež je udarjal po šotorskem platnu. Upali smo, da bodo aluminijaste palice vzdržale in da močni sunki ne bodo povsem uničili že napol raztrganega vrhnjega dela. »Če bo preživel tole noč, ga lahko obdržiš!« sem povedala na pol budnemu Namgialu. »Da ne boš zmrznil na naslednji odpravi.« Francozi so že zapuščali tabor, medtem ko smo se mi sumljivo ozirali proti nebu. Bilo je temno kot v rogu, proti vzhodu je pobliskavalo. Nekako se mi še ni šlo na goro, tudi Namgial je imel pomisleke. »Počakajmo še kako uro!« Brž ko smo se zavlekli vsak v svojo toplo spalno vrečo, se je spet ulilo. Lepo in toplo je bilo v šotoru, počutili smo se varne in kmalu zatem potonili v globok spanec. »Bum, bum!« je do jutra vršalo šotorsko platno.

»Ura je že pol petih!« Zbudila sem Namgiala. V hribih se je delal dan ... Bilo je nekam čudno tiho. Temni oblaki so se umikali proti zahodu, na nebu so se svetlikale zvezde. Bil je pravi čas. Zagrizli smo v prvo strmino. Pot je bila zoprna, hodili smo po drobnem pesku, nenehno nam je drselo. Za prvim grebenom je bilo že bolje. Ko smo dosegli ledenik, se je že dodobra zdanilo. Hoja po razbiti moreni je bila podnevi precej lažja, pa še vedno precej zoprna. Treba je bilo prečiti sneži-

Molilne zastavice odnašajo molitve na vse štiri strani neba.

Stupa na vrhu hriba, budistične simbole najdeš povsod v Ladaku.

šče, preskočiti manjšo razpoko, pa spet navkreber. Derež nismo potrebovali, vzpenjali se bomo kar po kopnem. Snežišče na desni je bilo prestrmo – za to bi potrebovali dva cepina. V daljavi so se slišali glasovi – najverjetneje Francozov. Precej višje gori so se prebijali čez snežno prečko, zelo zoporno je bilo videti od daleč.

Vreme se je izboljševalo, časa je bilo dovolj. Prečenje ledenika popoldne ne bo problem, saj ni kakih velikih razpok, ki bi te kar posrkale vase. Gora nam je bila naklonjena. Oblaki so se počasi umikali modremu nebu. Prav lepo se je že videlo proti zeleni dolini Marke.

Hodila sem počasi. Na teh višinah se ne mudi. Korak za korakom sem napredovala po peščeni strmini. Pot se je že zdavnaj izgubila, vsak izmed nas je iskal svoje prehode. V daljavi se je videlo zasneženo pobočje kot kaka fatamorgana. Niti pomisliti nisem hotela, da je to že vrh. Za njim se je prav gotovo skrivala še druga vzpetina.

Počutila sem se dobro. Dva tedna trekinga sta bila res izvrstna priprava za ta vzpon. Spomnila sem se, kako nas je lani zvilo pod Mt. Blancom. Tu pa sem jedla, pila, dihala in razmišljala, kot bi bila doma v Ljubljani. Nobenega glavobola, nobenih težav. Le govoriti in dihati se ni dalo naenkrat. Spraševala sem se, kdaj bom prestopila mejo 6000 metrov. Morda sem jo že pred nekaj minutami, ustavljala sem se namreč vse pogosteje. Nekaj me je tiščalo v pljučih, pa sem globoko zajemala razredčeni zrak. »Še trideset korakov. Stavim, da se boš morala ustaviti vsaj še trikrat!« me je spodbujala Korošica, ki je že kake pol ure sedela na vrhu svoje najvišje gore. Če bi bilo to v domačih hribih, bi verjetno kar stekla na vrh. Tu pa se to ni dalo.

Potem sem se le privlekla na vrh. Stok Kangri, 6123 metrov. Prvi šesttisočak. Nad mano je plapolalo na tisoče molilnih zastavic, nekatere že povsem obledele, druge še povsem svežih barv. »Om mani padne hum!« Molitve je odnašalo na vse štiri strani, proti Lehu in dolini Marke, na jug proti zaskrskim goram, na zahod proti Karakorumu.

Pot je vodila le še navzdol. Nazaj v bazni tabor. Dan pozneje mimo Mankarmoja do vasi Stok, od koder nas je avto odpeljal v Leh.

Nekaj dni zatem sem doživela pravi šok v milijonskem Delhiju. Mestni vrvež, vročina okrog 40° C, vlaga, množica ljudi, vsak izmed njih bi ti rad nekaj prodal ali pa te popeljal naokrog s svojo rikšo. Ljudje so bili glasni, nadležni in prepirljivi, jezno so mahali z rokami. Redko kdo se ti je še nasmehnil in te pozdravil: Džullee, džullee! Le kje je zdaj Ladak, kje so moji novi prijatelji, prijazni menihi v gom-pah? ○

Radi smo radio...

Trudimo se za pravičnost in resnico.

Robert Božič, voditelj

V planinski oddaji Doživetja gora in narave mu lahko prisluhnete vsak četrtek ob 10:15. Na Radiu Ognjišče.

Veliki Rogatec (Mrtvi menih) in Lepenatka

Jesenska slika

*Kot plamen vroč oblizoval bi veje,
žarijo barve rdeče in rumene.
Pogled na skalni vrh srce ogreje,
ko iznad zubljev k nebu se požene.*

*Soseda pastirica lepa Nadka
v zelenem krilcu k njemu pogleduje,
ki vnel ji je srce. Ta lica gladka
poljublja v mislih, pameti kljubuje.*

*So rekli mati, da ta fant ni zanjo,
naj zanj nikar se s cvetjem tak' ne kiti;
na druge misli še in ne le nanjo.*

*A dekle ne poslušaj svetov modrih,
da to rogatec je, ne angel. Biti
njegova hoče. Roža véne v kodrih.*

Zimska slika

*Zelena krilce davno odložila
prekratko že je pastirica Nada,
v poškrubljen bel predpasnik stas ovila,
a mladih dni se še spominja rada.*

*Ni slišati več ukanja in petja,
tišina mehka trate je prekrila.
V laseh so bele nitke mesto cvetja,
ljubezni vroče pa ni pozabila.*

*Pogledi so še polni hrepenjenja.
Postava belolasa v temni kuti
leži tam - mrtva, trudna od življenja?*

*Se je spokûril, sključen ves pod leti?
Boji odgovora se, ki ga sluti
v nočeh, ko blede zvezda jima sveti.*

Mojca Luštrek

Ankete med obiskovalci gora 2003-2005

Podkomisija za informiranje pri GRS Slovenije je v zadnjih dveh letih na več različnih lokacijah (poleti na izhodiščih za ture v Vratih, na Okrešlju, Vršiču, Kamniškem in Mangartskem sedlu, pozimi pa na Pokljuki, Vršiču, v Kamniški Bistrici in Logarski dolini) opravila 4 ankete med obiskovalci gora. Izvajalo jih je 63 gorskih reševalcev, zajele pa so 880 obiskovalcev gora. Kaj so pokazali rezultati?

Članstvo v PZS: Med anketiranimi je bilo pozimi 75 % članov PZS, poleti 50 %. Treba je omeniti, da članstvo v PZS še ne pomeni, da so člani bolje pripravljene in opremljene za hojo v gore kot drugi – včasih je bilo celo nasprotno.

Priprava na turo: Poleti je v 8 mesecih pred anketo kar 60 % vprašanih opravilo povprečno le 3 vzpone (vsaj 3 ure hoje). Vendar se jih je večina odpravljala na celodnevno turo po zahtevni poti. Prav pomanjkanje kondicije je vzrok mnogih nesreč, to je razvidno tudi iz ana-

lize nesreč, ki kaže, da se te najpogosteje dogajajo v popoldanskem času pri sestopu.

Znanje o gorah: Skoraj polovica jih je prebrala kakšno strokovno planinsko literaturo. Lep podatek, ki zbledi ob dejstvu, da so k tej prištevali predvsem zemljevide in planinske vodnike.

Oznaka težavnosti poti: Redki so vedeli, kaj pomeni oznaka zahtevna oz. zelo zahtevna pot in kakšno opremo bi potrebovali na taki poti.

Oporemljenost

Čevlji: Viden je napredek, kajti le 4 % anketiranih je imelo slabo obutev.

Baterijska svetilka: S seboj jo je imelo le 45 % planincev. Poglavitni izgovor je bil: saj smo načrtovali turo tako, da se bomo vrnili pred tem. Kot da se njim ne more nič zgoditi.

Čelada: Poznajo se opozorila v zadnjih letih. Na žalost pa čelado uporabljajo le tisti, ki redno zahajajo v gore. Na zahtevnih poteh jo je imelo le 7 % vprašanih, med njimi najmanj tistih, ki so se odpravili na modne gore – predvsem na Triglav. Na zelo zahtevnih poteh je imelo čelado 34 % planincev. Odstotek so pomagali dvigniti predvsem tujci.

Samovarovalni komplet: Na zelo zahtevnih poteh ga je imelo 30 % planincev. Poti, ki so bile tako ocenjene, v večini primerov tehnično niso bile tako zavarovane, da bi komplet na njih lahko uporabljali. Že pri vzponu na Mangart je treba vponke prepeti najmanj 170-krat. Prav tako je najtežji in najbolj obiskani del poti na Triglav od Kredarice do Malega Triglava popolnoma neprimeren za uporabo tega kompleta.

Cepin: Kar 66 % vprašanih je izjavilo, da so se naučili ustavljanja s cepinom. Na vprašanje, kako se ustavljaš z njim, pa niso vedeli odgovora. Tudi to, da jih je imelo cepin s sabo le 35 %, nas ni ravno prepričalo o njihovem znanju.

Plazovna žolna: To, da jo je imelo s seboj le 15 % anketiranih, pove vse. Najpogostejši odgovor je bil: je predraga, pa tudi nevarnost plazov danes ni velika. V resnici pa je bila dan pred an-

keto nevarnost 3. stopnje, na dan ankete pa 2. – po analizah nesreč je največ ljudi zasutih prav pri teh stopnjah.

Kako se ljudje odločajo, ali bodo vzeli določen kos opreme s seboj? Po navadi doma, na toplem, ocenijo, da so razmere take, da tega in tega ne bodo potrebovali. Včasih celo takrat, ko stopijo iz avtomobila, ugotovijo, da je sneg južen in ne bodo potrebovali cepina in derez, ter jih pustijo v avtu. To, da se razmere spreminjajo z vsakim višinskim metrom, se jim ne zdi tako pomembno.

Ugotovitve

Le kakih 20 % obiskovalcev gora je fizično pripravljenih in primerno opremljenih za gibanje v gorah. Vsi preostali so bili med anketo seznanjeni s tem, kam se odpravljajo in kakšno opremo bi potrebovali. Nihče ni tega upošteval – vsi so nadaljevali pot, po večini z besedami: »Hvala, ampak saj bomo šli le do tam, kjer je še varno.« Do kod je varno, na žalost ugotovijo šele takrat, ko je že nevarno in včasih tudi prepozno.

Kaj storiti, da bi se razmere izboljšale?

Na eni strani je vsekakor pomembno izobraževanje – tečaji in opozarjanje. Le planinska društva organizirajo takšne tečaje. Res je, da se da na izletih kaj naučiti, vendar ti niso ravno najprimernejši za to – ko smo obremenjeni z doseganjem vrha in utrujeni, zagotovo nismo najbolj dovzetni za učenje.

Po drugi strani pa lahko po najbolj optimističnem scenariju pričakujemo, da bo tako izobraževanje zajelo le kakih 20 % vseh obiskovalcev. Drugi, torej velika večina, bodo nadaljevali lepo po starem.

In pota razmišljanja? Morda bi kazalo pustiti stvar zavarovalnicam po zgledu iz tujine, ki bodo reševale položaj v slogu: zlomil si si nogo – na glavi nisi imel čelade – plačaj reševanje. Ali pa bi morali ravnati tako, kakor so letos v Italiji. Kar hitro se je tudi pri nas razvedelo, da če greš na turno smuko v Italijo, moraš imeti s seboj plazovno žolno – drugače plačaš kazen.

Torej – dela in razmišljanj več kot dovolj. ●

Jani Bele

Obiskovalcem gora

Pred nami je začetek planinske sezone. Vse več ljudi bo hodilo v gore, zato ne bo odveč opozorilo, da sedanje obdobje po »trdi« zimi, spremenljivih klimatskih razmerah in podorih kamena še toliko bolj opozarja na previdnost in upoštevanje preventivnih modrosti. Vse navedeno pa terja popolnega planinca z vso potrebno opremo. Ker nihče ne more predvideti, kakšna bo pot, in vedeti, kdaj je bila poškodovana (zasutje, poškodbe jeklenic, klinov), kajti podor kamena nas lahko doleti kadar koli, Komisija za planinske poti UO PZS prosi vse obiskovalce gora, naj sproti poročajo o morebitnih poškodbah na planinskih poteh Planinski zvezi Slovenije (Dvorčakova 9, 1001 Ljubljana; info@pzs.si; po telefonu na številko 01/4345690). Gore so takšne, kot so bile stoletja, in se jim moramo prilagajati, če hočemo doživeti vrh, dospeti na cilj in se srečno vrniti v dolino. Prav srečna vrnitev pa pomeni tudi razbremenitev dela gorskih reševalcev. Prosimo vse obiskovalce gora, naj spremljajo informacije o razmerah na poteh tudi na naših spletnih straneh www.pzs.si.

Indok PZS

Prijateljstvo dveh samotark

Večkrat na Kepo

✍ Irena Benedik 📷 Vladimir Habjan

Za Kepo sem izvedela iz vodnika 111 izletov po slovenskih gorah avtorja Andreja Stritarja. Gora leži na meji med Slovenijo in Avstrijo in je skrita našim očem, ko se peljemo po magistralni cesti Jesenice-Kranjska gora. Misel »česar ne vidimo, tega ne poznamo in česar ne poznamo, tega si ne želimo« ne laže; Kepa je z naše strani slabo obiskana in zato ima sloves samotarske gore. In tako se je začelo ...

Začetek trajnega prijateljstva

Poznanstvo ni pravo, če je samo enostransko, za kaj več je treba storiti naslednji korak. In sem šla, da se ji predstavim še jaz. Izhodišče je vas Belca med Mojstrano in Gozdom Martulj-

kom; kak kilometer stran od vasi se v gozdno pobočje na desni odcepi gozdna cesta. V nekaj zavojih se hitro vzdigne nad dolino in ponuja lep, kar malce strašljiv pogled na kanjon potoka Belca globoko spodaj. Velikanski, v skalo vsekan predor na poti, sicer delo človeških rok, le še poveča strahospoštovanje do matere narave.

Kepa me je čakala v zimski preobleki, s huddournikom mi je spodjedala korake, ko sem se ji hitela prikloniti, in tanko plast snega mi je nasula na gozdno pot ... vse zaman. Videč, da me ne bo ustavila, je v togoti pihnila ledeno sapo, da so se pobelila njena široka ramena. A korak za korakom sem bila bliže njenemu srebrnemu temenu in ko sem ji pobožala gladko belo čelo, se je nasmehnila s koticami ust in mi naklonila čudovit pogled na svoje kraljestvo. Posloveli sva se kot prijateljci.

Severovzhodni greben Kepe

Razgled z vrha Kepe na vzhod: Dovška Mala Kepe, Gubno in Visoki Kurjek

Prednovoletna prigoda

Od najinega prvega srečanja je minilo že nekaj let. Vzljubila sem njeno samotarsko držo (kdo ve, mogoče sem v njej videla samo sebe) in jo zapisala na seznam svojih najljubših gora. Tistih, ki jih obiščem vsako leto. A da jo bom v razmaku treh dni obiskala dvakrat ...? Ne, tega se vse do lanskega decembra nisem nadejala.

Začelo se je čisto nedolžno. Bil je predzadnji dan starega leta in v zgodnjem jutru sem jo ubirala po gozdni cesti nad vasjo Belca. Peš, da ne bo pomote; že na dveh nogah sem se dričala po zaledenelih kolesnicah, da je bilo veselje, kaj bi bilo šele s štirimi. Moj jekleni konjiček je počakal v dolini in prav je bilo tako. Spomnila sem se sestrine navade, da je v hribe hodila zgolj z nogami, ob minimalni uporabi avtomobila. Po navadi ga je puščala globoko v dolini in se vzpenjala peš tudi tam, kjer je bila cesta še prevozna. »Bi mi bilo pod častjo,« mi je zaupala, jaz pa sem si mislila, kako lepo bi bilo videti več takih zanesenjakov v naših gorah. Moja sestra zdaj bolj poredko zahaja v hribe, številna družina je naredila svoje.

Tako so mi med hojo tekle misli, kar na cesti pred sabo opazim nekaj velikega, črnega. Skala ni, še manj veja, ki bi jo veter odlomil in vrgel po tleh, še najbolj podobno je živali ... Gamsovo truplo je ležalo tam, na videz brez poškodb, ki bi nakazovale, zakaj je poginil. Le njegov kožuh je bil čudno redek, preredeč za zimski čas, in

kosmi dlak so ležali po tleh. Safirno modre oči so bile široko odprte, nemo so srepele vame, kamor koli sem se prestopila ... kot da bi bile žive, so sledile mojim korakom. »Zdaj vem, zakaj duhovnik umrlemu spusti veke,« me je prešinilo, »zato, da ugasne vid.« Tako kot telo naj umre tudi pogled.

S temi mislimi sem nadaljevala pot po strmem, nezgaženem bregu proti planini Jepca. Na vrh ni kazalo iti, sneg je bil svež in nepredelan, lahko pa bi se dokopala vsaj do bivaka na sedlu, po katerem poteka državna meja. Bivak je nov, pločevinast, velik za 2 ali 3 osebe in stoji ob zapuščenem zavetišču Annahütte. Pa tudi do tja nisem prišla, sto metrov pod sedlom sem poiskala suh kotiček pod košato smreko in se prepustila lenarjenju. »Nekateri cele dneve preležijo v blagovnicah in trgovskih centrih, drugi pa v naravi,« sem sama pred seboj opravičevala beg pred novoletno nakupovalno mrzlico, ki je potekala v dolini. V tem me zmoti piš vetra, mimo mene zdrvi senca na smučeh in za njo oblak prahu – turni smučar! Drug drugega sva se prestrašila, mogoče se je revež še bolj mene kot jaz njega. Iz prsi se mu je namreč izvil tisti znani krik, ki me je močno spominjal na našo otroško igro ravbarji in žandarji. Zagotovo ni pričakoval take ovire na progi, saj sem si pri uživaškem lenarjenju na soncu meni nič tebi nič privoščila dobršen kos ceste. Če ne bi imela polnih rok – oprustite, ust – dela s sočnim jabolkom, bi zakri-

čala oba, tako pa sem le osuplo gledala, ko je zdrvel mimo mene in izginil za prvim ovinkom. »Dovolj srečanj za danes,« sem si dejala, ko sem prišla k sebi in se napolila domov. Na dogodek bi kmalu pozabila, ko ne bi doma pri pospravljanju nahrbtnika pogrešila sončnih očal. »Kam, šmenta, sem jih založila?« sem godrnjala sama predse, tedaj pa me je prešinilo: »Seveda, tam ob poti sem jih pozabila!«

Kdor nima v glavi, ima v petah

Tako sem, komaj sem prišla domov, že imela v glavi cilj naslednje ture. O tem, da je bil čisto ekonomsko naravnan, ne bom izgubljala besed, sončnih očal pač ne kupuješ vsak dan. Dva dni zatem, na prvi dan novega leta, sem se znova odpravila tja, da jih poiščem. »Krasno, nikjer ne bo žive duše,« sem se veselila, ko sem jo zgodaj zjutraj ubirala po cesti navzgor, a sem delala račun brez krčmarja. Kmalu me je dohitel še en hribolazec, ki ga novoletno rajanje ni spravilo na kolena. Kazalo je že, da bo srečanje minilo brez besed, ko je ustavil korak, se obrnil proti meni in namrščil obrvi, kot da bi hotel nekaj povedati, pa mu je tisti hip ušlo iz glave. Že sem hotela blekniti nekaj o vremenu, da bi razbila tišino, ko je stopil k meni z iztegnjeno roko in rekel: »Srečnega in zdravega!« Malo sva še poklepetala, nato pa se mi je z dolgimi koraki izgubil izpred oči.

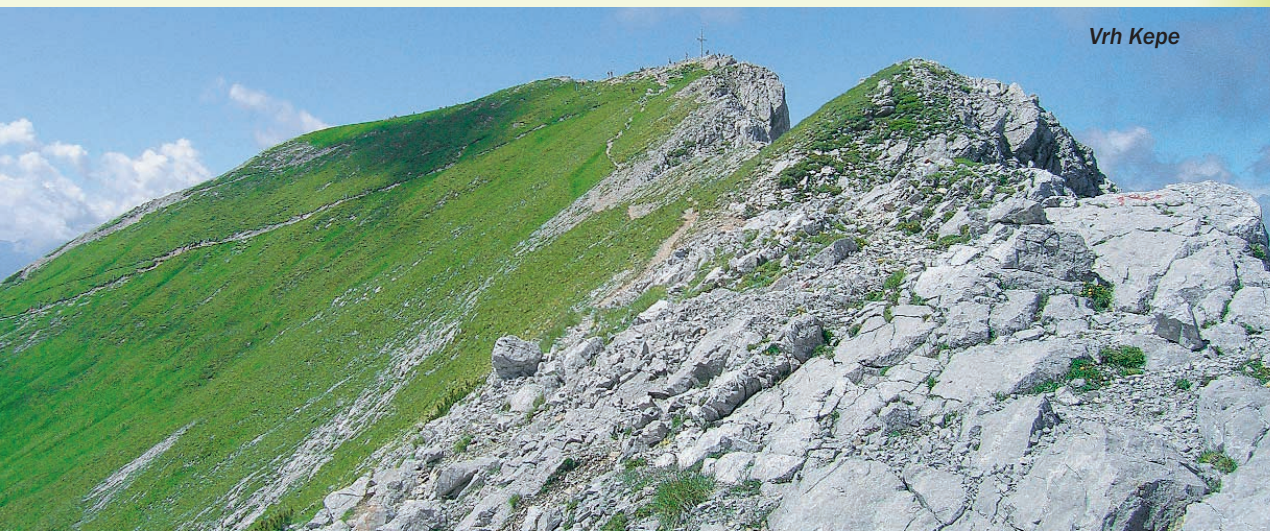
Čez nekaj ovinkov sem prispela do sončnih očal, toda gamsovo truplo je izginilo brez sledu. Kdo ga je odstranil in kaj je storil z njim, ne vem. Eno vprašanje pa mi je bilo prihranjeno:

ali je slikanje mrtvih živali etično? Ne le živali, tudi ljudi, živih bitij na splošno? Kaj ne posegamo s tem, čeprav le navidezno, v kraljestvo Tartara*, v katero živa bitja nimajo vstopa? S pritiskom na sprožilec jih oropamo njihove poslednje faze – odhoda s tega sveta.

Srečanje z lovcem

Na vrh tudi tokrat nisem šla, snežne razmere niso dopuščale varnega vzpona nanj. Začela sem se vračati in se ustavila na koncu skalnega predora. Tam ob cesti je ležala velika, od sonca ogreta skala in me vabila, naj se naslonim nanjo ter za kratek čas zadremļjem. Ni bilo deset minut, ko so me ušesa, edini organ čuta, ki me sredi lagodnega dremeža še ni popolnoma zapustil, opozorila na bližajoče se korake. Odprla sem oči, da bi, če že drugega ne, vsaj pozdravila mimoidočega, in ugledala lovca. Jagra od glave do pet, s puško čez ramo in daljnogledom v roki. Pobaral me je, ali sem na svoji poti opazila gamse, in povedala sem mu za gamsovo truplo. Na moje vprašanje, zakaj je poginil, je odvrnil, da je bil po vsej verjetnosti garjav. Redki kožuh in kosmi dlak po tleh so bili dovolj zgovoren dokaz. Garje so huda virusna bolezen gamsov. Začne se s srbečico, tu in tam se pojavijo majhne rdeče lise, nato rjavo rdeče in črnikaste kraste, živali dobi vročino in pogine. Bolezen je najpogostejša ob prsku, to je novembra in decembra, ko se tropu, ki ga vodi starejša samica, pridružio stari kozli, ki so sicer čez leto samotarji. Trop

* Tartar – podzemlje, spodnji svet v grški mitologiji

Vrh Kepe

Kepa, 2139 m

∞ Vladimir Habjan

Kepa (Mittagskogel), dvatisočak zahodnega dela in tretji najvišji vrh Karavank, je mejna gora med Slovenijo in Avstrijo. Njena značilna piramidasta oblika je vidna že od daleč, še posebno drzno podoba kaže na koroško stran. Z vrha so prekrasni pogledi na Julijce, ki jih imamo pred seboj kot na dlani. Pristopi na vrh s slovenske strani so dolgi in naporni, vmes pa ni nobene planinske kočice. Z avstrijske strani je vzpon lažji, na poti pa imamo dve kočici.

S slovenske strani

vodita na vrh le dve markirani poti, z avstrijske pa jih je več. Z obeh strani vodita na vrh zelo zanimiva brezpotna pristopa.

Koče: Bertahütte, 1567 m. Stoji na severni strani Kepe, na planini Borovščici. Do tam po gozdnih cestah, ki so za promet zaprte (zaporica na pol poti) ali po markiranih poteh št. 680, 603, 603A (13), 679 (glej avstrijski zemljevid).

Koča nad Arihovo pečjo (Slovenska koča), 1084 m. Stoji prav tako na severni strani Kepe, na Bleščeči planini. Tja se pride po gozdnih cestah, ki so za promet zaprte, ali po markiranih št. 603, 679, po poti iz Kopanka (brez številke) ali iz Malence (brez številke, glej avstrijski zemljevid).

Dostopi: Iz Dovjega skozi dolino Mlinca. Po gozdni cesti ali markirani poti nad vasjo v dolino Mlinca do konca ceste (1065 m). Mimo planine Mlinca skozi gozd in mimo lovske ko-

če ter pod Visokim Kurjekom na križpotju na levo na mejni greben. Po njem čez Gubno, zahtevno škrbino in Dovško Malo Kepo na vrh. 4-5 ur, zahtevna označena pot.

Skozi Belco. Iz vasi Belca po gozdni cesti ali markirani poti v prijetno dolino in sotesko Belca ter po njej do višine pribl. 1000 m (zaporica, po cesti se da še naprej do planine Jepca). Od tam mimo malega bivaka za dve osebi (v bližini je nekoč stala koča Annahütte) na greben in čez Koroško Malo Kepo na vrh. 4-5 ur, zahtevna označena pot.

Čez Kurjeke. Z Dovjega do kmetije Sedučnik in po kolovozih ter stezicah med Planico in Borovjem do sedla Šija (tja se da priti tudi iz doline Belca mimo planine Belca ob potoku Jerca). Naprej po lovski poti na Kurjeke in pod njimi na desno, proti glavnemu grebenu, nanj po brezpotju. 4-5 ur, zahtevno brezpotje.

Od Bertahütte po označeni poti. Do kočice je

več poti (glej vodnike in zemljevide). Ob markacijah 680 čez melišča in v dolinico ter po njej na greben in vrh. 2 uri, zahtevno, še vedno pa je to najlažja pot.

Iz Ovčene. Ob markacijah 681A in 682 na Jepco in glavni greben ter enako kot po poti skozi Belco. 3 ure, zahtevno.

Iz Področce. Po gozdni cesti skozi Medji dol in po dolini Rdečica na sedlo Mlinca, od tam pod Visokim Kurjekom (po slovenskem ozemlju), nadaljevanje pa je enako poti skozi Mlinco. Zahtevno, 4-5 ur.

Po severovzhodnem grebenu. Po eni izmed mnogih poti do kočice Bertahütte. S ceste po rahlo vidni stezici pod najzahtevnejši skalni del (alpinistični klini za varovanje, izpostavljeno plezanje II. stopnje), čezenj in po lažjem brezpotnem svetu do vrha. Zelo zahtev-

no, 2 uri do 2 in pol. Pozor! Pot je na starejših zemljevidih Julijske Alpe, vzhodni del označena kot markirana, vendar v resnici ni (so pa na poti »domače« oznake, ki olajšajo orientacijo).

Vodniki: Stanko Klinar: Karavanke (Planinska založba)

Andrej Stritar: 111 izletov po slovenskih gorah (Sidarta)

Vladimir Habjan: Manj znane poti po slovenskih gorah (Sidarta)

Ingrid Pilz: Čudoviti svet Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp, Mladinska knjiga

Zemljevidi: Kranjska Gora, 1 : 30.000 (LTO Kranjska Gora), Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000 (PZS), Carnica Region, Rosental, Klagenfurt, 233, 1 : 40.000 (Freytag & Berndt). ●

bo obolelo žival izločil, da bo poginila na samem. Bolezen se prenaša z živali na žival, pa tudi z živali na človeka, zato lovci ob srečanju z domnevno okuženo živaljo upoštevajo ustrezne varnostne ukrepe, da bi preprečili morebitno okužbo. Za bolno žival ni druge rešitve kot odstrel. Še posebno kruto je takrat, ko zbolí samica z mladičem; tudi če ta ostane zdrav, pogine, ker je premajhen, da bi preživel sam ... Tako mi je razlagal simpatični možak. Izginulo truplo je po vsej verjetnosti odstranil njegov stanovski kolega iz sosednje lovske družine. Zgodilo pa se je že, da je mimoidoči izkoristil priložnost in barbarsko odrezal glavo za trofejo, truplo pa pustil ležati tam ... v posmeh sebi in človeški rasi, ki jo zastopa.

»Zahrbtni« napad

Lovec se je počasi poslovil in me pustil samo z mojimi mislimi; o naši (ne)civiliziranosti, o etiki, ki nam je v otroštvu bolj ali manj privzgojena – kot odrasli jo imamo ali pa tudi ne. Do kakšnega sklepa se nisem prikopala, preveč me je grabila lakota in ob misli na mamino potico v nahrbtniku so se mi poredile sline. Uživaško sem se naslonila nazaj na skalo in zagrizla v zajeten kos. Končno je napolnil čas počitka. Pod

mano šumeča Belca, nad mano toplo sonce, vse naokoli ljubi mir, nikjer nikogar, ja, pa dve pasji mrcini tamle na ovinku ... Tečeta proti meni kot za stavo, že sta ob meni in s svojima velikanskima pasjima glavama rineta k mojim rokam. Pa ne, da bi se želela pocrklati, požeruha sta se hotela polastiti mamine potice!! Ne, to pa ne! Umikala sem se jima na levo in na desno, mrcini pa s slinastima gobcema za menoj. Da bi vstala, ni bilo misliti, priljudni, kot sta bili, bi s sprednjima tacama planili name, še v kanjon se lahko zvalimo ... In kje, za vraga, hođi njun gospodar?? Kot da bi me uslišal, se je pojavil zakonski par in ju s težavo odtrgal proč. Gospa se je opravičevala, ker ju ni imela na vrvcici, saj (tako kot jaz) na poti ni pričakovala žive duše, gospodu pa so se zasvetile oči ob pogledu na mojo malico ... »Lej no, potico imaš?« me je nagovoril, kot da se že dolga leta pozna. Jaz pa ogorčena, da sem se kar tresla, nisem našla besed. »Kakršen gospodar, takšen pes,« bi mu najraje zabrusila, a sem ga le strupeno pogledala. Končno sta se odmajala naprej, meni pa je bilo za tisti dan dovolj prigod. Spravila sem stvari v nahrbtnik in se odpravila proti avtu. Doma sem pri preoblačenju v svežo trenirko ugotovila, da le še eno stvar bolj »sovražim« kot skakajoče pasje mrcine ... to, da vsa oblačila smrdijo po njih! ●

Gneča ob vstopu v ferato

Ferrata Brigata Tridentina v Selli

Znana plezalna pot z adrenalinskim sklepom

✍ in 📷 Drago Metljak

Skupino Sella v Dolomitih nekateri nemško govoreči avtorji vodnikov imenujejo tudi Sella-stock, kar bi lahko prevedli kot tnalno ali klado. Ne brez razloga. Sella je pravzaprav nekakšen velikanski skalni kvader, ki je na vse štiri strani neba obsekan z navpičnimi stenami. Od daleč deluje nedostopno in vzbuja strahospoštovanje. Ko si bliže tej skalni trdnjavi, opaziš, da je ta kvader preklan v smeri sever-jug. Ima torej nekaj šibkih točk, kjer je mogoče priti nanj po nadelanih poteh. Turizem je pripomogel, da na

Sello lahko dokaj udobno prideš v nekaj minutah, in sicer z žičnico s sedla Passo Pordoi. Resda smo na gori, a to še ne pomeni kaj dosti, saj je to le višinsko izhodišče. Poti, ferate in druge zanimivosti so drugje, vsaj nekaj ur daleč. Ena najzahtevnejših ferat v Dolomitih, Ferrata delle Mesules, se začne na sedlu Passo Sella, druga, še zahtevnejša Ferrata Cesare Piazzetta, je sredi južnega ostenja, Ferrata Piz da Lec de Boe je na vzhodni strani, na severni strani pa poteka Ferrata Brigata Tridentina. Poti so razpeljane povsod okoli in prek cele Selle, a prek ostenij jih ni več kaj dosti.

Množica napreduje zelo počasi

Ko sem se ustavil na parkirišču, nekaj ovinov pod sedlom Passo Gardena, se mi je zdel Torre Brunico, po katerem poteka ferata, nedostopen. Ni mi bilo čisto znano, kje je speljana. Saj ne, da bi se bal neznanega, le radoveden sem bil, ker nisem videl nikjer ničesar takega, kar bi bila lahko ferata. Pogled v opis mi je vse pojasnil. Parkirišče je na severni strani, ferata pa poteka za vogalom na vzhodni strani stolpa. Jasno, kaj pa ne berem vodnikov bolj pozorno.

Od parkirišča do vstopa je bilo kake četrt ure in začelo se je. Postavili smo se v vrsto za vstop. Po desetih minutah smo lahko vstopili in se vzpeli kakih osemdeset metrov čez prvo skalno stopnjo. Bili smo na polici in šli po njej kakih dvajset minut proti vzhodu okoli stebra in se še enkrat postavili v vrsto za vstop v osrednji del ferate. Na to res nisem računal. Ferata je označena kot srednje zahtevna, se pravi ne prezahtevna in tudi ne prelahka. Vstopni del je to sicer potrdil, a obisk zanikal. Toliko obiskovalcev nisem bil vajen niti v najvišji sezoni na Triglavu. Po vstopu smo se premaknili

za deset metrov in malo počakali, pa še pet metrov in spet smo se lahko razgledovali. In tako naprej proti vrhu. Kot včasih v avtobusih: pomikajte se počasi proti izhodu!

Saj ne rečem, ferata je lepo speljana, ne prezahtevna, niti ne tako lahka, ravno pravišnja. Jeklenice so solidne, oprimkov dovolj, za noge je treba včasih malo pogledati, kam jih postaviš, včasih je malo bolj zračno, včasih malo manj, a vidi se, da je steber res pokončen. Mi pa medtem počasi napredujemo. Časa za poslušanje slapu v grapi pod nami in slikanje imam več kot dovolj, med čakanjem se tudi nihče ne pritožuje, da mečkam s fotoaparati. Počasi se pomikamo nekam levo navzgor. Še vedno s tempom po nekaj korakov oziroma nekaj klinov. In tako počasi naprej, s poudarkom na počasi. Sicer pa sem na dopustu, vreme drži, še smo v senci in temperatura je idealna za vzpon.

Še počasneje ...

Po kakšnih treh urah smo prišli v zgornji del, kjer bi ferato lahko zapustili in po skrota-

Ferata je ponekod zelo izpostavljena.

Ferrata Brigata Tridentina

↔ Andrej Mašera

Plezalna pot Ferrata Brigata Tridentina je ena najbolj priljubljenih poti te vrste v Dolomitih. Je ena izmed štirih ferat v skupini Sella, ki leži prav v osrčju gorstva. Kratek dostop, dobra skala, odlična varovala, ponekod velika izpostavljenost, prijetna kočna na vrhu, kratek in nezahteven sestop - vse to so dejavniki, ki vabijo množice bolj ali manj usposobljenih gornikov, da se vsako poletje množično odpravljajo na to pot. Manj izurjeni imajo tudi možnost za predčasen umik; tako se izognejo najzahtevnejšemu delu ferate. Za druge pa je prav ta del najbolj privlačen, posebno zaradi visečega mostu, ki se pri prehodu rahlo guga nad globokim prepadom.

Pristop do izhodišča: Skozi karavanški predor do Spittala, tam na levo do Lienza in naprej po dolini Drave do Dobbiaca (Toblach). Pot nadaljujemo po dolini Val Pusteria (Pustertal) do Brunica (Bruneck), nekaj kilometrov naprej pa zavijemo na levo v Val Badio (Gader Tal) in peljemo do znanega letovišča Corvara. Tam gremo na desno proti prelazu Passo Gardena (Grödner Joch); pri 8. serpentinu, 10 km od Corvare, sta na levi parkirišče in izhodišče za našo turo. Vožnje je najmanj 6 ur.

Opis: Skozi goščo nas steza kmalu pripelje pod nagnjeno, ploščato steno, ki jo premagamo ob pomoči skob in jeklenice. Nadaljujemo pot po stezi navzgor do široke police; na tej se nam z desne pridruži pot s prelaza Gardena. Gremo na levo in kmalu dosežemo pravi vstop v ferato. Stena takoj postane precej strma, plezamo na desni strani slapiča ob jeklenicah, kjer zmanjka stopov, pa pomagajo skobe in klini. Vmes se lahko odahnemo na udobnih policah, na katerih dostikrat v vrsti čakamo na nadaljevanje vzpona. Strmina popusti šele ob vzhodju navpičnega stolpa Torre Exner; če smo do tam imeli težave, lahko ferato končamo in se po stezici, ki se odcepi v levo, po strmi

dolinici povzpemo do kočice. Sicer pa nas čaka najzahtevnejši, brez dvoma pa bolj spektakularni del ferate. Navpično steno Torre Exnerja naskočimo kar naravnost navzgor; ob neprekinjeni jeklenici in ob pomoči klinov ter krajše lestve plezamo v hudi izpostavljenosti in obidemo vrh stolpa po levi. Za konec pa še znameniti viseči mostiček, ki premosti strašljivo globoko in ozko grapo med Torre Exnerjem in stenami Masores del Pisciadù. Še nekaj jeklenic, nato pa po lepi stezici v nekaj minutah dosežemo prijazno kočico Rif. Franco Cavazza, 2585 m.

Če hočemo turo obogatiti, se povzpemo še na lepo oblikovani in razgledni vrh Cima del Pisciadù, 2986 m; od kočice Cavazza uro in pol vzpona po markirani poti.

Sestop: Sestopimo po markirani poti skozi dolino Val Setús; v zgornjem delu je čez skalovje napeljanih nekaj jeklenic, niže pa pot vijuča po obsežnih meliščih.

Časi: Izhodišče - Rif. F. Cavazza: 2 uri 30; sestop 1 ura 15; skupaj pribl. 4 ure. Če gremo še na Cimo del Pisciadù, 6-7 ur.

Težavnost: Zelo zahtevna zavarovana plezalna pot. Čeprav je ferata odlično zavarovana, pa vseskozi terja zanesljiv stop in popolno hladnokrvnost do globine. Zato je primerna za izkušene gornike, manj vešče pa je pametneje varovati z vrvjo. V Dolomitih je to nekaj običajnega in nihče ne bo godrnjal zaradi »počasnosti«.

Vodniki: Eugen E. Hüsler: Klettersteigführer Dolomiten. Bruckmann, München.

Eugen E. Hüsler: Klettersteig Atlas Alpen. Bruckmann, München.

Luca Visentini: Sassolungo e Sella. Athesia, Bolzano.

Paolo Bonetti, Paolo Lazzarin: Dolomiti - Il grande libro delle ferrate. Zanichelli, Bologna.

Zemljevid: Alta Badia-Livinalongo. Tabacco 07, Videm. ○

stem pobočju prišli do kočice v kake pol ure. Tu je pravzaprav tudi zasilni izstop iz ferate in nekaj jih je tu zapustilo počasno kolono; odšli so na zaslužen počitek in malico, mi pa smo nadaljevali pot. Stena se je vzpela še bolj strmo, zadeva je postala nekoliko zahtevnejša, kolona pa še bolj počasna in še počasneje smo rinili skoraj navpično navzgor. Kmalu sem ugotovil, zakaj. Teh zadnjih petdeset metrov vzpona je bilo najpomembnejših in najzahtevnejših, obenem pa je bil tu prehod na drzno postavljeni mostiček nad globokim prepadom. Ja, stolp je tu tako ozek, da se na vzhodni strani povzpneš v nekakšno škrbino, greš nekaj metrov okoli roba in si nad nekaj sto metrov globokim prepadom. Vrtoglavo speljani mostiček povezuje stolp s preostalim masivom Selle. Pod previsom, pred vstopom na mostiček, je še plošča, postavljena v spomin junakom, ki so postavili ferato. Še prečenje mostička, obvezno slikanje na njem in že smo bili zunaj težav. Do kočice Rifugio F. Cavazza al Pisciadú, 2585 metrov, je bilo še deset ali petnajst minut zložne hoje.

O smislu adrenalinskih dodatkov

Pri kočici sem se malo zamislil. Ferata bi se prav lahko končala tam, kjer je svet postal lažji. A potem bi bila morda za koga premalo zanimiva. Zadnji navpični odstavek skupaj z mostičkom ji je dal adrenalinski dodatek. Očitno je to marsikoga pritegnilo, saj sodi ta ferata med najbolj obiskane v tem delu Dolomitov, če ne že kar v celih Dolomitih. A adrenalinski priokus me ni kaj dosti prevzel. Umetno nategnjena pot ni nam naredila kakega posebnega vtisa. Tehnično je ta del res zanimiv in morda bi lahko celo rekel veličasten, a potem, ko spoznaš, za kaj gre, se morda lahko počutiš, kot da so te potegnili za nos. Stvar se nekako razvrednoti. Bolj me je prevzel sestop po strmi dolinici Val Setus, oziroma v spodnjem delu po njenem melišču, saj je predstavil Sello v vsej njeni prvobitnosti, divjini in veličini. Brez adrenalinskih dodatkov.

Kaj hočemo, smo si pač različni. In tudi živimo v času, ko sama lepota gora ni dovolj. Marsikdo potrebuje še malo močnejšo začimbo, da lepoto opazi in občuti. ○

Višeci mostiček na koncu ferate

Jak

Kosmata mrcina, na kateri slonijo himalajske kulture

✍ Marjeta Keršič - Svetel

»Vrhovi se dvigajo iz orjaških temeljev moren, ledenikov in travnatih dolin, v katerih rastejo cvetlice, rododendron in temni gozd himalajskih jelk. Črede zvončkljajo po zamegljenih dolinah in psi lajajo pri stajah. Tam diši po kislem mleku, po travi in jaku, po topllem ognjišču.« Tako je Himalajo opisal Danilo Cedilnik v svoji knjigi Congma je hodil spredaj, mozaiku zgodb o odpravi na Makalu leta 1975. Tam, kjer so jaki, tam je Himalaja ljudi. Više, kjer so le še bleščeči se ledeniki in stene, odele v večni sneg, tam je svet, ki ni za človeka – le za kratek čas morda, pa še to samo, če je Himalaja prijazna.

Vsi, ki so kdaj obiskali tiste predele Himalaje, v katerih prebivajo Tibetanci in njim sorodna ljudstva – na primer Šerpe – so si prav gotovo zapomnili črede jakov, teh velikih, z gosto, dolgo dlako poraščenih bližnjih sorodnikov goveda, ki so videti kot prikazni iz pradavnine. Francoski režiser Eric Valli, avtor številnih odličnih dokumentarcev, je v svojem celovečernem filmu »Himalaja«, za katerega je prejel vrsto prestižnih nagrad in nominacijo za oskarja, zaupal jakom tako rekoč glavno vlogo. Čreda s soljo otovorjenih jakov, ki prodira čez najhujše strmine, skozi snežne viharje in mimo grozečih prepadov, je v filmu tako rekoč glavni junak – ob ljudeh seveda, katerih življenje je odvisno od teh jakov in njihovega preživetja.

»Jak je enkratna žival. Močna, trmasta, vzdržljiva in neverjetno prilagojena na himalajsko okolje. Tibetanska kultura je dolga stoletja slonela na jakih – nekako tako, kot so bili Indijanci ameriških prerij odvisni od bizonov. Jak ni samo domača žival, je veliko veliko več. Veliko vlogo ima v celotnem življenju ljudi in tudi v njihovem verovanju,« je o svoji odločitvi pripovedoval Valli. »Ko zagledate jaka, ki prihaja po zasneženem pobočju skozi snežne zamete kot kakšen tank, imate občutek, da se gledate iz oči

v oči z utelešenjem vseh naravnih sil – in mogoče celo nadnaravnih!«

Jaki so doma na visoki tibetanski planoti. Njihova pradomovina je bila na območju današnje province Qinghai. Po ocenah strokovnjakov živi dandanes na svetu dobrih 14 milijonov teh živali – velikanska večina še zmeraj na območju, na katerem se je ta živalska vrsta v današnji podobi pojavila v pleistocenu; jak je namreč sodobnik mamuta. V nasprotju z udomačenimi jaki je divjih ostalo zelo malo – strokovnjaki domnevajo, da jih je manj kot 15 000 – in sodijo med ogrožene prostoživeče živalske vrste. Divji jaki so precej večji od udomačenih (njihova ramenska višina je lahko kar 170 cm!), ogroženi pa so predvsem zaradi lova.

Jak (*Bos grunniens* oziroma *Poephagus grunniens*, strokovnjaki se niso še zedinili) lahko uspešno preživi na območju, na katerem je malo paše, nočne temperature vse leto pod ničlo, zime pa so zelo hude in nobena poljščina ne uspeva. Njihovi poletni pašniki so celo več kot 5000 m visoko. Udomačitev jaka je pred nekako 10 000 leti omogočila starodavnemu ljudstvu Qiang, da se je lahko naselilo na prostrani, negostoljubni tibetanski visoki planoti in razvilo svojevrstno kulturo nomadskih živinorejcev, kulturo, ki se je z nekaterimi svojimi elementi ohranila vse do danes. Kitajski znanstveniki štejejo ljudstvo Qiang za najstarejšo živinorejsko kulturo na svetu, katere začetki segajo 30 000 let v preteklost. Ne le pri Tibetancih, ampak tudi pri njim sorodnih ljudstvih – na primer Šerpah, Mongolih, ljudstvu Yi, prebivalcih Tien Šana – so še danes žive kulturne prvine, ki so se pojavile takrat. Zanimivo je, da vsa ta ljudstva uporabljajo za jakovega udomačenega samca isto besedo (jak oziroma jag), za samico pa različne (v tibetanskem jeziku dri, v nepalskem nak ...). Prav tako so različni izrazi za divje jake (v Tibetu li).

Najstarejši dokumenti o stikih človeka z divjimi jaki in pozneje tudi o udomačenih čredah

Iztok Tomazin

jakov so številne risbe na skalah, ki so jih odkrili v Tibetu. Starost teh petroglifov je zelo različna – najstarejši so stari več kot 5000 let. O jakih govorijo številni stari kitajski spisi, zanje pa so vedeli tudi antični grški pisci, ki so jih imenovali poiphogoi. Bogate rimske patricijske dame so preganjale mrčes s pahljačami, izdelanimi iz njihovih repov – dokaz, da je že takrat potekala živahna trgovina med Tibetom in Evropo. Prvi zahodni znanstvenik, ki je natančno opisal jaka, je bil Samuel Turner, britanski veleposlanik na dvoru dalajlame. Njegov opis življenja Tibetancev, v katerem je jakom namenil celo poglavje, je izšel leta 1800, hkrati pa je Turner v London poslal prva jaka, ki sta stopila na evropsko celi-no.

Danes je znanih 12 pasem domačih jakov, ki se razlikujejo po telesnih značilnostih in barvi dlake – od popolnoma črnih do povsem belih. Že najmanj 300 let je znano križanje med jaki in govedom. Križanci (v tibetanščini dzo, v nepalščini chauri) so manjši, pohlevnejši, gojijo pa jih predvsem v nižjih legah, saj so manj odporni proti mrazu.

Jak je res vsestransko koristna žival. Še danes ga uporabljajo za prenašanje tovorov tam, kjer ni cest – to seveda zelo dobro vedo udele-

ženci himalajskih odprav (ki prav hitro spoznajo tudi muhasti značaj teh tovornih živali!). Jakovo krzno je sestavljeno iz dolge, debelejšje vrhnje dlake in krajše, mehke zimske dlake – obe vrsti uporabljajo za številne izdelke, od odev do oblačil in šotorskih kril. Za veliko izdelkov uporabljajo tudi jakovo usnje, rogove in kosti. Meso in kri domačini uporabljajo za hrano – že od davnine izdelujejo klobasam podobne izdelke in meso sušijo na vetru, v razsolu ali ga prekajujejo. Drobovine rejci jakov po večini ne uživajo – zato pa s toliko večjim veseljem njihovi psi. Iz mleka samic izdelujejo skuto, razne sire, celo fermentirano alkoholno pijačo, predvsem pa maslo, ki ni samo izjemno pomembno za prehrano, ampak tudi za svetilke – še posebno pri verskih obredih. Celo jakovi iztrebki so uporabni – za kurjavo in pri zidavi. Domala vse dele jaka pa uporabljajo tudi v tradicionalnem tibetskem zdravilstvu.

Pastirska ljudstva Tibeta in bližnjih himalajskih dežel pasejo jake na podoben način, kot je v veljavi na naših planinah: poleti so črede visoko v hribih, pozimi pa na nižje ležečih pašnikih. Na tibetanski visoki planoti je bilo v navadi, da so se lastniki jakov z družinami selili s svojimi čredami vred. Drugod, kjer je pokrajina

bolj pestra – s številnimi dolinami in gorskimi verigami – pa poznajo stalne vasi z začasnimi bivališči na pašnih planinah, na katere odhaja-jo predvsem pastirji, redkeje pa vsa družina.

Jak ni le temelj za preživetje prebivalcev himalajskih gora – izjemno pomembno vlogo ima tudi v njihovi kulturi in verovanju. Božanstva z jakovo podobo so zelo pomembna v verovanju bon-po in v Tibetu in Sečuanu še dandanes novembra praznujejo v njihovo čast poseben praznik, povezan s čaščenjem prednikov. Jakovi rogovi in lobanje, popisane z mantrami, pogosto krasijo čortene in svete kraje. Jak je simbol nebeške zaščite. Zato njegovi rogovi ali lobanja pogosto visijo nad vhodom v vas, hišnimi vrati ali vhodom v svetišče. Okraski in nakit, izdelani iz jakovih rogov in dlake, odganjajo zle duhove. Tibetanske mame še danes pripovedujejo otro-

kom, da so zvezde divji jaki, ki se pasejo po nebu. Jak ima zelo pomembno vlogo tudi v obrednih plesih. Posebno slikoviti so plesi »yak cham« v Sikhimu, pri katerih več v jake maskiranih plesalcev sodeluje v plesnih obredih, ki trajajo več dni.

Če bi radi spoznali jake, te zanimive, malce prazgodovinske sorodnike goveda, ni treba potovati v Himalajo. Nekaj čred uspešno živi tudi v Evropi. Največja in najbolj uspešna je čreda, ki jo ima na svoji visokogorski kmetiji v kantonu Valais Švicar Daniel Wismer. Ne samo, da uspešno prodaja jakov sir, prekajeno meso in izdelke iz jakove dlake – svoje goste vodi na pohode po bližnjih hribih, na katerih lahko uživajo ob pogledu na Matterhorn in bližnje gore in doživijo pravo odpravarstvo razpoloženje, saj jim prtljago pomagajo nositi jaki. ●

Svetovni dan Zemlje v Preddvoru

Planinska sekcija Preddvor v okviru PD Kranja je ob 22. aprilu, svetovnem dnevu Zemlje, organizirala strokovni naravovarstveni dan. Prišlo je več kot 50 udeležencev, od učencev osnovne šole Preddvor, članov sekcije, mentorjev planinske vzgoje, vodnikov, varuhov gorske narave in uglednih gostov do strokovnjakov za naravovarstvo, med njimi tudi Milan Sagadin, vodja zavoda za kulturno dediščino v Kranju, in Jernej Stritar, predsednik CIPRE v Sloveniji. V organizacijo sta se aktivno vključila tudi občina Preddvor in župan Ekar. Za varnost je skrbel načelnik sekcije, ki je tudi gorski reševalec. Izhodišče pohoda je bilo na gradu Turn, na katerem je nekoč živel pesnica Josipina Turnograjska in ki je bil nekdanje zbirališče slovenskih kulturnikov. Nato so se povzpeli do t. i. senčnice »krog devetih lip«, kraja za meditacijo na prazgodovinski gomili. Tam so posadili dve nadomestni lipi, saj sta se prejšnji od starosti podrli. Posadili so ju pooblaščenec posestva Turn dr. Leo Vost, ameriški ambasador Thomas Robertson in župan Ekar. Nato so se povzpeli še do znamenitih ruševin »Novega gradu« iz 11. stole-

tja, ki so izhodišče za Potoško goro, Javorjev vrh, Zaplato, Kališče in Storžič. Na vsej poti so strokovnjaki razlagali o naravni in kulturni dediščini, ki je je v tem okolišju izjemno veliko. To gorsko območje je tudi velik rezervat pitne vode. Planinska sekcija je gonilna sila za gorsko naravovarstvo in ohranja spomin na domačinko dr. Angelo Piskernik, veliko varuhinjo narave in prvo slovensko doktorico znanosti. Ameriški ambasador je bil nad Slovenijo navdušen, saj se je prepričal, da imamo Slovenci resnično pozitiven odnos do Zemlje in tudi, da je še veliko podobnih lokacij, kot sta Preddvor in okolica, v kateri lahko še vedno pijemo vodo iz potokov. Predsednik PZS Ekar je ambasadorja Robertsona včlanil v planinsko organizacijo in ob tem dogodku opozoril, da lahko Amerika kot največja vojaška in gospodarska velesila naredi največ za varovanje Zemlje in sveta, vendar pa je na žalost lahko tudi nasprotno. Upamo, da bomo – kot pravi ambasador – storili vse potrebno za učinkovito varovanje Zemlje, tega prelepega »modrega planeta«. Taki dogodki so še kako pomembni in koristni za pozitiven odnos in varovanje zemeljskih dobrin. ●

Živko Drekonja, načelnik planinske sekcije PD Kranj

V Amfiteatru

Amfiteater

✍ in 📷 Ivan Vreček

Ob premagovanju naporov, za katere sem mislil, da jih ne bom zmogel, sem razmišljal o nesmislu tega početja in o tem, da bi sam že davno prej odnehal, o tem ni dvoma, ter ob prijateljevi pomoči in vzpodbudi vztrajno lezel naprej. Res, včasih je dovolj le vzpodbudna beseda, ki vpliva zaupanje in odločenost ob pričakovanju cilja in premagovanju težkih etap in raztežajev. In vsaka naslednja etapa pomeni več upanja na poti do vrha. Tako se stopnje proti vrhu nekoliko unesejo, korak je zanesljivejši in nepredvidljivo postane predvidljivo in dosegljivo.

Tako sva s kolegom neke septembrske sobote osvojila Amfiteater, potem ko so bile vse možnosti za dolgi poletni dan porabljene; turo sva začela že v jutranji temi, čez dan obvladovala skrotaste strehe in plezala skoke ter iskala prehode po strmih cretju in se končno po žlebastem in zbrušnem pobočju prebila na ramo pod Široko pečjo. V popolni skromnosti tisti hip

ni bilo lepšega kakor razgled z »rame«, proti Gornjesavski dolini in Martuljku, na desno proti Vršiču in Kukovi špici in na levo proti Poncam, Špiku in Rigljici ter Kurjemu vrhu, s katerega sem poleti preučeval pot v Amfiteater. Amfiteater ... ko človek stopi vanj, misli, da je tisti hip odigral pomembno vlogo v svojem življenju, ki mu bo zapustila neizbrisen pečat in vtis, ki ga ne bo nikoli pozabil. Dva ljubitelja planin sta se kakor po naključju znašla nekje visoko gori v božjih dlaneh, obkrožena z vrhovi, ki so sami po sebi težko dostopni - Škrnatarica, Dovški križ in Široka peč.

Krnica za široko pečjo in stolpičasta, nazobčana pregrada, ki se imenuje Široka peč. S kolegom sva morala osvojiti Mt. Blanc, Visoki Rokav, Škrnatarico in Kukovo špico, da sva lahko pokukala v ta divji nikogaršnji svet, ki ga vztrajno odnašata sneg in voda. Razgled z roba Široke peči nama je pokazal vso dejavnost zemeljskega veka. Aluvij - velikansko prodišče za Akom, beli jezik premikajočih se skal, iz katerega mezi voda, ki se nato združi v potok in se z bobnečo močjo razkazuje v martuljskih slapovih. Ni zaznati velikanskih valunov, ki jih je

odložil in obrusil ledenik v diluvialni dobi, le neznansko belino sredi zelene pokrajine.

In čas je bil za sestop. Pozna sva bila kot še nikoli dotlej. Skoraj v temi sva se spustila po zglajenih žlebovih in pri spodnjem skoku je svetloba iz baterijske svetilke že udarjala v črno praznino. Ampak nikamor se ni mudilo, saj je bil ta dan tisti svet samo najin, osvojila sva ga in ga prav takšnega zapustila tistim, ki bodo naši dostop in si upali utreti pot tja gor.

Hvala, gorniški prijatelj, brez tvoje pomoči ture ne bi zmožel. Zvabil si me v pustolovščino, iz katere sva se oba vrnila srečna in zadovoljna. Bodril si me in hkrati poslušal moje napotke. Dolgo sva načrtovala vzpon, tedaj pa se je končalo še eno poglavje, tako mojega planinskega popotovanja kakor tudi tvojega. Naučila sva se, kako se dela vozle, ki sva jih nekoč že poznala, v steni pa so se kar podirali, saj je vedno manjkala kakšna zanka. No, včasih je vozle uspel že prvič. Brez varovanja pač ne gre. ○

Izpiti za alpiniste – Koča na Gozdu 2005

Prva dva konca tedna v maju (5.-8. in 13.-15.) so na Vršiču potekali izpiti za alpiniste. Vodja izpitne komisije je bil Tomo Šetina, pomagali pa so še: Janez Levec, Janez Primožič, Peter Dragar, Slavc Rožič, Roman Robas, Matjaž Ferjančič, Senad Halilović, Matjaž Šerkezi in zdravnica Tanja J. Šetina. Izpiti so bili sestavljeni iz teoretičnega in praktičnega dela. Teorijo so kandidati pisali v Koči na Gozdu, svoje praktično znanje pa pokazali na poligonu pod Prisojnikom. Izpite so opravili tile kandidati: Blaž Ortar, Anastazija Davidova in Urška Bačovnik – AO Ljubljana Matica, Gašper Benedik – AO Radovljica, Boris Sagernik – PAK, Mitja Skudnik – AO Črna, Rok Šisernik – AO Slovenj Gradec, Igor Urankar in Miha Bogataj – AO Kamnik, Jernej Gračner – AO Celje Matica, Vesna Nikšič – AO Črnuče, Primož Štancar, Sašo Rožič, Andreja Jagodic in Matej Smerkolj – AO Tržič, Peter Bajec in Tine Ščuka – AO Železničar, Drago Dimnik in Silva Grm – AO Kozjak Maribor, Jernej Poljanec – AO Idrija, Matej Rozman in Edi Bulič – AO Rašica, Dejan Ristič, Janez Kešnar in Nejc Česen – AO Kranj, Vesna Ražman in Marko Kopavnik – AO Mojstrana. Popravne izpite pa: Tomislav Aurednik – AO Slovenska Bistrica, Rok Pevec in Rok Dečman – AO Celje Matica, Vinko Močilnik – AO Ravne na Koroškem, Matjaž Šikovec – AO Litija, Vladimir Makarovič – AO Nova Gorica in Mitja Ponikvar – AO Radovljica. ○

Matjaž Šerkezi

KNJIGARNA KONZORCIJ

Iz knjigarne Konzorcij, Mladinska knjiga

Izleti po gorah Bosne in Hercegovine, avtor Matias Gomez: FORGOTTEN BEAUTY.

Knjiga, posvečena lepoti in naravni dediščini Bosne in Hercegovine, je izšla v angleškem jeziku, pri sarajevski založbi Buybook.

Predstavljenih je več kot 30 izletov po gorah Bosne in Hercegovine (Vrnica, Čvrsnica, Prenj, Nacionalni park Sutjeska, Zelenogora, Cincar, Bjelašnica in drugi), dodani natančni zemljevidi v merilu 1 : 25.000, informacije o cestnih povezavah in dostopih ter varnosti prehoda določenega področja.

Cena knjige je 7.638,00 SIT.

Nebeška lestev

Severni raz Visoke Bele špice

✍ Stane Poljak

Nekje v tesnih globoko pod nama je skrivnostno šumel Beli potok. Megleni jeziki so se leno plazili od Rabeljskega jezera navzgor po dolini. Osamljeni kriki sove so se mešali s šumenjem razpenjene vode. Potila sva se po gruščnati poti navzgor, hitela v pričakovanju novega doživetja. Stene Lepe glave in Rogljiča so pozlatili prvi sončni žarki. Megleno morje pod nama se je zaiskrilo v tisočerih odtenkih jutranje svetlobe. Nepozaben pogled! Človek si ne more kaj, da ne bi z odprtimi usti strmел nad enkratnostjo trenutka. Še slika, dve za spomin in odpravila sva se naprej.

Ob Belem potoku

Končno je prišla na vrsto tudi toliko opevana dolina Belega potoka. Veliko sem že prebral o njej v raznih knjigah, pa tudi slišal veliko hval od planinskih kolegov. »To moraš videti, tega se ne da opisati z besedami,« mi je pred kratkim rekel prijatelj. V meni je zanetil neugasljiv žar in željo spoznati ta biser Zahodnih Julijcev. Potreboval sem še družbo enako zagnanega entuziasta; našel sem jo v sinu Mateju. In tako sva oba skupaj grizla kolena v vijugah proti bivaku Gorizia. Rdeča »škatla« med rušjem se je zdela blizu, da bi jo skoraj prijel z roko, pa vendar sva sopihala do nje debelo uro. Pogled nama je uročila veličastna pojava Visoke Bele špice, čudovite skalne konice, ki se je dvigala tik nad bivakom v modrino nedeljskega jutra. Meja med soncem in senco je šla natanko po severnem razu. »Vidiš, tam gori bi rad telovadil danes, če nama bo dano,« sem s prstom pokazal Mateju idealno linijo smeri, ki se z melišč v dolomitni vertikali dviga vse do vrha. Žarečih oči mi je priki-mal. Pri bivaku (pravzaprav sta dva) sva se malo spočila in pripravila plezalno opremo. Po opisu sodeč težavnost ne bi smela preseči tretje težavnostne stopnje, seveda če plezaš tam, kjer

smer poteka. Neizprosna gladkost navpičnih plati raza pa je naredila na naju tako silen vtis, da sva za vsak primer vzela s seboj nekoliko več opreme.

Po nebeški lestvi do modrega neba

Po sipkem melišču sva se sprehodila do vstopa. Preobula sva se v plezalnike, uredila opremo in začela plezati. Spodnji del raza je bil v senci, zato je bila skala neprijetno mrzla; vendar sva se v prvem raztežaju že oba ogrela. Ključno mesto (po opisu) se nama sploh ni zdelo težko, oprimki so bili čudoviti, vse je držalo kot kje v Dolomitih, pa še izpostavljenost je bila vzorna. Redki klini so nama kazali pravo smer, sicer pa je potek dokaj logičen in bi bilo plezanje »po svoje« krepko težje. Izpostavljena polička naju je privedla točno na raz. Malce sva bila v dvomih, ali je že treba navzgor, vendar drugače ni kazalo. Matej se je vzpel v kaminasto zajedo, nekaj časa sem gledal samo njegove podplate, potem pa so še ti izginili za rob. »Pri klinu sem!« mi je zaklical. »Super, še vedno sva v pravi smeri,« sem si oddahnil. Nisem si znal razložiti njegovega vriskanja, pa sem kaj kmalu spoznal pravi vzrok. Plezanje je bilo resnično podobno vzpenjanju po nebeški lestvi; čudoviti, čvrsti oprimki v popolni vertikali so bili »krivi«, da sem plezal kot v transu. Tako lepih, pravzaprav uživaških raztežajev dotlej še nisem preplezal. Iz grla se mi je izvil prešeren vrisk; ko je njegov odmev potihnil, so se oglasili vriski s sosednjih sten. Tudi tam so bili na delu podobni uživači kakor midva.

Raztežaja po razu sta minila kot v sanjah. »Vse, kar je lepo v življenju, prehitro mine,« sem rekel Mateju, ko sva se sešla na stojišču pod vrhom. Razgledovala sva se po panorami okoliških vrhov. Krniška špica, prava lepota, se je razkazovala naravnost pred nama; za njo so meglene koprene ovijale Viš in njegovo soseščino.

Visoka Bela špica z bivaka Gorizia © Vladimir Habjan

Kako zanimivo je bilo opazovati majhne človečke, ki so se pokazali, pa spet izginili v predore zavarovane Poti stoletnice v ostenju Rabeljske Krniške špice. Podvizala sva se še tistih nekaj lahkih metrov do vrha. »Zares čudovita smer!« sva si bila edina, ko sva si iz srca stisnila roki. Med pospravljanjem opreme mi je pogled begal po južni panorami skalnih vršacev, ki sem jih videl iz popolnoma nove perspektive. Kaninsko pogorje se prek Rombona in Jerebice prelije v veličastno Loško steno, konča pa z očakoma Jalovcem in Mangartom. Grela sva se na toplem soncu kot martinčka, uživala v razgledu, kovala načrte za prihodnost ...

Preživela sva čudovit dan

Po južnem pobočju sva sestopila do kraja za spust po vrvi; žvižgajoč se sva se odpeljala po vrvi navzdol, oba prav prešerno razpoložena. Dobre volje ni pokvarila niti »osmica«, ki se mi je izmuznila iz rok in odžvenketala navzdol v prepadno deber. Improviziral sem zavoro za spuščanje in srečno pristal na grušču pod steno. Za konec se nama je zataknila še vrvi; Matej se je še enkrat vzpel in jo osvobodil iz ostre razpoke. Obraza sta se nama razjasnila in razlezla v

širok nasmeh, ko je konec vrvi priletel prek stene do najinih nog. »Konec dober, vse dobro ...« mi je prišel na misel znani rek, ko sva se dričala po melišču z Zgornje škrbine Belega potoka proti bivaku. Popoldansko sonce je obsevalo Visoko Belo špico in stene okoli nje. Ustavila sva se in ugotavljala, kje sva ta dan plezala. Od spodaj je bilo vse videti veliko teže, kakor je v resnici; spet je veljal rek: »Skalo moraš potipati, šele takrat spoznaš njeno pravo težavnost.«

Pri bivaku sva pospravila plezalno kramo in se izdatno okrepčala z »dobrotami« iz nahrbtnikov. Poležavanje na mehki travi se je zares prileglo, vendar je čas neizprosno tekkel. Iz sten okoli naju je bilo še vedno slišati glasove navez, ki še niso končale »šihita«. Opazovala sva jih pri delu in se strinjala, da tja še morava priti; še veliko je vabljevih sten in osamljenih vrhov, ki kličejo po obisku.

Droben pesek je škripal pod podplati platinjskih čevljev, ko sva mlela neskončne serpentine v dolino. Stene gora nad Belim potokom so začele rdeti, zadnji sončni žarki so nežno božali prijazne vertikale. V eni izmed njih sva preživela čudovit dan; edina pa sva si bila, da bova kaj lepšega, kot je plezarija v severnem razu Visoke Bele špice, v teh stenah težko našla. ◦

»Tu smo začeli«

Platke in Jocin greben s Snežinko

✍ Marta Krejan

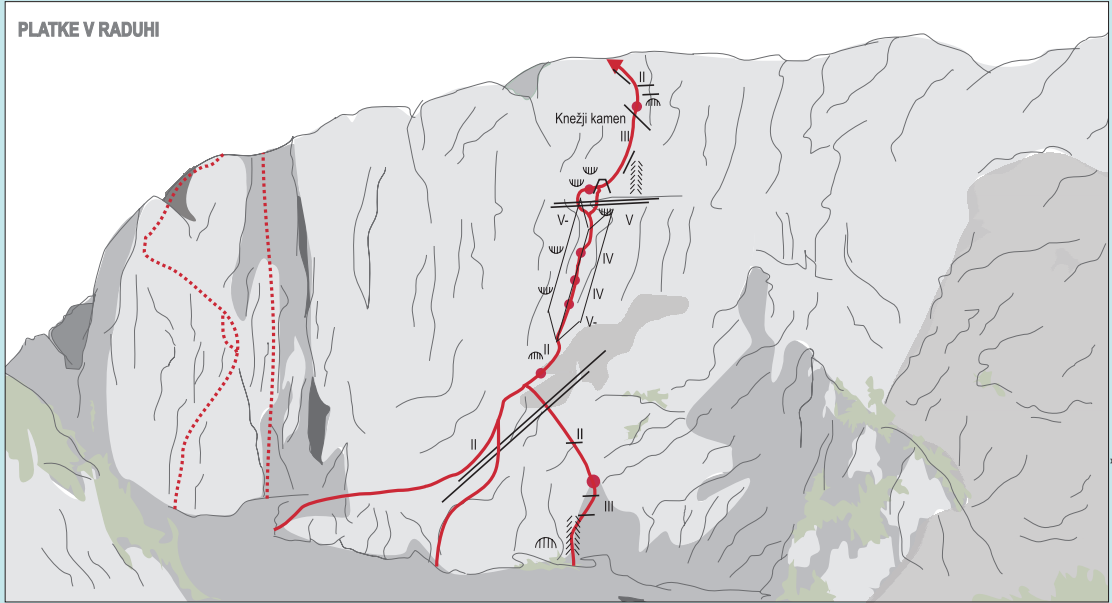
Drago Zagorc, eden izmed prvih raziskovalcev te gore, je zapisal: Raduha in Grohot nam pomenita več kot druge gore. Tu smo začeli. Vabita nas nazaj in mi se vračamo. (Mihev idr., 1984, str. 4).

Raduški zmaj

Nekje ob vznožju Raduhe, severovzhodne sosede Ojstrice, je v mogočnem gradu živel zloben graščak s hčerko. Tlačane je za prazen nič pretepal z bičem in jih zapiral v ječo, tam pa so umirali od glada. Kmetje so obupani prosili za pomoč vilo z Raduhe in ta se je zares srečala z zlobnežem, vendar jo je že na grajskem dvorišču ozmerjal in ji zagrozil z bičem. Pogumna vila pa je prosila milosti za zaprte tlačane. Pobesneli graščak jo je oplazil z bičem, da se je opotekla z dvorišča. V Savinji si je izprala krvavečo rano, nato pa zlobneža preklela in ga spremenila v zmaja, ki se lahko reši prekletstva le, če zaužije jetra svojega lastnega vnuka. Grad se je v hipu sesul in se pogreznil v temno zijalko, graščak pa se je zares spremenil v zmaja. Le hči, ki je poslej noč in dan jokala pri očetu v zijalki, je ostala taka kot prej. Zmaj je vsak dan kradel ovce pastirjem in ko je v jamo odnesel še zadnjo, se je najpogumnejši pastir odločil, da ga bo ubil. Pa je naletel na lepo deklico, pozabil na maščevanje in skupaj sta zbežala v planino. Zmaj je tri leta iskal hčerko, nazadnje pa jo je našel v pastirski koči na Raduhi. Prosil jo je, naj ga reši prekletstva, in zares je nahranila očeta zmaja s sinovimi jetri. Ko je rešen prekletstva stopil v kočjo in našel jokajočo hčer ob mrtvem otroku, mu je od vsega, kar je hudega storil, počilo srce. Hči je obupana pokopala očeta, a ko se je vrnila v kočjo, je v zibelki našla sinčka, ki je oživel v trenutku, ko je njegovega deda zagrnila črna zemlja.

Smer čez plošče v Raduhi Boris Strmšek

PLATKE V RADUHI

Risala: Barabara Žižić

Dobri vili in graščakovi hčeri se moramo torej zahvaliti, da se lahko brez strahu pred zma- jem potepamo po gori in izbiramo med mnogi- mi plezalnimi smermi, dobrih dvesto jih je vseh skupaj, v Lanežu ter v Mali, Srednji in Veliki Ra- duhi. Ta dvatisočak (2062 m) je še posebno za Korošce zelo priljubljen izletniški in plezalski cilj; dokaj hitro si tam, dostop do stene, najpri- mernejši je z Grohota, ni pretirano dolg (no, odvisno, kje si želiš plezati), izbira smeri pa je tako glede na težavnost kot na dolžino smeri pe-

stra. V enem dnevu lahko preplezaš več smeri, petnajst minut hoda od koče pa je na voljo še kup balvanov in kdo ve, morda so ravno ti zakri- li vhod v tisto jamo, zmajevo prebivališče. Ali pa se je grad zrušil v tisto blizu koče na Loki, ki ji pravimo Snežna jama? Ali pa ...

Platke

S severne strani hriba, z Grohota, na kate- rem stoji koča, je v Mali Raduhi vidna lepa po- ševna plošča, ki trem plezalcem leta 1956 ni dala spati. 185-metr- sko smer, zdaj opremljeno s sve- drovci, preplezaš dokaj hitro, Fi- žola (Franc Pušnik), Miha (Stan- ko Mihev) in drugi »stari - beri iz- kušeni - mački« pa, ko ob večerih pred kočo pogledujemo v steno, radi pripovedujejo, kako so vča- sih plezali v okovanih čevljih in so za kak detajl potrebovali tudi »loj- tro«. Smer čez plošče so 5. avgu- sta 1956 poimenovali Lipi Lagoja, Jože Peruš in Zdenko Štern, ven- dar se je bolj prijelo ime Platke oziroma Plate. Zdej je v Raduhi najpogosteje obiskana in najbolj priljubljena smer. Leto zatem sta

TRGOVINA POHODNIK
 UŽITKI V NARAVI

SCHOELLER - Pohodne hlače Pohodnik

TEVA - Terra-fi

www.pohodnik-si.com

UNIVET d.o.o., tel.: 01/585 26 30, Šmartinska 152, BTC Ljubljana, HALA A

NAŠA SMER

se v Plate zagledala Drago Zagorc in Jože Petrič, Marjan Mauko, Marjan Prelog in Lazar Rataj pa so očitno lep zadnji januarski dan leta 1966 izkoristili za prvo zimsko ponovitev.

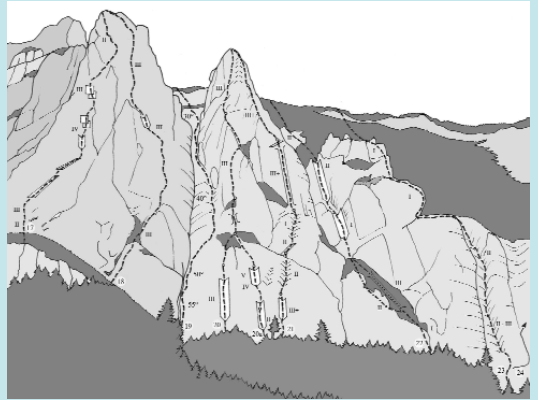
Malce na levo pod ploščami, po katerih je smer dobila ime, je nekakšna orientacijska točka, lopa, Luknja se ji reče, do katere se da priti na več načinov: po veliki poševni polici, ki se začne na levem delu stene - plezati lahko začneš naravnost, skoraj takoj pod ploščami, ali pa vstopiš na desni strani nezgrešljive votline tik pod steno. In da nadaljujem »ali pa« ... mogoče ravno v tej votlini ležijo ostanki zmajevih kosil! Potem bi imel človek res kaj pripovedovati svojim vnukom!

Na desni steni Luknje najdeš svedrovce, si narediš varovališče, greš nekaj metrov poševno navzgor, se »zbašeš« skozi manjši kamin (V-), potem pa dva raztežaja skoraj sterilno uživaš - kot da bi jedel kremšnite. Po dveh kremšnitah se plošče postavijo pokonci, zato po gladki prečnici (V-) kreneš na levo pod previse in nekaj metrov navzgor na polico. Temu se z malce težjo varianto (V) lahko tudi izogneš (plezaš kar naravnost). Vsekakor pa je pametno imeti s sabo nekaj kosov opreme, svedrovci se namreč ponekod gledajo precej na daleč. Ko si na polici, narediš nekaj korakov na desno in majhen stolpič te usmeri navzgor proti Knežjemu kamnu, nekakšni kapniški tvorbi, ki stoji pred (še eno) lopo. Od tam po raztežaju lahkega plezanja rahlo na levo prideš do roba stene, se osvobodiš tesnih plezalk, se zlekneš med dišeče iglavce, ignoriraš klepetavega soplezalca in poslušаш glasove planincev in plezalcev, ki jih med sabo meša veter ...

»Juhuhuuu!« Na noge te spravi Fižolov vrisk; ravno je na »štantur« nekje v Zagorčevi. Do nahrbtnika, ki te čaka pod steno, najhitreje prideš čez Durce. Od roba stene greš skozi »gošča-vo« in kaj hitro naletiš na kakega planinca, ki se začudi, od kod, presneto, si se kar naenkrat vzela. Zaviješ na levo po markirani poti, z mislimi pa si verjetno že spet v steni ...

Snežinka in Jocin greben

Dolgi poletni dnevi so fantastični za plezanje v Mali Raduhi, saj sonce na severni strani

Smeri v Lanežu: 20 - Jocin greben, 20a - varianta Snežinka (iz bodožega plezalnega vodnika za Koroško avtorja Stanka Miheva, risba: Aleš Dolenc)

nima tolikšne moči, da bi ti bilo pretirano vroče, skala se po dežju hitro posuši, plezalci pa si po navadi privoščijo vsaj dve smeri, ko so enkrat pod steno. Tistim z malce raziskovalne žilice, ki jim je po Platkah na voljo še ves popoldan, lahko predlagam prvi greben z leve v Drugi trikotni steni, in sicer Jocin greben v Lanežu. Z varianto Snežinka je ocenjen s V, sicer je dobra III, postreže pa tako z nekaj trdne skale kot z malce krušljivosti. Greben sta 3. julija 1982 preplezala Igor in Joca Radovič, 40-metrsko varianto pa je Igor s soplezalcem Mirom Jelenom »pogruntal« 4. decembra istega leta. Vstop v Snežinko je približno petnajst metrov desno od najnižjega dela grebena. Zaviješ na desno okoli roba in plezaš na levo po navpični, ozki, razčlenjeni zajedi; tam naletiš na najtežje mesto v smeri.

Očitno mi je Snežinka z Jocinim grebenom res sedla v srce in se še vedno ni stopila, smer se mi namreč zdi nekako ... ljubka. Predvsem greben, po katerem iščeš prehode proti ostremu vrhu, ti postreže s pravo količino užitka. Spomnim se, da sem kar malce dvomila o svojih odločitvah, po kateri strani grebena, če ne po razu, naj plezam, pa mi je tu pa tam pomagal kak star klin. Kak raztežaj pred koncem smeri se moraš s konice grebena spustiti v nekakšno škrbino in potem nadaljevati po desni strani do vrha. Med borovci poiščeš prehode proti vrhu Laneža, dokler ne naletiš na planinsko pot. Po njej prideš do Durc, tam pa se namesto za sestop morda odločiš še za razgled z vrha Raduhe. Ali pa skočiš na Loko, ker želiš pokukati v Sne-

žno jamo, saj v votlini pod Platkami ni bilo sledu o kakem zmaju, pa bi vseeno rad o čem pripovedoval potomcem.

Za ljubitelje brezpotij sta najboljši možnosti za sestop Butalska grapa (III, I-II), ki je na levi strani grebena in je pozimi izziv za turne smučarje; če greš po desni grapi, pa to pomeni, da sestopaš po Detektivski smeri (tudi kak detalj slabe trojke).

Zmaj pod Raduho je izvorni naslov zgodbe, ki jo lahko najdemo v arhivu Planinskega vestnika, in sicer v januarski številki iz leta 1958. V sklopu legend z naslovom Folklorni obraz gorenje Savinjske in Zadrecške doline jo je zapisal Lojze Zupan. Prava zakladnica podatkov o Raduhi pa je zagotovo Mihev, ki je med drugim tudi lastnik častitljivega izvoda tega Vestnika.

Dostop: Smer čez plošče poteka v sredini Male Raduhe; do tja prideš po markirani poti od kočice na Grohotu v dobre pol ure.

Jocin greben je prvi izraziti greben z leve v levi steni Laneža, Snežinka pa te čaka kakih petnajst metrov proti desni od začetka grebena. Od planinske kočice na Grohotu greš po planinski poti in nato pod meliščem na levo po skalah med borovci do Druge trikotne stene. Lahko pa jo mahneš kar od kočice naravnost skozi gozd.

Sestop: Po izstopu iz obeh smeri nadaljuješ v isti smeri do markirane poti, ki te pripelje do kočice na Grohotu, kot je opisano že prej.

Literatura:

* Mihelič, T., Zaman, R. (2003): Slovenske stene. Izbor najlepših plezalnih vzponov. Radovljica: Didakta

* Mihev, S., in drugi (1984): Plezalni vodnik. Raduha, Peca in Uršlja gora. Ravne na Koroškem: Strokovna komisija za alpinizem (za interno rabo)

Jocin greben je opisan samo v internem Plezalnem vodniku, bo pa v kratkem izšel Plezalni vodnik - Koroška (avtor Stanko Mihev), v katerem bodo opisani vse smeri v Raduhi, Peci in Uršlji gori, koroški zaledeneli slapovi, plezališča ter ideje za turno smučanje. ○

Vizionarstvo Slovencev v Himalaji

Čomolenco, 7790 m visoka gora v neposredni bližini Makaluja, je bil po zamisli Andreja Štremfelja že nekaj let med prvimi načrti slovenskega alpinizma. Vendar so akcijo zaradi različnih razlogov, predvsem denarja, iz leta v leto prestavljali. Glas o odličnem alpinističnem cilju se je širil v deveto vas in prišel na ušesa tudi marsikateremu tujemu alpinistu. Francoski alpinisti so po lanskem delovanju na vzhodni strani Makaluja, ko so si Čomolenco dobro ogledali, letos poslali tja alpinistično odpravo, sestavljeno iz večine najboljših francoskih alpinistov ta hip. Ekipo je vodil Christophe Molin, poleg pa so bili še Patrice Glairon - Rappaz, Stephane Benoist, Christian Trommsdorff, Patrick Wagnon, Yannick Graziani, Yann Bonneville in Aymeric Clouet, torej alpinisti z bogatimi izkušnjami na vseh področjih alpinizma. Njihovi cilji so bili skoraj enaki ciljem načrtovanih slovenskih odprav in so vključevali vse tri vrhove Čomolence (7790 m, 7540 m, 7150 m). Po treh tednih dela je navezi Trommsdorff, Graziani in Wagnon uspelo preplezati novo smer na še neosvojeni severni vrh (7199 m), nekaj dni za njimi pa sta še eno smer na isti vrh preplezala Benoist in Glairon - Rappaz. Trommsdorff, Graziani in Wagnon so 15. maja po dobrem počitku znova krenili iz baze in po šestih dneh prvi stopili na Srednji vrh - Čomolenco Central (7540 m). Vse lepo in prav. Priplezali so na dve prej neosvojeni visoki gori po treh smereh, pri miru pa so pustili glavni vrh Čomolence, ki je bil poglaviti cilj nesojenih slovenskih odprav. Verjetno ne nalašč ... Morda bi se zdaj veljalo še enkrat zganiti?!

Ta čas odhaja iz Katmanduja tudi tričlanska rusko-ameriška ekipa Nikolaj Totmjanin, Jurij Košelenko in Carlos Buhler. Njihov cilj je preplezati novo smer v alpskem slogu v Menlungtseju (7181 m). Glede na njihove ignorantske objave na svetovnem spletu je upati, da se ne bo ponovil primer Bagiratija, ko so »nevedoč« za slovensko smer (Karo - Jeglič) v neposredni bližini preplezali novo smer v ruskem slogu. Menlungtse sta prva osvojila Andrej Štremfelj in Marko Prezelj oktobra 1992 in takrat pošteno nategnili nosove angleškim in japonskim alpinistom, ko so si prizadevali opraviti prvi vzpon na to himalajsko goro. T. J.

Balvansko plezanje

Močni fantje, ki se ukvarjajo s plezanjem po velikih kamnih - balvanih -, so v tem času zelo dejavni. Ljubi so jim predvsem tuji cilji. David Stepanjan (Samsara) je v avstrijskem balvanskem plezališču v dolini Maltal preplezal problem Marmelada z oceno Fb 8a+, ki je za zdaj njegov najtežji preplezani problem. Poleg tega je uspel še v nekaj problemih z ocenami 7c+ in 7c.

Druga ekipa se je med prazniki zadrževala v meki in zibelki balvanskega plezanja, francoskem Fontainebleauju. Gregor Šeliga - Šeli je preplezal originalno varianto Alte Fb 7c+ ter še nekaj smeri 7c. Gorazd Hren in Sebastjan Grudnik sta preplezala problem Le jeu du toit (Fb 7b) ter še nekaj problemov do Fb 7a oz. 7a+. Tjaša Zupančič je fan-te premagala s klasičnim problemom Maria Rose Fb 6a. T. J.

Mišja peč

Mišja peč premore danes že kakih 100 smeri. Kljub temu še vedno nastajajo nove smeri vseh težavnosti. Že dolgo so bili opremljeni tudi »podaljški« starejših smeri. Ena izmed zadnjih podaljšanih smeri, ki se je vdala, je bila smer Rodeo. Do vrha jo je prvi preplezal Franci Jensterle, za njim pa so jo zmogli Uroš Perko, Tomas Mrazek in konec aprila še Matej Sova. Ocena se je ustalila pri 8c. T. J.

Tragičnih 14 x 8000

Zbirka 14 x 8000 je kljub v Sloveniji morda neupravičeni devalvaciji plezanja na najvišje gore sveta še vedno zelo spoštovana trofeja. V klubu 14 x 8000 se je po prvem, Reinholdu Messnerju, sicer nabralo že kar lepo število gornikov. V minulih dneh sta prišla na seznam še dva, en živ in en mrtev. Obema je ostala le še Anapurna (8091 m). Američanu Edu Viestursu je uspelo priti na vrh 12. maja in s tem je postal šesti, ki je na vse osemtisočake prišel brez uporabe dodatnega kisika. Šest dni za njim je stopil na vrh še Christian Kuntner iz Južne Tirolske. Na sestopu z vrha se je podrl serak t. i. Srpa, ki ogroža del vzpona na vrh, in pokopal pod seboj 43-letnega Kuntnerja, ki je bil širši alpinistični javnosti precej neznano ime. Tu in tam se je pojavil kot soplezalec bolj zvezdniških alpinistov, kot

sta bila Wanda Rutkiewicz ali Krisztof Wielicki. Vendar je sledil svoji poti vztrajno in tekoče. Začel je s Čo Ojujem 1991 in nadaljeval z Manaslujem, Broad Peakom, Daulagirijem, Everestom in K2 vse do leta 1996. Leta 1998 je smučal z vrha Šišapangme, leto zatem je opravil z G1 in G2, leta 2000 z Makalujem in leta 2001 z Nanga Parbatom. Leta 2003 je preplezal novo smer na Kančendzengo. Na Lotseju je bil lani, 18. maja letos pa je stopil na vrh svoje zadnje in usodne gore - Anapurne. T. J.

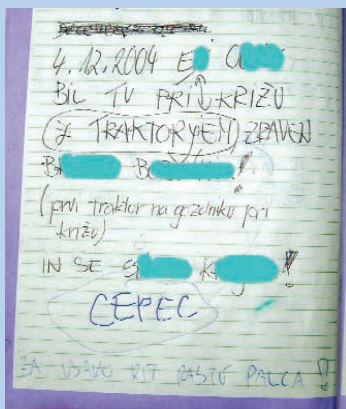
Hitro plezanje v Paklenici

Kot vsako leto je bilo tudi letos v kanjonu Velike Paklenice na sporedu tekmovanje v hitrostnem plezanju dolgih smeri - Paklenica big wall speed climbing. Letos se ga prvič ni »udeležil« dosedanji glavni sponzor Red Bull in morda se je to nekoliko pokazalo tudi pri odmevnosti prireditve. Kljub temu je bilo tekmovanje zanimivo in športno napeto.

Smeri so ostale iste kakor lani. Moške naveze so tekmoval v smeri Big wall speed climbing (6c+, 220 m) v Debelom kuku, ženske pa v smeri Hugga Wugga v Klancih (6a+, 45 + 15 m). Presenečenj ni bilo. Med moškimi sta zmagala lanska zmagovalca Marko Lukič in Andrej Grmovšek z izboljšanim rekordom 22.58. Pred tekmo sta se mojstra ogrela v smeri Klin (6c+, 300 m) v Aniča Kuku, ki sta ga preplezala v dveh dolgih raztežajih v 48 minutah. Drugouvrščena Erik Švab in Franci Jensterle sta na tekmi zaostala za dobre tri minute, Hrvata Ljubomir Sakač in Igor Čorko pa 4 minute in 16 sekund. Zадnja sta bila s časom 34.24 sicer odlična plezalca Angleža Tim Emmet in Leo Holding.

Pri dekletih sta spet zmagali Sunčica Hraščanec in Maja Roboz (7.15) pred slovensko navezo Tanja Grmovšek - Aleksandra Voglar ter Iris in Darijo Boštjančič. T. J.

Napisi naših gora: Zrcalo odnosa do narave?

Poznate Gozdnik? To je eden zadnjih višjih vrhov v Zasavskem hribovju, na katerega še ni speljana cesta. Zadnjo uro hoje je z vseh strani še treba peš skozi gozd. Pa se tudi tja že trudijo z vozili! Trije zagnanci so si konec lanskega leta očitno zastavili kot izziv prismočiti s traktorjem na vrh in so to celo ponosno zapisali v vpisno knjigo (imena smo prebarvali v uredništvu). Ponosno so zapisali: »4. 12. 2004 E. O. bil tu pri križu z traktorjem, zraven B. B. in še S. K. Prvi traktor na gozdniku pri križu.«

Očitno marsikdo še ne razume, za kaj pri varovanju narave gre! Da to ni delo nekoga drugega, temveč so to dejanja vsakega od nas. Prepričan pa sem, da nas je velika večina takih, ki bi se podpisali pod sočni pripis spodaj ... ●

Andrej Stritar

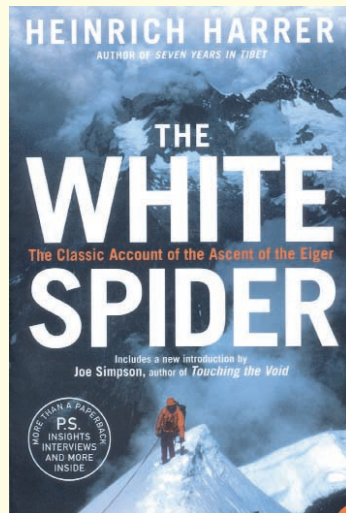
Zahvala

V soboto, 8. maja, sva se z mamom odpravili na Dovško Babo. Spremljala sta naju naša ljubljenska, labradorica Ajša in baset Ben. Izlet je bil lep vse dotlej, ko se je le nekaj sto metrov prej, preden smo se vrnili k avtu, nenadoma izgubil Ben. Čeprav sva ga imeli ves čas na očeh, je izrazil 10 sekund najine nepozornosti in jo kdove za čim ubral v neznano smer. Preprosto ni ga bilo in na klice se ni odzival. Iskali sva ga debelo uro, nato sem poklicala brata. Takoj se je pripeljal iz službe in skupaj smo nadaljevali iskanje. Po 4 urah sva ga našla več kot 130 višinskih metrov pod potjo, ujetega v kamnit žleb, iz katerega ni mogel. Pa tudi midva do njega ne, saj je bil teren strm in krusljiv in spuščati se v tak žleb bi bila norost. Brat je ostal pri psu, sama pa sem se vrnila na pot in poklicala številko 112. To je tudi razlog, zakaj pišem. Zahvaliti se moram gospodu, ki je odgovoril na moj klic, saj je bil izjemno prijazen in me je povezal z reševalno službo v Mojstrani, predvsem pa trem reševalcem, ki so iz Mojstrane pribrezeli v dobre pol ure. Minilo je le še kakšne pol ure, preden so se vrnili z Benom na vrvice. Zapomnila sem si, da je bil eden izmed njih gospod Polajnar, načelnik GRS Mojstrana, drugi gospod Brojan, tretji pa je bil mladenič, čigar priimka si mi ni uspelo zapomniti, čeprav je ravno on plezal po Bena. V imenu vseh, ki smo bili takrat na Dovški Babi, se želim vsem trem iz srca zahvaliti za hitro intervencijo, pospremljeno s prijaznim odnosom in razumevanjem, čeprav je šlo »le« za reševanje psa. Tako toplega, prijaznega in človeškega odnosa brez kančka očitanja ali nejevolje, ker smo jih zmotili v soboto popoldne, že dolgo nisem doživela. Res, kapo dol!

Lidija Jerkič, Ljubljana

Eiger vedno znova zanimiv

Heinrich Harrer: The White Spider (Beli pajek). Harper Perennial, London 2005. 315 strani, 8 črno-belih fotografij, 1 risba, mehka vezava, žepni format. Cena: 4243 SIT.

Beli pajek - Zgodovina Eigerjeve severne stene (Die weisse Spinne - Die Geschichte der Eiger-Nordwand) Heinricha Harrerja v odličnem prevodu Marijana Lipovška - je izšel pri založbi Obzorja v Mariboru že leta 1984. Knjiga je seveda že zdavnaj pošla, zato je novi angleški prevod znamenitega dela zelo dobrodošla novost na slovenskem knjižnem trgu. Heinrich Harrer je bil član zmagovite navede, ki ji je julija 1938 prvi uspelo preplezati razvpito severno steno Eigerja. Avtor je svoje delo, v katerem je na zelo privlačen način prikazal zgodovino vzponov po strašljivi in nevarni steni, napisal že leta 1958; pozneje je doživelo številne ponatise in prevode v tuje jezike. Pričujoča angleška izdaja je kar za četrtno daljša od slovenskega prevoda zaradi dodatnih poglavij, v katerih je pisec (ob pomoči znanega publicista Kurta Maixa) še razširil zgodovinski okvir uspešnih in žal tudi številnih neuspešnih, tragičnih dogodkov, ki so se zgodili v Eigerju.

Harrer je brez dvoma spreten in zanimiv pisec; s svojo knjigo je celo zasenčil klasični opis Anderla Heckmairja, ki je zmagovito navezo v Eigerju vodil tako rekoč ves čas vzpona. Svetovni sloves si je bržkone ustvaril s knjigo Sedem let v Tibetu, v kateri opisuje svoje bivanje v takrat malo znani in zaprti teokratski državi. Po begu iz angleške konfinacije v Indiji (Angleži so ga ob začetku vojne leta 1939 internirali pri poskusu vzpona na Nanga Parbat) se je skupaj s Petrom Aufschnaiterjem zatekel v Tibet ter tam postal mentor in osebni prijatelj dalajlame. Po kitajski okupaciji Tibeta je z njim pobegnil v Indijo. Druženje z dalajlamo je na Harrerja zelo blagodejno vplivalo, saj je svoje življenjske poglede in nazore korenito spremenil; prej je bil namreč zagrizen avstrijski nacist in kandidat za člana SS-a.

Zgodovina Eigerjeve severne stene, na kateri so tudi slovenski alpinisti (Knez, Svetičič ...) dosegli osupljive uspehe, je še vedno aktualna in vznemirljiva. Tudi če poznamo podrobnosti, nas vedno znova pritegne z neubranljivo privlačnostjo erosa in thanatosa, ki se pri Eigerju dialektično prepletata v nerazdružljivi interakciji. Uvod je napisal Joe Simpson, avtor dveh svetovnih uspešnic - Touching the Void in The Beckoning Silence. Knjigo The White Spider toplo priporočamo slovenskemu bralstvu, prav tako tudi omenjeni deli Joeja Simpsona. Vse tri je mogoče dobiti v ljubljanski knjigarni Konzorcij.

Andrej Mašera

Zasavje

Zasavje: nekje sredi Slovenije, Roman Rozina, Regionalni center za razvoj, Zagorje, 2005.

Za Savo je Zasavje. Pravzaprav ob Savi, na obeh straneh, nekako od tam, kjer se reka za Ljubljano stisne med zelena pobočja, do Radeč. Tako nam Zasavje predstavi Roman Rozina v knjigi, za katero je fotografije prispeval Boris Skalin. Četudi se vsebina knjige nanaša predvsem na dolino samo, ne more mimo strmih pobočij in ime-

Slovenska planinska bibliografija v letu 2004

Vzgojna literatura

Pit Schubert, Nevarnosti v gorah: Varnost in tveganje v skali in ledu. Ljubljana, PZS, 2004.

Priročniki in dnevniki

Govorica divjih živali: Sesalci. Ur. Janko Mehle in B. Leskovic. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije, 2004.

Lorin Moscha, Plezanje kot igra. Ljubljana, Modrijan, 2004.

Vodniki

Dario Cortese, Slovenija v objemu. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004. 120 str. in zemljevid. (Slovenija na dlani).

Vladimir Habjan s soavtorji, Kamniško-Savinjske Alpe. Ljubljana, PZS, 2004.

Borut Mencinger, Naravni parki Slovenije. Fotografije Stane Klemenc. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004. 218 str.

Tine Mihelič, Julijske Alpe: Severni pristopi. Ponatis. Ljubljana, Sirdarta, 2004. 160 str.

Janez Mihovec, Pot pod noge. Ljubljana, Mladinska knjiga, 96 str. in 6 razglednic. (Zbirka GEA).

Marjan Pergar, Posavsko hribovje. Ljubljana, PZS, 2004.

Slovenija: Potovalni atlas. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004. 159 str.

Zborniki

50 let planinskega društva Bohinjska Bistrica. Ur. Ljotje Butkovič. Bohinjska Bistrica, PD, 2004.

Gozdovi in stene. Zbornik ob 50. obletnici. Maribor, Akademsko planinsko društvo, 2004.

Narava Slovenije. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004. 231 str.

Tom Triler, Gozdne ptice Slovenije. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004. 143 str.

Leposlovje

Tomaž Budkovič, Vzpon Bohinja pred zatonom Avstro-Ogrske. Celovec, Mohorjeva založba, 2004. 231 str.

Urban Golob, Na beli steni. Ljubljana, Sanje, 2004. 94 str. (Zbirka Sanje).

Aleksander Jankovič Potočnik, Rupnikova linija in Alpski zid. Utrjevanje rapalske meje med letoma 1932 in 1941. Vrhnika, Galerija, 2004. 224 str.

Vitimir Feodor Jelenc, 1914-1918: Spomini jugoslovanskega dobrovoljca. Ljubljana, Karantanija, 2004. 217 str. (Zbirka Sledi).

Jon Krakauer, Izginuli: Osebni obračun z Mount Everestom. Tržič, Učila, 2004. 359 str. (Zepna knjiga).

Džamling Tenzing Norgaj, Broughton Coburn, Po poteh mojega očeta: Šerpov vzpon na Everest. Tržič, Učila international, 2004. 310 str. (Zepna knjiga).

Ivan Sivec, Luč božične noči: Božična igrice s petjem in glasbo. Ljubljana, Družina, 2004. 31 str. (Zbirka Ljudske in nabožne igre).

Rudi Štimac - Rudolf, Kako se je začelo na Soči 1915 in končalo 1918. Nova Gorica, Grafika Soča, 2004.

Janko Zerzer, Na obeh sončnih straneh Karavank: Auf beiden Sonnenside der Karawanken. Celovec, Mohorjeva družba, 2004. 183 str.

Periodika

Obvestila PZS. Ljubljana, PZS, 2004, letnik 20, števil. 1-12.

Planinski vestnik. Ljubljana, PZS, 2004, letnik 104, št. 1-12.

Zemljevidi

Bohinjsko jezero z okolico, planinska karta 1 : 25.000. 4. izdaja. Ljubljana, PZS, GIS, 2004.

Cerkno. Turistična karta občine 1 : 25.000. Ljubljana, GZS, 2004.

Dol pri Ljubljani. Turistična karta občine 1 : 25.000. 2. izdaja. Ljubljana, GIS, 2004.

Gorenjska. Bled, Bohinj, Kranjska Gora. 1 : 50.000. Dopolnjena in popravljena izdaja. Izletniška karta. Ljubljana, GZS, 2004.

Jalovec in Mangart. Planinska karta 1 : 25.000. 1. izdaja. Ljubljana, PZS, GIS, 2004.

Polhograjsko hribovje z okolico. Ljubljana, GZS, Turistično društvo Polhov Gradec, 2004.

Rogaška Slatina. Turistična karta občine 1 : 25.000. Ljubljana, GZS, 2004.

S kolesom po Kamniku in okolici 1 : 25.000. Ljubljana, GZS, 2004.

Sežana. Turistična karta občine 1 : 50.000 in načrt mesta. Ljubljana, GZS, 2004.

Slovenija. Turistična avtokarta 1 : 270.000. Ljubljana, GIS, AMZS, 2004.

Škofljica, turistična karta občine 1 : 25.000. 2. izdaja. Ljubljana, GIS, 2004.

Šmarje pri Jelšah, turistična karta občine 1 : 25.000. 1. izdaja. Ljubljana, GIS, 2004.

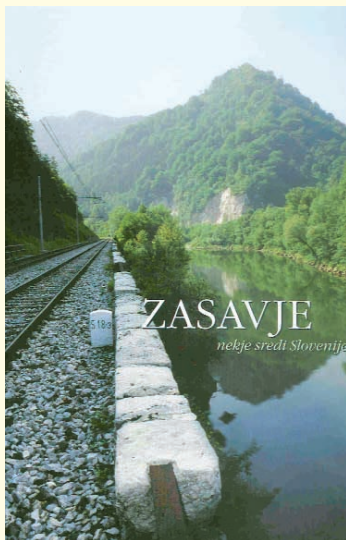
Trbovlje. Karta občine 1 : 25.000 in načrt mesta. Ljubljana, GZS, 2004.

Triglav, planinska karta 1 : 25.000. 5. izd. Ljubljana, PZS, GIS, 2004.

Turistična cona po Sotli in Gorjancih (sln., ang., nem., it.) 1 : 75.000. Ljubljana, GZS, 2004.

Ciril Velkovrh

nitnih hribov, ki se dvigajo »nekje sredi Slovenije«. Skrivnostni gozdovi, cvetoči travniki in kapelice ob poti vabijo popotnika, naj zapusti dolino, ki pa tudi ponuja marsikaj lepega - denimo brzice, zelene tolmune in ptice, ki se spreletavajo nad savskim obrežjem. Za obiskovalce Posavskega hribovja (vodnik smo nedavno predstavili tudi v PV 1/2005) je omenjena knjiga zanimivo dopolnilo, saj pove marsikaj o teh krajih od zgodovine do današnjih dni. Zaznamovani predvsem z rudarstvom so turiste kar nekako odvrčali - »Saj je tam tako ali tako vse umazano.« Zaradi visokega trboveljskega dimnika že dolgo ni več tako in kraji postajajo spet bolj zeleni, vsaj po fotografijah sodeč.

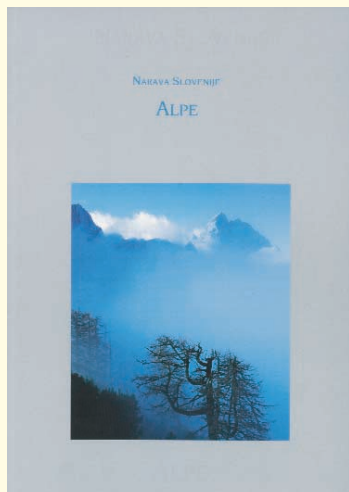

Tako nas avtor kot planince povabi na Vače, Bogenšperk, Kum, Brunk ... Številne poti so zaradi strmih pobočij prav gorskega značaja. Seveda knjiga Zasavje ni planinski vodnik, bo pa planinec iz nje izvedel marsikaj, kar mu bo popestrilo pohajanje po tamkajšnjih hribih. Morda kot zanimivost omenimo številne sv. Miklavže - od vsem znane vzpetine nad Senožetmi do cerkva, ki jih je ob Savi kar nekaj posvečenih temu zavetniku. Brodarji in trgovci, to so Zasavci nekdanj bili, so ga pač potrebovali za varno plovbo in dobro kupčijo. Besedilo knjige in vsi podpisni sklikam so prevedeni tudi v angleščino, tako da bo dobrodošla tudi tujim obiskovalcem.

Marjan Bradeško

Narava Slovenije.

Narava Slovenije. Alpe. Ljubljana, Prirodoslovni muzej, 2004.

Katalog k razstavi Alpe v prostorih Prirodoslovnega muzeja Slovenije v Ljubljani ni prospekt, temveč zajetna knjiga. Uvodničar ime-njuje Alpe streha Evrope, ki se dvigne najvišje z Mont Blancom (4810 m). V Alpah je kar 300 zavarovanih območij, v slovenski alpski svet pa prištevamo Julijske Alpe, Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe. Veliko število soavtorjev v tej knjigi predstavlja zanimivosti različnih področij. Posebej sta predstavljena Triglavski narodni park, naš edini narodni park, in alpski botanični vrt Julijana v Trenti, ki ga je že leta 1926 ustanovil tržaški posestnik in trgovec Albert Bois de Chesne. Poleg tega so opisane geološke značilnosti in tektonska zgradba alpskega sveta, pa tudi okamnine in minerali v našem visokogorju. Naravne zakonitosti kraškega sveta in njegovih pojavov so v naših gorah ustvarile enega najlepših pogledov na svetu, saj so močni potresi ter delovanje podzemnih in površinskih voda na teh območjih pustili vidne posledice. Lepi so pogledi na visokogorska jezera, kot so Triglavska jezera, Krnsko jezero, Kriška jezera, Zelenica - izvir Save Dolinke, Blejsko in Bohinjsko jezero, ter številne slapove, med katerimi prvo mesto prav

gotovo zaseda Prešernova Savica. Za naš gorski svet so značilna tudi številna visokogorska barja.

Katalog predstavlja tudi rastlinstvo na sončni strani Alp, ki je peštra in zanimiva mešanica različnih vrst cvetja. Med njimi so nekatere redke, druge zaščitene pa tudi endemične. Omenimo naj vsaj najbolj znane: znameniti trentarski grintavec (Scabiosa trenta), zoisova zvončnica (Campanula zoysii) - hči slovenskih planin - in zoisova vijolica (Viola zoysii), kamniška murka (Nigritella lithopolitanaica), kratkodlaka popkoresa (moehringia villosa) - ena najredkejših slovenskih endemičnih rastlin, narcisa ali ključavnica (Narcissus poeticus ssp. radiiflorus), planika (Leontopodium alpinum), kranjska lilija (Lilium carnolicum), triglavsko roža (Potentilla nitida), ki je Zlatorogu rešila življenje, spomladanska resa (Erica carnea) in mnoge druge.

Med živalmi pa so predstavljene posebne vrste nekaterih kačjih pastirjev in žuželk v tekočih vodah, alpske stenice, mnogi hrošči, nekatere vrste čebel ter številni živobarvni metulji. Omenjeni so še planinski pupek, planinski močerad, kuščarji in kače, med planinskimi ptiči pa je prav gotovo najmogočnejša ujeta planinski orel. Med sesalci so naštetih kuna belica, jazbec, planinski zajec, alpski svizec in seveda kozorog. Največkrat opisana in tudi najbolj opevana žival našega gorskega sveta pa je soška postrv.

Pri predstavitvi knjige ne smemo izpustiti imen avtorjev čudovitih fotografij, kot so Ciril Mlinar, Jože Mihelič, Jurij Kunaver in Janez Gregori.

Ciril Velkovrh

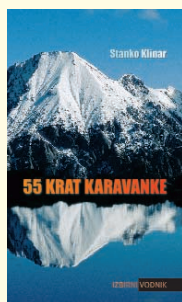
Občni zbor trboveljskih planincev

Planinsko društvo Trbovlje, ki je začelo 94. leto delovanja, je imelo 23. aprila 2005 redni letni občni zbor. Udeležilo se ga je veliko število članov društva, pa tudi predstavniki drugih zasavskih društev in predsednik meddruštvenega odbora planinskih društev Zasavja, Borut Vukovič. Predsednik društva Vili Treven je poročal o delu društva v minulem letu in uspehih odsekov društva (gospodarski, mladinski, alpinistični, vodniški, markacijski, izobraževalni, naravovarstveni, kulturno-propagandni). V okviru društva deluje tudi planinska skupina pri Društvu upokojencev Trbovlje in posebna skupina, skupina prijateljev 1122 m visoke Mrzlice. Celotna društvena dejavnost je bila objavljena v letni društveni publikaciji, ki jo planinci pripravijo in izdajo do začetka občnega zbora. Kljub padcu števila članov je bila društvena dejavnost trboveljskih planincev v minulem letu uspešna. Za naslednje, dvoletno mandatno obdobje so bili izvoljeni društveni organi, 16-članski upravni odbor pa bo spet vodil dosedanja predsednik Vili Treven.

Time Lenarčič

Občni zbor PD Kočevje

Planinsko društvo Kočevje je imelo marca svoj redni občni zbor, ki se ga je udeležilo 70 članov in gostje - naši planinski prijatelji iz PD Križe in predstavniki TŠD Kostel, s katerimi že vrsto let sodelu-

Novost v Planinski založbi

Planinska založba pri Planinski zvezi Slovenije bo v začetku meseca junija izdala nov izbirni vodnik **55 krat Karavanke**, avtorja **Stanka Klinerja**. Vodnik bo skupaj s fotografijami obsegal 190 strani. Vodnik bo možno naročiti na sedežu PZS, Dvorčakova 9, 1000 Ljubljana, tel. 01/43-45-684, po e-mailu: planinska.zalozba@pzs.si ali preko spletnih strani: <http://www.pzs.si>.

jemo. V imenu PZS in MDO ljubljanskega območja je navzoče pozdravila predsednica MDO Marinka Koželj Stepic. Predsednik društva Janez Merhar je predlagal, da se pred uradnim začetkom občnega zbora opravi načrtovano predavanje. Spremljali so ga čudoviti posnetki na diapozitivih. Potopisno predavanje Po Kubi je Milan Mlakar interpretiral na zanimiv način. Po uradni formalnosti so bila na vrsti poročila predsednika društva, načelnikov odsekov, blagajnika in nadzornega odbora. Veliko pozornosti posvečajo sodelovanju z drugimi PD in KS, društvo pa ima tudi svojo internetno stran, ki jo ves čas posodablja. Število članstva v društvu ni upadlo in tudi zastopanost mladih je ugodna. V nadaljevanju je predsednik pohvalil delo vseh odsekov, na prvo mesto pa je postavil prizadevnost mladinskega, saj ta ob pomoči in sodelovanju mentorjev planinskih skupin vodi krožke v treh osnovnih šolah. Vanje je vključenih 37 mlajših in 33 starejših osnovnošolcev iz Kočevja, Stare cerkve in okolice. Na gospodarskem področju je bil narejen pomemben premik, ko so uspeli dokončna preureditev in obnovo prenočitvenih zmogljivosti v koči pri Jelenovem studencu in nabava šestih novih ležišč, ki je dobra osnova za celovito ponudbo pohodnikom, največja pridobitev pa je električna centrala na sonce, ki spreminja sončno energijo v električno in že od oktobra lani odlično obratuje v koči. Vodniški odsek je organiziral in vodil vseh 17 načrtovanih izletov in pohodov. Na izlete po različnih krajih Slovenije, pa tudi na Hrvaško in v Avstrijo, so popeljali skupaj več kot 900 udeležencev. Markacijski odsek ima na skrbi več kot 200 km planinskih poti. Vse so lepo vzdrževane in označene, to nam priznavajo planinci pohodniki od drugod. So sad prizadevanj odličnega markacista in gospodarja Alberta Oražma, ki je žal lani nenadoma preminil. Dolga leta je bil načelnik markacistov in gospodar koč. Njegovo prizadevno delo in

odnos do planinstva, izprašanega markacista, dobrega gospodarja in aktivista pri izvajanju raznih akcij ter privrženost društvu bodo širšemu članstvu društva za vedno ostali v dobrem spominu. Po razrešnici dosedanjih organov društva so se v potek občnega zbora vključili tudi gostje. Marinka Koželj Stepic je pohvalila društvo za aktivno delo na vseh ravneh, predvsem pa za to, da je v društvu veliko otrok oz. mladih. Čestitala je vsem za uspeh in jim zaželela tako uspešnost še naprej. Na njeno izvajanje so se navezali tudi drugi gostje. V nadaljevanju so udeleženci zbora izvolili člane v nova upravni in nadzorni odbor ter pooblastili na novo izvoljeni upravni odbor, da na eni izmed prihodnjih sej izvoli izmed svojih članov predsednika društva za mandat 2005/2006. Janez Merhar je nato predstavil program dela za PD za tekoče leto. Največji poudarek bo na uresničevanju načrtov v zvezi s pohodi, izletništvom, izobraževanjem članstva in vzgojo (tečajji za vodnike, tečajji za mentorje planinskih skupin in za markaciste) ter predavanji za člane društva s planinsko tematiko. Nadaljevalo se bo tudi investicijsko vzdrževanje koč pri Jelenovem studencu in vzdrževanje planinskih objektov in poti. V vse to nameravajo vložiti veliko prostovoljnega dela in znatna finančna sredstva. Sledila je dopolnitev statuta PD Kočevje na področju delovanja društva v turizmu, na koncu pa še podelitev priznanj za zasluge. Častna priznanja PZS je podelila Marinka Koželj Stepic, društvena pa Janez Merhar. Tako je bronasti častni znak prejel Hinko Jarni, srebrni častni znak Fanika Podobnik, Mirko Ruparčič, Vida Ofak, Milan Mlakar, Tone Ožbold in Anton Selan in zlati častni znak Cveto Polajnar. Priznanje planinskega društva pa so dobili posamezniki in podjetja, ki so ustvarjalno sodelovali pri delu na planinskih objektih društva, in sicer: Zinka Kurtalj, Vincenc Janša, Splošno zidarstvo Martin Pelc, Gradbena mehanizacija Bernarda Krnca in

Elektro Zupančič. Nevenka Križ je podala obrazložitev zaslug prejemnikov in čisto na koncu seznanila članstvo s tem, da je Janez Merhar, dosedanji predsednik društva, za svoje več kot 35-letno aktivno delo prejel spominsko plaketo PZS. Izročena mu je bila decembra 2004 na Brdu pri Kranju.

Nevenka Križ

Po Krpanovi poti

Planinsko društvo Pošte in Telekomu Ljubljana je v nedeljo, 8. maja 2005, organiziralo izlet Po Krpanovi poti na Bloški planoti. Ob sedmih jutraj se je pred Poštno banko zbralo več kot 30 udeležencev, ki jih slaba vremenska napoved ni odvrnila od izleta. Med potjo se je pridružilo še nekaj članov, tako da nas je bilo na startu Krpanove poti 38. Izlet je vodila mag. Ruža Tekavec, pomagala pa sta ji Tone Tekavec in Dušan Kaplan. V deževnem jutru smo se, v pričakovanju lepega dne in novih doživetij, odpravili na pot proti Bloški planoti. V Novi vasi nas je pričakal naš prijatelj Dušan Kaplan, direktor Šolskega centra PET, sicer pa domačin iz Blok. Šegavo nam je predstavil zgodovino ter krajevne znamenitosti Blok in njihove okolice. Poslušali smo ga z odprtimi usti. Nato smo se odpravili do Sv. Duha, majhnega kraja, pri katerem smo začeli potepanje po Krpanovi poti. Na začetku nas je še spremljal dež, vendar ne dolgo. Kmalu se je zjasnilo in toplo majsko sonce nam je polepšalo dan. Od Sv. Duha nas je pot peljala skozi Ravnik, mimo cerkve sv. Roka na Gradiški hrib. V Gradiškem smo se ustavili pri znanem slikarju Mišu Starmanu, on pa nas je prijazno pogostil in nam razkazal svojo galerijo. Imeli smo kaj videti. Po krajšem postanku smo odšli do cerkve sv. Urha in si ogledali razvaline gradu Nadlišek, last grofov Auerspergov. Na tem gradu je nekaj časa živel tudi Jurij Dalmatin, v obdobju, ko je prevajal Biblijo, v Valvasorjevih časih pa je bil grad že v razvalinah. Pot smo nadaljevali mimo Fajgllove domačije s spominsko ploščo, ki je razkrivala, da je bil tam

dom Martina Krpana, junaka znamenite Levstikove povesti. Sonce je že sijalo z vso močjo. Med potjo smo občudovali razgled na Slivnico, Nanos in Snežnik. Krajši postanek smo imeli še pri razvalinah gradu Pajkovo, kjer smo si privoščili popotnico iz nahrbtnika. V Bočkovem smo se ustavili pri Pirmanovem mlinu in žagi, ki še delujeta. Od tam smo odšli do cerkve sv. Trojice, ki nam jo je odprl in razkazal prijazen ključar. Tam smo tudi odtisnili štampiljko št. 50: Poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Našo pozornost so pritegnili meandri Bloščice, prav tako je bila čudovita tudi pot do Bloškega jezera v Volčjem. Še kratek postanek ob jezeru in že se je bilo treba vrniti na končni cilj, do turistične kmetije Mitje Zidarja v Sv. Duhu, na kateri nas je čakalo dobro kosilo. Po prehojeni 21 kilometrov dolgi Krpanovi poti smo si ga tudi zaslužili. Po kosilu smo obiskali še našega prijatelja Dušana Kaplana v kraju Runarsko. Proti Ljubljani smo se odpeljali mimo Nove Štife, Sodražice in Velikih Lašč, polni lepih vtisov in hvaležni naši vodnici mag. Ruži Tekavec za odlično voden izlet. Takšnih izletov si želimo še več.

Lojze Cuznar

Nova planinska obhodnica

Križem kražem po Posavskem hribovju

Meddruštveni odbor planinskih društev Zasavja je sklenil uvesti novo aktivnost na področju obiskovanja planinskih točk na območju Zasavja in Posavja, t. i. planinsko obhodnico, imenovano Križem kražem po Posavskem hribovju. Na ta način naj bi čim več planincev spoznalo manj znane predele Posavskega hribovja. Gre za hriboviti svet od Ljubljanske kotline do Krškega polja; na obeh straneh reke Save je kar nekaj planinskih vrhov, ki merijo več kot tisoč metrov. Večina pristopnih poti na vrhove je markiranih, nekatere med njimi pa bo mogoče najti v novem vodniku Posavsko hribovje, ki ga je napisal Marjan Pergar, izdala in založila pa

Planinska zveza Slovenije. Posodobljenemu planinskemu vodniku je sledil novi dnevnik planinske obhodnice, v katerem je prostora za 64 kontrolnih žigov med Murovico in Kumom. Iz dnevnika je tudi razvidno, na katerem območju stoji kontrolna točka, vpisana sta nadmorska višina in kraj, na katerem je žig. Dnevnik se dobi pri planinskih društvih in v nekaterih planinskih postojankah. Izpolnjenega z odtisi vseh kontrolnih točk in vpisanimi datumi lahko pohodniki pošljejo na naslov: Meddruštveni odbor planinskih društev Zasavja, Mire Pregljeve 1, 1270 Litija. V mesecu dni bodo dobili potrdilo o vpisu v evidenco in vabilo na srečanje pohodnikov, na katerem bo vsako leto v maju slovesna podelitev priznanj za prehojeno pot.

Tine Lenarčič

POT Lokavec 2005

Planinska orientacijska tekmovalna (POT) potekajo v hribovitih ali gorskih območjih in so pregled znanja iz orientacije, poznavanja snovi planinske šole, splošnega in praktičnega planinskega znanja in tudi telesne in psihične pripravljenosti tekmovalcev. Cilj tekmovanja je druženje tekmovalcev, razvijanje planinskega tovarištva in spoznavanje še nepoznatih področij Slovenije. Mladi planinci iz vse Slovenije tekmujejo v osmih področnih oziroma regijskih planinskih orientacijskih ligah. Na našem področju potekajo planinska orientacijska tekmovalna znotraj Primorske lige. V njej sodelujejo ekipe planinskih društev iz Podnanosa, Vipave, Ajdovščine, Nove Gorice, Sežane, Bovca, Tolmina in Kobarida. V nedeljo, 24. 4. 2005, je v Lokovcu potekalo regijsko planinsko orientacijsko tekmovalje, ki ga je organiziral MO PD Nova Gorica. Tekmovalja se je udeležilo dvajset ekip iz že naštetih društev. Vseh sodelujočih z organizatorji in spremljevalci vred je bilo 83. Tekmovalja so potekala v treh različnih kategorijah. V kategoriji A je tekmovalo 24 otrok od četrtega do šestega razreda OŠ v osmih ekipah.

V kategoriji B je tekmovalo 25 otrok od sedmega do devetega razreda OŠ v šestih ekipah. 16 tekmovalcev od 1. letnika srednje šole do vključno 26. leta starosti pa je tekmovalo v najtežji, C-kategoriji, in to v šestih ekipah. Iz Čepovana, v katerem je bil zbor udeležencev, smo se odpeljali do gramoznice v Lokovcu; tam je bil start. Po uvodnem pozdravu in prijavi vseh ekip smo ob 10.20 začeli tekmovali. Vsaka ekipa je najprej dobila test. Ko je rešenega oddala, je lahko začela iskati točke ob pomoči zemljevida. Vsake tri minute se je ena ekipa odpravila na pot. Za kategorijo A je bil čas, v katerem je morala ekipa priti na cilj, največ dve uri, za kategorijo B tri ure in za kategorijo C štiri in pol. Takoj po začetku tekmovanja je začelo deževati in vreme se je nato samo še bolj slabšalo. Ekipe, ki so končale tekmovalje, so se druga za drugo odpravile domov, saj so bili tekmovalci vsi mokri in premrazeni. Zaradi močnega dežja ni bilo razglasitve rezultatov na kraju tekmovanja, temveč so bili udeleženci o uvrstitvi obveščeni naknadno. Kot organizator tekmovanja moram pohvaliti vse ekipe, saj so kljub nemogočim vremenskim razmeram vztrajno iskale kontrolne točke. Po posameznih kategorijah so zmagali: kat. A – Tminke (PD Tolmin), kat. B – Buske (PD Kobarid), kat. C – Kje smo mi (PD Podnanos).

Želimo si, da bi se planinskih orientacijskih tekmovanj v okviru Primorske lige udeležili tudi starejši tekmovalci (kategorija D – od 27. do vključno 39. leta; kategorija E – 40 let in več; kategorija F – družine).

Mitja Mikuz

PD Križe in Kriška gora

Kriška gora s svojo višino (koča je na 1471 m) na robu ljubljanske kotline zadovoljuje še tako zahtevne obiskovalce, željne dobrega razgledovanja, pa tudi martinčkanja ali potepanja po gori tja do Tolstega vrha ali celo Storžiča. Željko Kozinc v svoji knjigi Lep dan kliče 3 pravi, da je gora kot velikanski hrbet živali, ki je iz zgodovine prišla jezdit pod ne-

besa. Vzpon nanjo ni najlažji, je pa primeren za planince vseh starosti. Med potjo po klasični smeri iz vasi ce Gozd nas (pre)mamijo tri klopce, na katerih se ustavljajo utrujeni in najmlajši planinci. Cilj dosežemo približno v uri - če le počitki niso predolgi. Ob strmi poti, ki pelje iz kamnoloma, je počivališče, posvečeno v Himalaji umrlemu domačini Tomažu Kavarju; postavljeno je na prekrasno razgledišče s pogledom na Julijske Alpe in skoraj vso Gorenjsko. Pot naravnost iz Tržiča pa priporočam le dobro »uhojenim« planincem, saj vodi skozi strm gozd. Seveda pa je s Kriško goro tesno povezano planinsko društvo Križe, ki je ves čas skušalo slediti potrebam svojih članov ter skrbeti za vzdrževanje in prijetnost bivanja v planinski postojanki na Kriški gori in v Gozdu. Društvo s svojim prodornim upravnim odborom zgledno skrbi za urejenost dostopa, vse poti so označene z ličnimi napisnimi tablam. Zagotovo pa je organiziranje prijetnih, zabavnih planinskih izletov po Sloveniji in tujini tisto, kar iz leta v leto privlači nove in nove člane. In kje smo se potepali v letu 2004? Obiskali smo Vodiško planino, Vremščico, Komno, Kobariški Stol, Uršljo goro, Krnska jezera, Kriške pode, Jalovec, Dolomite, Svinjak in Kočevsko. Število pohodnikov, ki so opravili skupaj 610 pohodov, je doseglo zavidljivo število 138 (50 pohodnikov na posamezen izlet). Dva planinca sta se udeležila vseh izletov. In kako smo se imeli? Na kratko: bilo je zabavno in veselo, včasih malce naporno, v prvi polovici leta smo se navadili na dež, v drugi polovici pa nas je Bog opazoval z jasne ga neba. Najlepši obiskani vrh je bila gora z ne ravno lepim imenom - Svinjak. V letu 2005 smo se prijetno imeli na potepu od Socerba do Ankarana, na idiličnem zimskem pohodu na Javornik ter v narodnem parku Glinščice. In kaj še privlači planince, ki zahajajo na Kriško goro? Zagotovo ima posebno vlogo akcija »Junak Kriške gore«, saj je za to prestižno lovoriko treba opraviti najmanj 52 vzponov v koledarskem letu. Planinci z največ vzponi se po-

hvalijo s številko okoli 350 (skoraj vsak dan hodijo v dežju, soncu, snegu ali čemer koli že, kar pač pripravijo vremenoslavci) in so postali kriški odvisniki. Zanimivi so zimski trim pohod konec januarja, gorski tek, srečanje kriških planincev, šahovski turnir v Gozdu, sveta maša in še kaj bi se našlo. Zanimiv je tudi občni zbor, saj se ga udeležijo skoraj vsi prebivalci Križev in okolice.

Ivana Valjavec

Vabilo na Kriško goro

Srečanje kriških in drugih planincev bo na Kriški gori v nedeljo, 26. junija 2005. Naročili smo lepo vreme, živo glasbo in prijetne goste. Pridite v čim večjem številu, s seboj povabite tudi prijatelje in imeli se bomo lepo.

Ivana Valjavec

Mladi planinci PD Križe na Okrešelj

Sobota, 7. maja 2005, je bila poseben dan, saj smo se mladi planinci že ob sedmi uri zbrali pred

osnovno šolo Križe z namenom, da se peljemo z avtomobili nekam daleč in se za povrh še povzpnejo na Okrešelj, v osrčje Kamniško-Savinjskih Alp. Vožnja se nam je zdela dolga, vendar je v veselem pričakovanju hitro minevala in že smo se znašli na parkirišču na koncu Logarske doline, pod slapom Rinka. Pot smo nadaljevali peš in že od daleč zaslišali šumenje vode, naenkrat pa se je pred nami prikazal visoki slap Rinka, izvir reke Savinje, ob kateri smo se nekaj časa vozili. Slap sam je visok 90 metrov in smo ga le s težavo »spravili« v fotoaparate, pa še pršča voda nam je nagajala. Pot smo nadaljevali po strmi, kamniti poti, ki je zahtevala zbranost in previdnost (tako nas učijo tudi vodnice Mladinskega odseka). Po približno dveh urah hoje smo prispeli do kočice; od tam je bil čudovit razgled na prave, visoke gore. Na Okrešlju smo si ogledali tudi v skalo vzdano spominsko ploščo, posvečeno ponesrečenim gorskim reševalcem. Po dobri malici in malo igre se je dan prevesil v popoldne, ko smo se zadovoljni in obogateni z novimi vtisi začeli odpravljati proti domu. Pa še

Panoji

Uredništvo Planinskega vestnika je izdelalo 10 panojev v velikosti 1 m x 0,7 m, na katerih so predstavljeni 110 let izhajanja Planinskega vestnika, 110 let postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava in odprava na Makalu pred tridesetimi leti. Od 6. do 8. maja so bili panoji razstavljeni na sejmu Lov v Gornji Radgoni, od 9. do 20. maja pa v knjižnici v Murski Soboti. Razstavo je odprla članica uredništva Slavica Tovšak. 21. maja so bili panoji razstavljeni v predverju dvorane Kulturnega doma Podpeč pri Ljubljani ob zasedanju skupščine PZS, 28. maja pa na 35. planinskem taboru MDO Ljubljane in PD Ribnica pri sv. Ani na Mali gori nad Ribnico. V želji, da bi si razstavo ogledalo čim večje število planincev, prosimo vse,

ki imate možnost dobiti razstaveni prostor, da na Planinsko zvezo ali uredništvo sporočite termin in kraj, v katerem bi tudi sami želeli imeti razstavo.

*Uredništvo
Planinskega vestnika*

Skladovnice skodel pri mojstru Koželju. Vse (40.000 kosov) so namenjene za pokrivanje cerkve na Uršlji gori. Manjka jih še 10.000 kosov.

nekaj je pomembno: na izletu smo bili namreč planinci, stari od 4 do 12 let (ponosni smo na opravljeni vzpon), nekateri tudi v spremstvu staršev in pa seveda pod skrbnim vodstvom vodnic Dragice in Olge.

Ivana Valjavec

Obnova cerkve na Uršlji gori

Tudi planinci prispevajo k obnovi cerkve sv. Uršule na Uršlji gori

Planinski vestnik je o začetku obnove cerkve sv. Uršule na Uršlji gori poročal že v lanski, septembrski številki. Investicija v projekt obnove 400 let stare cerkve je bila ocenjena na 50 milijonov tolarjev, to pa pomeni velik finančni zalogaj. Poleg oken je za letos predvidena zamenjava strehe cerkvene ladje, stropa v notranjosti, zunanjšega ometa in še nekaj drugih gradbenih posegov. Za streho je že pripravljenih 40.000 skrupaj 50.000 komadov skodel, ki bodo krasile to najvišje ležečo cerkev v Sloveniji, ki jo radi obiskujejo tako romarji kot planinci in naključni obiskovalci ter ljubitelji Uršlje gore. Poleg ministrstva za kulturo, ki je cerkev ocenilo za spomenik visoke kategorije, so k njeni ohranitvi doslej prispevali mnogi darovalci, npr. monsijor Alojz Uran, župnija Stari trg pri Slovenj Gradcu, Lions club Slovenj Gradec, Zdravstveni center Jezernik, Elmaks elektronika, Lesna galanterija Mislinja, Ministrantska skupnost Kotlje, Klub koroških Slovencev v Ljubljani, vaščani Straže pri Mislinji, prebivalci krajev v Mežiški dolini in številni planinci. Prizadevni odbor za obnovo cerkve, ki deluje pod vodstvom predsednika prim. Draga Plešivčnika, dr. med., je odprl poseben transakcijski račun župnije Stari trg pri Deželni banki

Slovenije, p. e. Slovenj Gradec, št. 62101-0000071528, na katerega lahko vsi, ki jim za obnovo častitljivega sakralnega objekta ni vseeno in so pripravljeni kaj prispevati, nakažejo prostovoljne prispevke. S. T.

Srečku ob osemdesetletnici

18. maja je praznoval osemdesetletnico Srečko Tušar, upokojeni polkovnik in gorski reševalec, ki je – glede na okoliščine, v katerih mu je tekla mladost, in na to, kako je sooblikoval čase, v katerih je živel – kaj lahko nikoli ne bi dočakal. Izšel je iz idrijske rudarske družine, tako kot njegova bratranca telovadca je bil razgiban, vedoželjen in športno usmerjen mladenič, ki sta ga že zelo zgodaj zanimali in privlačili orožje in razstrelivo. Kot sin narodno zavedne družine je v neprijaznem ozračju potujočevalne italijanske oblasti že leta 1942 postal mladinski aktivist OF in se leta 1943 vključil v NOV ter med boji na goriški fronti jeseni 1943 osemnajstleten postal komandir enote, ki se je kalila med stalnimi nemškimi napadi in le redko kdaj imela priložnost za počitek. Srečku nikoli ni manjkalo poguma, odlikoval se je zlasti v zahtevnih in drznih posegih. Bil je komandir diverzantske čete, ki je 5. februarja 1944 vdrla v idrijski rudnik, minirala črpalke in za ves čas vojne onesposobila njegov spodnji del. V noči s 23. na 24. april 1944 je vodil četo, katere člani so se skrivaj vtihotapili v Postojnsko jamo in uničili 12 vagonov bencina, namenjenega za potrebe nemške vojske. Ko je štab Vojkove brigade ustanovil udarni vod, je Srečko postal njegov prvi poveljnik. Naloga borcev – izbranih prostovoljcev – so bile diverzantske akcije in vdori ter najzah-

tevnejši posegi v sovražnem zaledju. Vod je odigral pomembno vlogo poleti 1944, ko se je bojeval v Baški grapi; enote IX. korpusa NOV so onespособile strateško pomembno železniško progo Jesenice-Podbrdo-Gorica-Trst. S tem so krepko podprle boj in napredovanje zavezniških enot na italijanski fronti ter dobile pohvalo zavezniških sil v Italiji. Bil je tudi na čelu enot med prenosom 123 hudih ranjencev iz Cerkna v Loško dolino prek Vojskega, Mrzle Rupe in Hudega polja na Ravbarkomando in partizansko letališče v Nadlesku v Loški dolini, na katerem je enote pregledal in jim čestital komandant NOV in POS Stane Rozman. Med bitko za Črni vrh je bil z udarnim vodom na voljo Gradnikovi brigadi med obleganjem domobranske postojanke, v katerem je vod močno pripomogel k padcu postojanke in imel največ žrtev. Po tej bitki je Srečko postal komandant 2. bataljona Vojkove brigade in pozneje 1. bataljona Prešernove brigade.

Tako je med boji, katerih silovitost se je vse do osvoboditve stopnjevala in v katerih je bil dvakrat ranjen, z znanjem in obilico sreče dočakal svobodo ter po uspešnem koncu šolanja na višji oficirski šoli v Beogradu nastopil dolžnost komandanta inženirskega bataljona Triglavske divizije. Postal je poklicni vojak, se usmeril v minerstvo in skrbel za razminiranje jugoslovansko-italijanske meje. Pri tem je bil spet ranjen. Ker je imel rad gore, je tedaj dal prednost delu v planinskih enotah v Sloveniji. Dolga leta so na tečajih v našem gorskem svetu – na Rudnem polju, Kriških podih, Vršiču, v Vratih, na Tolminskem, v Bovcu – šle skozi Srečkovo šolo v okviru Centra za vzgojo častnikov in podčastnikov gorskih, izvidniških in padalskih enot v Bohinjski Beli neštete generacije mladih ljudi iz vse Jugoslavije, ki jim je poleg vojaškega znanja dal tudi temeljito planinsko znanje. Med njimi je bilo veliko naših obveznikov, ki jim je uspelo opraviti vojaško šolanje v Sloveniji. Med njegovimi »varovanci« so bili številni alpinisti, med njimi tudi Ante Mahkota in Aleš Kunaver.

Leta 1945 se je včlanil v PD Mojstrana in 1947 v AO Mojstrana. Sedem let pozneje je postal član v AO Kranjska Gora, v katerem je Marjan Lavtižar še danes njegov planinski partner. Kot navdušen smučar je postal tudi učitelj in vaditelj smučanja ter vodnik ZVUTS. Znanje plezanja in smučanja ter druženje z alpinisti in smučarji sta gotovo pripomogli, da je delo v njegovih enotah teklo brez nesreč. Z nekdanjim bojnim tovarišem Tonetom Svetino je oblezel gore na naši zahodni meji. Preplezal je Slovensko in Dolgo nemško smer v Triglavu, z M. Perkoma pa smer v Šitah nad Tamarjem. Med tečajem na Vršiču ga je na severni strani Mojstranke skupaj z J. Čopom nosil snežni plaz. Kamniške in Savinjske Alpe je spoznaval s S. Veninškom, s katerim je plezal po Herletovi smeri. Konec štiridesetih let je postal član GRS Jesenice in pod načelnikom M. Potočnikom leta 1954 tudi član K GRS. Sodeloval je s člani PGRS Jesenice M. Kristanom, A. Moretom, D. Kramžarjem, K. Koreninijem, U. Župančičem, J. Čopom, C. Pračkom in mnogimi drugimi reševalci, s katerimi se je udeleževal tečajev. Živo pomni tečaj GRS na Korošici aprila 1957. Takrat so morali v pravo reševalno akcijo, ko sta v vremenskem preobratu na Ojstrici preminila ljubljanska alpinista M. Dular in F. Zupan.

V zgodbah o Srečku Tušarju se lik planinca vojaka nenehno prepleta z likom planinca civilista, med njima pravzaprav ni ostre meje. Kar

zadeva čase njegove aktivne vojaško-planinske službe, naj omenimo akcijo v počastitev dneva topničarjev, ki jo je 6. oktobra 1962 izvedel z vojniki planinci. Izurjeni fantje so z veliko spretnosti po delih prenesli na vrh Triglava gorski top B1, težak 1200 kg, ter z njim trikrat ustrelili. Vreme jim ni bilo naklonjeno; da bi bilo vse skupaj še težje, je v nenadnem poslabšanju vremena zapadlo 15 cm snega, ki je otežil že tako zahtevni sestop. Lahko si mislimo, kako glasno in gromko so »raz pleča« Triglava nad Planiko donele Srečkove »komande«, ko je karavana s težkim tovorom v zahtevnem svetu sestopala po vseh pravilih varnega plezanja. S svojimi enotami je obšel vrhove Julijcev po zahtevnih poteh in plezalnih smereh. Peči nad Bohinjsko Belo so postale visoka šola plezanja in gorskega reševanja planinskih starešin in pripadnikov enot, ki so za svoje znanje dobili pohvalo številnih visokih delegacij in vojskovodij iz 2. svetovne vojne z vseh koncev sveta. Med drugimi je raportiral maršalu Žukovu in Malinovskemu, Montgomeryju, Nasutonu, vojaškim predstavnikom Egipta, Bolgarije, Romunije, Madžarske in drugih držav.

Kot član GRS je imel pregled nad novostmi v tehniki reševanja in naj sodobnejšo opremo. Imel pa je tudi občutek za potrebe planincev in je poskrbel, da so ob posodobitvah vojaške opreme še uporabne odpisane konopljene vrvi, vponke, dereze, plazovne vrvice, pa tudi kakšen klin in druga oprema iz vojaških zalog zastoj prišli v roke planincev, ki si tega tedaj še niso mogli priskrbeti v domačih trgovinah.

Srečko je naklonjenost do gora prenesel tudi na svoje družinske člane in jih ob vsaki priložnosti vodil v svoj priljubljeni gorski svet in na vrhove; med njimi seveda ni izpustil očaka Triglava. Da sta pobuda in zgled rodila dobre sadove, priča njegova vnukinja Eva, ki je kot uspešna športna plezalka dosegla vrsto odličnih uvrstitev, med drugim tudi 2. mesto na svetovnem prvenstvu v Rusiji. Za planinstvo je navdušil tudi mlade iz Ormoža in bil posredno

»kriv« za ustanovitev PD Ormož. V domači Škofji Loki je sodeloval v odboru Pokala Loka, vodil je vojsko, ki je med zimskimi OI 1984 skrbela za proge na Bjelašnici nad Sarajevom. Še zdaj je v UO Avtomoto društva Škofja Loka. Vse od ustanovitve PGRS Škofja Loka je njen zvesti član.

O jubilanu Srečku, njegovih dejanjih, doživetjih in kopici odklovanj bi lahko napisali še veliko zanimivega, pa nam tega žal ne dopušča skopi prostor. Tako mu ob tej priložnosti želimo predvsem izreči zahvalo za vse, kar je prispeval za našo svobodo in v dobro našega planinstva. Naj še dolgo živ in čil uživa lepote Slovenije!

PGRS Škofja Loka

Štefan Keber (1924-2005)

Množica prijateljev in znancev se je 1. aprila 2005 zgrnila v Deskle, da bi se poslovila od Štefana Kebrja, vsestranskega družbenega delavca, animatorja kulturne dejavnosti v domačem kraju ter dolgoletnega planinskega organizatorja in zanesenjaka. Tistim iz planinske srenje, ki so ga poznali predvsem po nepogrešljivem prispevku k razvoju naše organizacije, so šele poslovilni nagovori, namenjeni neutrudnemu pokojniku, odstrli bogostvo njegovega življenja, njegova prizadevanja za blaginjo vse naše družbe na najrazličnejših področjih.

Planinska zveza Slovenije mu je ob koncu lanskega leta in njegovem življenjskem jubileju – 80-letnici – podelila spominsko plaketo. To sta bila simbolična zahvala in priznanje za njegovo več kot tridesetletno delo v upravnem odboru PD Tolmin (1961-1992), v katerem je bil vmes dvakrat po dve leti tudi predsednik. Spominsko plaketo je prejel še poln energije in načrtov za prihodnost, ne vedoč za bližnjo usodo, ki mu jo je začrtala zahrbtna bolezen.

Za človeka, kakršen je bil Štefan, odborništvo v planinskem društvu ni pomenilo samo udeležbe na sejah, razpravljanja in glasovanja, ampak predvsem aktivno vključevanje v delovne akcije. Daljnega leta 1956 se je že vpisal v takratno PD Most na Soči, po razpustitvi društva leta 1959 pa je nadaljeval kot dolgoletni vodja izredno uspešne anhovske sekcije PD Tolmin. Njeno jedro so bili planinski zanesejniki v cementarni, zbrani okoli legendarnega Janka Filija. Tam je bil zaposlen tudi Štefan, ki ga je organizacijsko delo popolnoma prevzelo. Ljubezen do gora pa se je tudi po njegovi zaslugi prenesla predvsem na mlade. Leta 1972 je sekcija dosegla svoj vrhunec z 208 člani, od katerih je bilo 75 pionirjev in 12 mladincev. »Vedno sem lahko računala na vas,« je zapisala Cvetka Jug, ki je takrat vodila mlade planince na osnovni šoli v Desklah in je ob lanskem Štefanovem jubileju v društvenem glasilu Krpelj objavila pogovor z njim. Enako bi lahko označili njegov odnos do delovnih nalog v društvu tudi drugi, s katerimi je sodeloval. Skupaj s svojimi najtesnejšimi sodelavci iz anhovske sekcije je bil nepogrešljiv v obdobju popotresne obnove in širitve koč na planini Razor po letu 1976, pri prostovoljni graditvi ceste v Tolminske Ravne, drugih delovnih akcijah in organizaciji društvenih izletov.

Dragi Štefan! Prostovoljno društveno delo je vsak dan na večji preizkušnji. Morda je celo res, da mu pohaja sapa. Gotovo pa je, da brez njegova tudi v prihodnosti ne bo šlo. To je najtrdnější steber naše planinske organizacije, ki je preživel neštete ujme in si ga neutrudno negoval tudi ti. Na nas mlajše si razsipal zanos organizatorja, graditelja planinskih domov in poti, veselje do življenja. Čutiti te je bilo povsod, kjer se je v Posočju govorilo o planinstvu ali načrtovalo njegovo lepšo podobo. Kdo bi slutil, da je bil tvoj visoki življenjski jubilej zadnja priložnost, da izkazemo pozornost do tvoje življenjske poti in se ti s tovariškim stiskom roke zahvalimo za vse, kar si prispeval.

Žarko Rovšček

Dr. Branko Šalamun (1914-2005)

Nas obalne planince je močno presunila vest, da nas je za vedno zapustil naš dolgoletni planinec in častni član našega društva Branko Šalamun. Odkar pomnimo, si bil naš zvesti član. Planinec od pet do glave. Iskren, zgovoren, prijazen, šaljiv in vedno pripravljen za planinske zgodbe. S teboj nam ni bilo nikoli dolgčas. Še pred kratkim si bil starosta obalnih planincev. Z materjo Jelko si hodil na sprehode v mestno okolico Ptuj, v kateri si bil rojen. Ti vsakdanji sprehodi so te tako utrdili, da si prebolel špansko gripo, ki si jo dobil, ko sta z mamo obiskala očeta v Romuniji. Kljub otroškim težavam, ki si jih opisal v našem zborniku ob 50-letnici, si postal klen planinec, ki je planinaril vse življenje. S teboj smo planinarili, odkar se spomnimo, saj si bil v planinskem društvu od samega začetka, že v obdobju prvega predsednika dr. Volka. Z nami si hodil pogosto, a predvsem na izbrane izlete. Planinaril si po Pohorju. Večkrat si prehodil Kamniške in Julijske Alpe. S sinom si prehodil Slovensko planinsko transverzalo od Maribora do Koprja, hčerka in vnuki so te spremljali na Triglav. Desetletja si se družil z nami, primorskimi planinci, po gorah Slovenije, Črne gore in Makedonije. Bil si na Tatrah, na Kreti, dvakrat si osvojil vrh Olimpa. A neizmerno

rad si hodil tudi po nizkem gričevju in sredogorju. Z najmlajšimi si rad obiskoval Vremščico. Tvoj je bil vsakoletni pohod na Slavnik, ki si ga zadnjič obiskal predlanskim, oktobra 2003. Vsakoletnega pohoda po spominski poti Vinka Lovrečiča do Pomjana si se redno udeleževal in si bil z nami še pred dvema letoma. Naše zadnje planinsko srečanje je bilo v Tumovi koči na Slavniku leta 2003. Ob svojem vestnem opravljanju zdravniškega poklica in vodstvenega dela v bolnišnici ter planinarjenju si bil tudi planinski delavec. Bil si predsednik našega PD, član UO ter član UO PZS. Kot si nam večkrat pripovedoval, si na skupščini v Ljubljani utemeljil upravičenost poteka Slovenske transverzale do morja. Po zaslugi tvojih prizadevanj planinci spoznavajo tudi obmorski istrski del slovenske planinske poti. Bil si večletni predsednik častnega sodišča pri društvu in si znal pomiriti razgrete glave, na občnih zborih pa si podajal jedrnata vsebinska poročila. Za svoje društveno delo in delo v planinski organizaciji si dobil vsa planinska priznanja: bronasti, srebrni in zlati častni znak PZS, leta 1974 ob 60. rojstnem dnevu spominsko plaketo PZS, na 30. občnem zboru leta 1987 si postal častni član OPD, ob svojem 85. jubileju pa si prejel najvišje priznanje PZS – svečano listino. Pred leti, ko si zašel s planinske Lovrečičeve poti na Pomjan, smo te našli ob tolmunu; poimenovali smo ga Šalamunov tolmun in še danes se tako imenuje. Ko sem te obiskal v izolski bolnišnici in vprašal, kaj si želiš, si odvrnil, da upaš, da boš še enkrat odšel s sinom Tomažem na Ptujsko goro, ker si se zaobljubil, in da boš še enkrat šel z nami na Slavnik. Tvoji planinski želji se žal nista uresničili. Spoštovani Branko, najlepša hvala za tvoje prijateljstvo in za več kot petdesetletno zvestobo društvu in planinstvu na Obali. Neprecenljivo si ga obogatil. Nam si bil vzor in to tudi ostaneš! Naj te objema tihota tvoje Vremščice in svežijo njeni vetrovi!

Dariko Butinar, predsednik OPD

Kako poznamo naše gore?

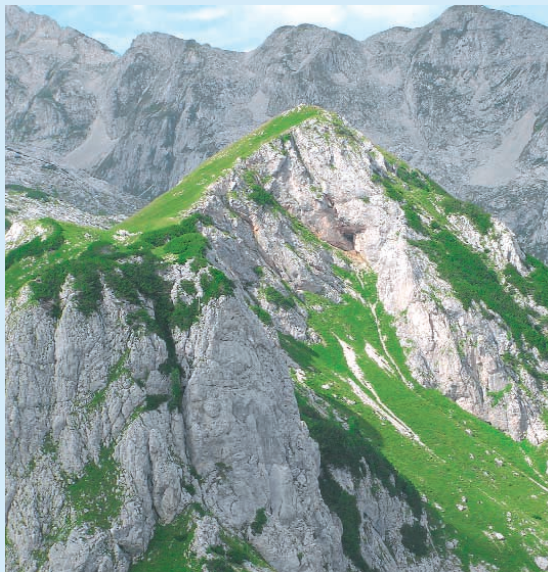
Samoten vrh brez markirane poti, na katerega pa vzpon ni zahteven. Kje je to, od kod je slikano?

Rešitve pošljite na Uredništvo PV, p. p. 214, 1001 Ljubljana ali na pv@pzs.si.

Rešitev iz majske številke:

V majski številki smo objavili sliko Prečvega stolpa v grebenu Kanceljnov nad Trento. Verjetno je to eden od najtežje dostopnih vrhov pri nas, na katerega zlezejo res le redki, največkrat med prečenjem celotnega grebena. Slikano je z vrha Velikega Kanceljna. Pravilno rešitev so nam poslali Bojan Caf, Jure Golob, Bor Šumrada, Alan Šuligoj, Luka in Polde Taler ter David Terpin. ○

Andrej Stritar

Naš novi naslov
KRAKOVSKI NASIP 4
Tel.: (01) 426 34 28

Akcijske cene Gore-tex jaken in velurjev Dumo
Prvič pri nas v prodaji švicarske turne vezi Naxo
Turni čevlji Scarpa po lanskoletnih cenah
Ponovno v prodaji odlične palice Kohla

10 % gotovinski popust
za imetnike potrjene planinske izkaznice.

V A B L J E N I !

NOVICE IN OBVESTILA

ADVANCED TECHNOLOGY

K-DRY BioAktiv perilo

- srebrni ioni s svojim antibakterijskim delovanjem trajno preprečujejo nastanek neprijetnega vonja
- poleti ohranja suh občutek, pozimi dodatno termično izolira
- dvoslojni način pletenja zagotavlja prenos potu s kože na zunanjo stran perila
- izjemno hitro sušenje

KDry
TECHNICAL
UNDERWEAR

Prodajna mesta po Sloveniji:
Iglu šport ter ostale dobro založene trgovine.

gornišтво • alpinizem • kolesarstvo

www.iglusport.si

KARIBU